

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

**Извештај
за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во 2019
година**

Скопје, јуни 2020 година

Содржина

Кратенки	3
Воведно обраќање	4
Важни датуми во 2019 г.	6
МАПАС, мисија и визија	7
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	8
2. Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија	14
2.1. Опис на пензискиот систем	14
2.2. Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	16
2.3. Институции во капитално финансираното пензиско осигурување	18
3. Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти, кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување	22
4. Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	25
4.1. Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2019 година	25
4.2. Финансиски резултат на пензиските друштва	29
4.3. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	30
4.4. Индикатори	31
5. Информации за задолжителните пензиски фондови	33
5.1. Членство во задолжителните пензиски фондови	33
5.1.1. Промена на критериумот за членување во задолжителните пензиски фондови	34
5.2. Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови	35
5.3. Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	41
5.4. Придонеси во задолжителните пензиски фондови	42
5.4.1. Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси	44
5.4.2. Вратени средства во Фондот на ПИОСМ	45
5.5. Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	46
5.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	53
5.7. Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	61
5.8. Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	63
6. Информации за доброволните пензиски фондови	66
6.1. Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	66
6.2. Членство во доброволните пензиски фондови	67
6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или во друг доброволен пензиски фонд	70
6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови	71
6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	72
6.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	78
6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	85
6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	87
7. Маркетинг и агенти на пензиските друштва	89

Кратенки

БДП – бруто домашен производ

Втор столб – Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

ДПФ - доброволни пензиски фондови

ЕУ – Европска Унија

ЗПФ - задолжителни пензиски фондови

ИОПС – Меѓународна организација на пензиски супервизори (*International Organisation of Pension Supervisors*)

КБ Прво - КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје

КБПд - КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд - Скопје

КБПз - КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд - Скопје

МАПАС – Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

НБРСМ – Народна банка на Република Северна Македонија

ОЕЦД - Организација за економска соработка и развој (*Organisation for Economic Co-operation and Development*)

Прв столб – Задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност

САВА - Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје

САВАд - Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус

САВАз - Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд

Трет столб – Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

ТРИГЛАВ - Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови

ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје

ТРИГЛАВз - Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје

УЈП - Управа за јавни приходи

Фондот на ПИОСМ - Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија

Воведно обраќање

Почитувани,

Пред Вас го имате извештајот за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во 2019 година, на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС. Извештајот содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оценка на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување заклучно со 2019-тата година. Обезбедувајќи постојано функционирање, развој и унапредување на вториот и третиот столб, транспарентност и ефикасна супервизија на вториот по големина сегмент во финансискиот сектор во Република Северна Македонија можеме за потенцираме дека 2019 - тата година беше исклучително значајна година во работењето на капитално финансираното пензиско осигурување.

2019-тата година ја одбележа спроведувањето на донесените измени и дополнувања на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување што се однесуваат на промената на критериумот за пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, како и на дефинирањето на критериуми за престанок на членство на одредени категории на членови. Исто така, измените на законот беа проследени со измени и дополнување на многу подзаконски акти и упатства во насока на унапредување и прецизирање или поедноставување на одредени постапки. Очекуваме спроведените измени на прописите во оваа година дополнително да придонесат во насока на обезбедувањето долгорочна стабилност на пензискиот систем и сигурност во остварувањето на правата од пензиското осигурување во РСМ.

Потоа, во април 2019 година, по издадена дозвола од страна на МАПАС, започна со работа трето пензиско друштво во РСМ, ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје. Се очекува со работата на третото пензиско друштво да се поттикне конкуренцијата во капитално финансираното пензиско осигурување, да се зголеми изборот на членовите и граѓаните, а истовремено да се поттикне остварување на подобри инвестициски резултати во рамките на еден транспарентен и ефективен пензиски систем.

Исто така, во 2019 година ја бележиме и втората промена на чувар на имот, односно Сава пензиско друштво а.д. Скопје склучи договор со НЛБ Банка АД Скопје за чување на имотот на двата пензиски фонда со кои управува.

Постигнатите резултати во вториот и третиот столб во 2019 година го потврдуваат растечкиот тренд во капитално финансираното пензиско осигурување. Во однос на минатата година, вкупните средства на задолжителните пензиски фондови пораснаа за 17% и достигнаа 75,6 милијарди денари, додека вкупните средства на доброволните пензиски фондови пораснаа за 28% и достигнаа скоро 2 милијарди денари. Со тоа, вкупните средства на пензиските фондови во вториот и третиот столб надминаа 11% од бруто-домашниот производ за 2019-тата година. Во 2019 - тата година се зголеми и опфатот на населението во вториот столб, односно 87% од вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОСМ или 53% од вкупното активно население се членови на вториот столб. Иако бележеше раст, сепак учеството на населението во третиот столб е сеуште скромно, односно само околу 2,6% од вкупното активно население во РСМ се членови со доброволна индивидуална сметка и се учесници во пензиска шема со професионална сметка во доброволен пензиски фонд.

Структурата на инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови не се разликува значајно во споредба со минатата година и покрај почнувањето со работа на трет задолжителен пензиски фонд, чие портфолио значајно отстапува од структурата на инвестициите на постоечките задолжителни пензиски фондови, со оглед на тоа дека новиот фонд располага со средства од мал обем. Инвестициското портфолио во 2019 година се состои од

домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (59%), депозити (11%), акции (3%), удели во инвестициски фондови (0,02%) и корпоративни обврзници (0,01%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (21%) и акции (6%). Како резултат на работењето на задолжителните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2013–2019, беше остварен принос сведен на годишно ниво кој за САВАЗ изнесува 6,31% во номинален односно 5,74% во реален износ, а за КБПЗ 6,29% во номинален износ односно 5,72% во реален износ.

Структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, исто така, не се разликува значајно во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (47%), депозити (15%), акции (9%), корпоративни обврзници (1%) и многу мал дел во удели во инвестициски фондови (0,001%), како и инвестиции во странство, кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (21%) и акции (6%). Како резултат на работењето на доброволните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2013–2019, беше остварен принос сведен на годишно ниво кој за САВАД изнесува 6,80% во номинален односно 6,22% во реален износ, а за КБПД 6,19% во номинален износ односно 5,62% во реален износ.

Штедењето за пензија е долгорочно, а предизвиците кои ги носи капитално финансираното пензиско осигурување се неизбежни. Состојбите во пензиската област мора да се следат тековно и континуирано, а со тоа да се преземаат и соодветни мерки, со цел зајакнување на индивидуалните заштити преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста, а во насока на заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Ве уверуваме дека како супервизорско и регулаторно тело, во секојдневната работа, се водиме од нашата мисија и како и во изминатите години, ќе ги вложуваме нашите ресурси во насока на надградување и унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување.

Веруваме дека овој извештај со детални податоци и информации за вториот и третиот столб ќе биде корисен за сите заинтересирани страни.

Претседател на Советот на експерти,
Максуд Али

Важни датуми во 2019 г.

1.1.2019 г.	<i>Се намалија максимално дозволените надоместоци кои смеат да ги наплатуваат пензиските друштва во вториот столб (од 2,5% на 2,25% надоместок од придонеси и од 0,035% на 0,030% надоместок од средства)</i>
1.1.2019 г.	<i>Започна да се применува Законот за изменување и дополнување на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на РМ“ бр.245/2018 од 28.12.2018 г.)</i>
1.1.2019 г.	<i>Се промени критериумот за членство во втор столб – задолжителни членови се осигурениците кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување за прв пат по 1.1.2019 година и кои на датумот на пристапување имаат возраст помала од 40 години</i>
20.3.2019 г.	<i>МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови на Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија и одобрение за управување со задолжителен пензиски фонд и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд.</i>
1.4.2019 г.	<i>ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје започна со активности на управување со пензиските фондови и со работи на маркетинг на задолжителен и доброволен пензиски фонд и испитување на јавното мислење</i>
1.4.2019 г.	<i>Започна да работи Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје</i>
4.4.2019 г.	<i>НЛБ банка АД Скопје е нов чувар на имот на САВАЗ и САВАД</i>
2.9.2019 г.	<i>Влегува во сила Законот за дополнување на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на РМ“ бр. 180/2019 од 2.9.2019 г.)</i>

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут. За својата работа одговара пред Собранието на Република Северна Македонија.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење закони и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции во РСМ и во странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти, составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

*Максуд Али–претседател,
Ментор Јакупи - професионално ангажиран член,
Дарко Саздов - професионално ангажиран член,
Борче Божиноски - надворешен член,
Марина Макенаџиева - надворешен член.*

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување, заради посигурни пензионерски денови.

Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција, која го штити и го унапредува пензискиот систем на РСМ.

1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување¹

Пензиските системи во светот се карактеризираат со различни структури како резултат на различните социоекономски и демографски состојби во државите, влијанието на културата на народот и неговите навики и перцепциите на штедењето за пензија. Креаторите на политики ги поттикнуваат земјите да ги диверзифицираат изворите на приходите за пензионирање преку комбинирање на начините на финансирање и пресметка на пензиите. Јавните тековно финансирани пензиски системи и капитално финансираните приватни пензиски системи може да се надополнуваат. Тие нудат различни решенија за исполнување на конкурентните цели на пензиските системи и имаат различни капацитети за покривање на различните видови на ризици со кои се соочуваат лицата во текот на нивниот живот, пред и по пензионирањето. Клучниот предизвик е како да се комбинираат овие различни карактеристики во сеопфатен пензиски систем, што ќе биде одржлив и доволно фер за сите генерации. За да се постигнат целите на пензиските системи – осигурување во старост, потребно е пензискиот систем да биде фискално прифатлив на краток рок, одржлив на среден рок и на долг рок да обезбеди соодветни пензии. Искуствата покажуваат дека нема едно решение, односно еден дизајн на пензиски систем, што одговара во сите земји, бидејќи земјите користат различни комбинации на елементи (пред сè, во начините и принципите на финансирање на пензиите и во начините на нивна пресметка и исплата), за да изградат ефективен пензиски систем, во зависност од нивните економски и социјални особености. Сепак, најчесто, пензиските системи се дефинирани како повеќестолбни, со цел диверзификација на различните ризици кои влијаат на пензиските системи. Рамката за повеќестолбен систем, вообичаено, се состои од комбинација на три столба: основна пензија (како минимална заштита за сите вработени или стари лица), задолжително дополнително штедење (или државно или приватно капитално финансирано) и доброволно дополнително штедење (приватно капитално финансирано, кое вклучува договори во најразлични форми). Во последните декади, ризиците од стареењето на населението и од променливата природа на пазарот на трудот поттикнуваат широк спектар на реформи на пензиските системи, со цел истите да се ублажат, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање.

Врз основа на спроведените истражувања на главните реформи, одобрени или реализирани, во последните дваесет и четири години, меѓу 1995 година и декември 2019 година, во основните програми на генерациска солидарност (pay-as-you-go), како дел од пензиските системи, со цел да се зголемат финансиската и фискалната стабилност, се направиле неколку промени. Една реформа е зголемување на стапките на придонес во нивните програми на генерациска солидарност во вкупно 78 земји (на пример Коста Рика, Хрватска, Никарагва, Холандија, Норвешка). Потоа, друга значајна реформа е зголемувањето на возраста за пензионирање во 61 земја (на пример, Саудиска Арабија, Бразил, Виетнам, Шведска). Исто така, друг тренд е прилагодување на формулите за ветените пензии, односно постепеното намалување на ветените пензии или промените во индексацијата на пензиите, заради намалување на фискалните трошоци во 61 земја (на пример, Аргентина, Белгија, Бразил, Италија, Јапонија). Овие мерки се воведуваат едновременно, со поттикнувања на подолготрајно работење, што ќе влијае на зголемување на пензиите. Секако, значајни се и напорите за зголемување на опфатот во пензискиот систем и поттикнувањето на редовната уплата на пензиските придонеси.

Во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирањето, како дел од преземените реформи се засилува улогата на капитално финансираното и приватното пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преку преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Така, во 2018-тата година, во 17 од 36 земји – членки на ОЕЦД, постојат задолжителни или делумно задолжителни приватни пензиски системи, кои обезбедуваат висок процент на опфат на работоспособното население. Во 10 земји - членки на ОЕЦД, постојат

¹ Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, Светска банка, ФИАП и ИОПС, и сопствени анализи и согледувања.

доброволни приватни пензиски системи кои имаат значителен опфат (повеќе од 40%) на работоспособното население. Во последните години се повеќе се актуелни и програмите за автоматско вклучување и повеќе земји ги имаат воведено неодамна (на пример, Турција (2017 г.), Германија (2018 г.), Литванија и Полска (2019 г.)). Согласно со истражувањата на ИОПС и ОЕЦД, во повеќето истражувани земји коегзистираат и професионални и индивидуални планови (32 од 36 земји членки на ОЕЦД), кои може да бидат со дефинирани пензии или со дефинирани придонеси. Повеќе од 50% од средствата се во планови со дефинирани придонеси или во индивидуални планови во 18 од 21 истражувана земја членка на ОЕЦД и Бразил. Пензиските планови со дефинирани придонеси и индивидуалните пензиски планови добиваат сè поголемо значење дури и во земјите во кои историски средствата во пензиските планови со дефинирани пензии имаат поголемо учество (како на пример САД). Најбрзиот премин од планови со дефинирани пензии во последните десет години беше во Израел (од 84% во 2008 до 56% во 2018 година), каде плановите со дефинирани пензии беа затворени за нови членови од 1995 година. Новите осигуреници во Израел имаат обврска да се приклучат во пензиски планови со дефинирани придонеси. Неодамна, во Исланд (на крајот на 2016 година) беше реформиран пензискиот план за вработените во државни и општински институции од план со дефинирани пензии во план со дефинирани придонеси. Во последните години се забележуваат и други промени на карактеристиките на пензиските планови на пример, промена на основницата кај пензиските фондови со дефинирани пензии во Холандија, промена или исклучување на гаранциите за принос кај пензиските фондови со дефинирани придонеси како на пример во Данска и во Словенија. Значи постојат и планови со најразлични карактеристики помеѓу традиционалните планови со дефинирани пензии и индивидуални планови со дефинирани придонеси. Пензиските шеми со дефинирани придонеси доминираат во земјите од Централна и Источна Европа и Латинска Америка, додека пензиски шеми со дефинирани пензии сè уште преовладуваат во земјите со голем професионален пензиски сектор (60% од вкупните пензиски средства во 2018 година во Канада и 90% во Швајцарија се во пензиски шеми со дефинирани пензии). Исто така, постојат и земји (во главно, во Централна и Источна Европа) кои ги намалија, или речиси ги затворија, приватно управуваните планови со дефинирани придонеси. Главен предизвик на сите видови пензиски планови (и со дефинирани придонеси и со дефинирани пензии) е како тие да се „справат“ со волатилните финансиски пазари.

Главните индикатори кои го рефлектираат значењето на пензиските системи се опфатот на населението и висината на пензиските средства во пензиските системи. Во 2018 година пензиските средства на светско ниво надминаа 44 билиони УСД (42,5 билиони УСД во земјите членки на ОЕЦД и 1,6 билиони УСД во земјите кои не се членки на ОЕЦД). Главните двигатели на пензиските системи, на светско ниво, и понатаму се пензиските фондови (средства во износ од 28 билиони во 2018 година). Исто така, некои држави користат други начини на штедење за пензија како што се договори за пензиско осигурување со осигурителните компании (на пример Данска, Франција) или производи кои ги обезбедуваат и управуваат банки и инвестициски компании. Вкупните приватни пензиски средства во земјите членки на ОЕЦД и во земјите кои не се членки на ОЕЦД во 2018 година беа високо над износите во 2008 година и покрај неодамнешниот пад во 2018 година во споредба со 2017 година.

Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна, што се должи, најверојатно, на различните почетоци на воспоставувањето на системите, дали вклучувањето во пензискиот план е задолжително или доброволно и, секако, на инвестициските резултати. Притоа, во шест земји – членки на ОЕЦД (Канада, САД, Холандија, Обединетото Кралство, Австралија и Јапонија), пензиските средства надминаа по еден билион УСД. Од друга страна, средства на приватните пензиски системи во 70 земји претставуваат по помалку од 0,2 билиони УСД. Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна и во релативна смисла. Осум од 36 земји членки на ОЕЦД на крајот на 2018 година имаа средства над 100% од нивната економија. Во малите земји како Исланд, акумулираните средства се мали во споредба со другите пензиски системи, но високи во однос на нивната економија (161% од БДП). Пензиските средства во Швајцарија беа под 1 билион УСД, но претставуваа 142% од БДП. Од

друга страна, износот на пензиските средства е помал од 20% од БДП во 54 од 87 земји кои се истражувани, вклучувајќи и некои брзорастечки земји (на пример Кина, Индија).

Споредувањето на големината на вредноста на средствата на приватните пензиски средства во однос на големината на економијата, изразена преку бруто-домашниот производ, дава подобра слика за релативната важност на приватниот пензиски сегмент во земјата. Износот на пензиските средства во однос на БДП порасна во 68 од 71 испитувана земја во последната декада. Во земјите членки на ОЕЦД, пондерираниот просек на пензиските средства (пондериран во однос на пензиските средства во секоја земја) во однос на БДП изнесува 126% во 2018 година, во споредба со 87% во 2008 година. Како и во 2008 година, во 2018 година водечка е Данска со 198,6% од БДП, потоа следуваат Холандија (173,3%) и Исланд (161%). Од друга страна, сеуште пензиските средства се помали од 1% од БДП во Грција. Пондерираниот просек на пензиските средства во однос на БДП порасна и во земјите кои не се членки на ОЕЦД од 35,2% во 2008 година на 41,5% во 2018 година. Во некои земји кои не се членки на ОЕЦД пензиските средства скоро го достигнаа нивото на БДП (95,6% во Лихтенштајн и 95,1% во Јужна Африка). Сепак во 2018 година, износот на пензиски средства забележа пад во 12 од 65 земји членки на ОЕЦД и земји кои не се членки на ОЕЦД. Овој пад е забележан и кај големите пензиски пазари (Холандија (-1,4%), Обединетото Кралство (-0,3%) и САД (-3,2%)) и кај некои помали пензиски пазари (на пример Шпанија (-4,1%)). Најголем пад се забележува кај Полска (-10,1%).

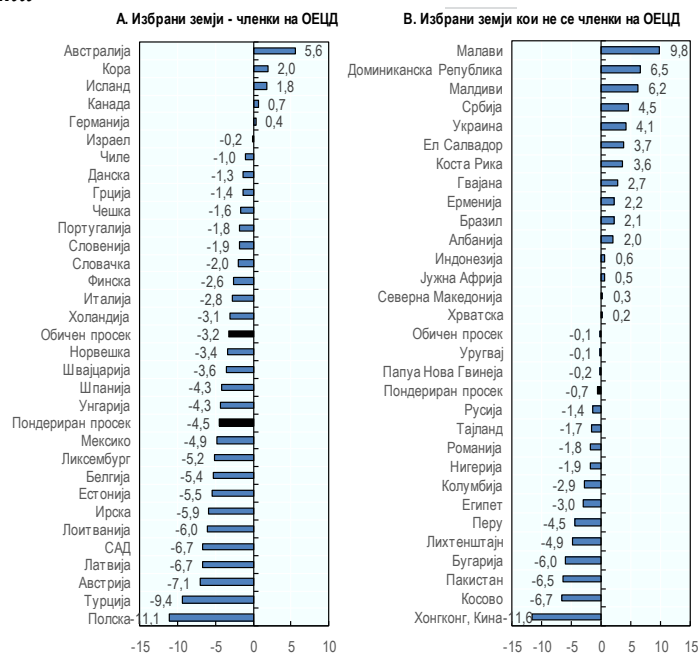
Уште еден индикатор за важноста на капитално финансираните и приватните пензии во една земја е стапката на покриеност. Стапката на покриеност може да се измери преку бројот на активни членови на пензиските планови (лица кои имаат средства во пензиските планови и се уште не се пензионирани) во сооднос со работоспособното население (лица на возраст од 15 до 64 години). Пристапувањето во пензиски план може да биде задолжително, доброволно или поттикнуто преку автоматско вклучување. Достапните податоци покажуваат дека во 2018 година во 17 од вкупно 31 истражувана земја во задолжителните пензиски планови се опфатени повеќе од 70% од работоспособното население. Највисоки стапки на покриеност бележат Финска (93% од работоспособното население) и Исланд (88%). Во Латинска Америка, Чиле бележи највисока стапка на покриеност од 87% од работоспособното население, што не е случај во другите земји. Високите стапки на неформална работа во Колумбија, Мексико и Перу ги објаснуваат релативно ниските стапки на покриеност во задолжителните пензиски планови (45% во Колумбија, 65% во Мексико, 33% во Перу). Дополнително во некои од овие земји, осигурениците имаат право на избор помеѓу пензискиот систем на генерациска солидарност и приватен капитално финансиран пензиски систем (Колумбија, Перу). Учеството во доброволните пензиски планови се разликува многу низ државите. Повеќе од половина од работоспособното население беше опфатено во доброволните пензиски планови во шест земји на ОЕЦД: Белгија (51%), Чешка (64%), Германија (57%), Јапонија (нешто повеќе од 50%), Литванија (75%) и Полска (66%). Во изминатите десет години стапката на покриеност генерално е зголемена во повеќето истражувани земји. Порастот во покриеноста особено е изразен во земјите кои имаат релативно нов задолжителен капитално финансиран пензиски систем (на пр. Израел, Бугарија, Латвија, Колумбија и Северна Македонија) или во земјите кои имаат програми за автоматско вклучување (на пр. Нов Зеланд). Овој тренд може и да успори во Северна Македонија бидејќи беше променет критериумот за задолжително членување во вториот столб, а исто така беа дефинирани и одредени категории на членови на кои им престана членството во задолжителните пензиски фондови.

Падот на пензиските средства во 2018 година најверојатно се должи на инвестициските резултати на капитално финансираните и приватни пензиски планови во 2018 година. Реалниот инвестициски принос на пензиските средства (нето од трошоците за управување) во 2018-тата година, во земјите членки на ОЕЦД во просек беше негативен (-3,2%) и нешто под 0% во земјите кои не се членки на ОЕЦД. Пондерираниот (во однос на пензиските средства) реален нето инвестициски принос забележа и помали износи, -4,5% во земјите членки на ОЕЦД и -0,7% во земјите кои не се членки на ОЕЦД, одразувајќи го тоа што некои од најголемите пензиски пазари остварија и поголеми загуби (на пример, САД (-6,7%)). Реалниот инвестициски принос на пензиските средства, нето од

трошоците за управување, во 2017-тата година, беше негативен во 26 од 31 истражувана земја членка на ОЕЦД и во 14 од 29 истражувани земји кои не се членки на ОЕЦД. Најголеми загуби во 2018-тата година беа забележани во Хонгконг, Кина (-11,6%), Полска (-11,1%) и Турција (-9,4%). Сепак, пензиските средства во некои земји успеаа да постигнат исклучително позитивни реални инвестициски резултати, како на пример во Малави (9,8%). Лошите реални инвестициски резултати се резултат на ниските номинални инвестициски резултати или инфлацијата. Кај земјите членки на ОЕЦД, капитално финансираните и приватни пензиски планови имаа позитивни резултати во номинален износ во Чиле (1,5%), Чешка (0,4%), Турција (9,0%), но помали од инфлацијата (2,6% во Чиле, 2,0% во Чешка и 20,3% во Турција).

Лошите финансиски резултати на пензиските планови во 2018 година може да бидат резултат и на падот на пазарите на капитал во последниот квартал во 2018 година. Некои од најголемите индекси на акции забележаа остар пад во 2018 година во однос на 2017 година, можеби и еден од најголемите падови по финансиската криза во 2008 година (на пр. S&P500, забележа пад за 6,2% во 2018 година). Пензиските фондови во некои земји (на пример Данска, Латвија, Холандија) веднаш забележаа подобри инвестициски перформанси во првата половина од 2019 година со закрепнувањето на берзите, што може да ги надоместат загубите од 2018 година. На *графикон 1.1*² се прикажани реалните инвестициски приноси на пензиските средства, нето од трошоците за управување за 2018 година, во избрани земји – членки на ОЕЦД и избрани земји кои не се членки на ОЕЦД.

Графикон 1.1. Реален инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоци за управување, за 2018 година, во проценти

Приносите за подолг период се порелевантни показатели од краткорочните приноси со оглед на долгорочната природа на пензиските планови. Просечните номинални годишни приноси во последните 5, 10 и 15 години беа позитивни во сите истражувани земји, додека просечните номинални годишни приноси за истиот период прилагодени за инфлација, се позитивни скоро во сите земји. И покрај релативно ниските и најчесто негативни инвестициски резултати во 2018 година, пензиските планови постигнаа позитивни реални годишни инвестициски приноси во последните пет години во 45 од 51 истражувана земја.

Резултатите од инвестирањето на пензиските средства, во голема мера, зависат од алокацијата на средствата. Во повеќето истражувани земји, во 2018 година, пензиските средства се

²Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2019.

инвестирани во обврзници и во акции, и тоа во повеќе од половина од инвестициите во 32 од 36 земји членки на ОЕЦД и во 39 од 46 истражувани земји кои не се членки на ОЕЦД. Затоа развојот на пазарите на обврзници и акции има главна улога во финансиските перформанси на пензиските планови. Највисок удел на обврзници и акции во вкупното портфолио на пензиските фондови имаше во Чиле (99,4%), Доминиканска Република (99,2%), Естонија (96,4%), Мексико (96,3%), Албанија (96,0%), Малдиви (95,9%) и Индија (95,7%). Процентуалното учество на акциите и обврзниците се разликува во земјите во 2018 година. Иако, генерално постои поголема наклонетост кон обврзниците, сепак во 7 земји членки на ОЕЦД и 12 земји кои не се членки на ОЕЦД, процентуалното учество на акциите беше поголемо во однос на обврзниците. Државните обврзници, во спротивност на корпоративните обврзници, претставуваа најголем дел од директните инвестиции во обврзници во голем број на земји. На пример, државните обврзници беа 100% од директните инвестиции во обврзници во Албанија и Северна Македонија, 99,6% во Србија, 96,9% во Унгарија и 87,6% во Чешка, но само 24,8% во Норвешка и 10,5% во Нов Зеланд. Исто така значаен дел од пензиските средства во некои од истражуваните земји се во парични средства и депозити (19,7% од пензиските средства во Чешка). Во повеќето истражувани земји, инвестициите во заеми, недвижен имот и приватни инвестициски фондови, опфаќаат релативно мал удел од инвестициите на пензиските средства. Позначаен удел на инвестиции во недвижен имот (директни или индиректни) се забележува на пример во Канада (повеќе од 10% од вкупните средства). Регулативата за инвестиции може да предвидува и ограничувања за инвестирање во нетрадиционалните инструменти. Повеќето земји ги ограничуваат или целосно ги забрануваат инвестициите во недвижен имот (барем директните инвестиции), приватни фондови и/или заеми. Некои земји, ги намалија инвестициските ограничувања во последните години и ги охрабрија инвестициите во долгорочни проекти или во компании кои ги земаат во предвид социјалните, етичките и аспектите на животната средина, како на пример во Мексико. Во Хрватска, со измените на законот од 2014 година беа проширени инвестициските можности за задолжителните пензиски фондови, за директни инвестиции во инфраструктурни проекти и во алтернативни инвестициски фондови.

Факторите на социјалните, етичките и аспектите на животна средина се клучни прашања за инвестирањето и управување со ризици на пензиските фондови, а нивното имплементирање во регулаторните рамки на пензиските системи ширум светот е релативно ново. Факторите на социјалните, етичките и аспектите на животна средина се развиваат динамички и имаат различни влијанија и ризици во зависност од земјата. Токму затоа, изминатите неколку години се дискутираше на оваа тема и во 2019 година, ИОПС, врз база на истражувања и анализи, дефинираше насоки за супервизија поврзани со интеграција на факторите на социјалните, етичките и аспектите на животна средина во инвестициите и управување со ризици на пензиските фондови. Насоките ги поттикнуваат супервизорите да можат да потврдат дека експлицитната интеграција на факторите на социјалните, етичките и аспектите на животна средина во процесот на инвестирање и во процесот на управување со ризици е во согласност со фидуцијарната должност на управувачите и предложуваат зголемена транспарентност и објава на овие фактори од страна на управувачите со пензиските средства. Овие насоки се необврзувачки и служат како водич за пензиските супервизори. Пензиските супервизори можат да ги применуваат во согласност со структурата на својот пензискиот систем и регулативата.

Во 2019-тата година една од актуелните теми во пензиската област беа пензиските проекции. Пензиските проекции можат да бидат моќна алатка за управување со очекувањата на членовите на пензиските фондови и можат да влијаат на одлуките и изборот што треба да ги направат членовите. Истите можат да ги едуцираат членовите за реалните вредности на идната пензија и да понудат совети за носењето одлуки за пензија. Сепак, пензиските проекции носат ризици кои произлегуваат од неправилна користена методологија, неправилни претпоставки или неточни и нејасни комуникации. Согласно спроведените истражувања, во пракса проекциите во истражените земји најчесто се детерминистички, индивидуализирани и се базираат на едно сценарио. Во поголемиот број од земјите проекциите ги прикажуваат и идните акумулирани средства и пензиите, изразени во денешна вредност на парите и во најголем број на земји се прикажуваат проекции за еден пензиски столб. Методологиите за проекции и претпоставките кои се користат, се развиени од пензиските друштва, пензиските супервизори или државните институции. Пензиските супервизори се соочуваат

со големи предизвици во однос на обезбедување на квалитетни проекции (соодветни податоци, методологија, претпоставки), изнаоѓање на соодветни методи за презентирање на резултатите, стандардизирање како и обезбедување на усогласеност со регулатива. Главните прашања на супервизорите се најчесто технички по природа и се однесуваат на развој на соодветна методологија за долгорочни проценки, демографски претпоставки (како што е долговечноста) и макроекономски претпоставки (како што се принос на средствата и каматни стапки за анuitет). Од огромно значење е и предизвикот за начинот на ефективно комуницирање на резултатите од проекциите со членовите на пензиските фондови, а особено презентирањето на неизвесноста на проектираните резултати.

Во 2019 година, беа актуелни и дискусиите за поттикнување и развој на доброволните компоненти на пензиските системи. Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на поголема група на лица и овозможува дополнително штедење за старост, со што би се зголемила материјалната сигурност при старост. Државите промовираат различни традиционални алатки, но и нови бихевиористички алатки, со цел да се зголемат стапките на покриеност на населението и уплатата на придонес во доброволните компоненти на капитално финансираните пензиски планови. Иако традиционалните алатки, како што се даночни стимулации и дополнителни придонеси, може да имаат позитивно влијание поттикнувајќи ги заштедите за пензија, сепак нивното влијание сè уште останува ограничено во генерирањето на нови доброволни пензиски заштеди. Уште поважно, тие претставуваат значителни трошоци за државните буџети. Заради овие ограничувања на традиционалните економски стимулации, бихевиористичките економисти предложуваат најразлични интервенции засновани на принципот „nudging“ што го поедноставува донесувањето одлуки поврзани со пензиското осигурување преку промена на начинот на презентирање на основните опции за поединци. Постојните докази од истражувањата на оваа тема покажуваат дека, споредено со традиционалните, бихевиористички алатки можат да генерираат значително поголемо влијание врз нивото на пензиските заштеди со релативно пониско влијание врз државните буџети. Исто така, и различни искуства во земјите, покажуваат дека бихевиористичките алатки се ефективни во зајакнувањето на пензиските заштеди. На пример, некои земји (САД, Обединетото Кралство, Нов Зеланд, Италија, Канада и Турција) воведоа програми за автоматско вклучување во нивните пензиски системи. Согласно ваквите програми, вработените автоматски се вклучуваат во пензиската шема на нивниот работодавец, со дадена можност во определен период да се повлечат од пензиската шема. Неколку студии покажуваат значајно зголемување на стапката на учество по воведување на ваквите програми (како на пример во САД).

2. Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија

2.1. Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Северна Македонија (PCM) и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб).

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000-тата година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во PCM. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголем број на подзаконски акти кои ја доработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во PCM има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социо-економските промени во PCM, на почетокот од 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од неповолните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и на зголемување на бројот на пензионери, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор што има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на возрасните лица во вкупното население е сè поголемо.

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. За систем со тековно финансирање многу е значаен соодносот помеѓу осигурениците и пензионерите, бидејќи со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите за постојните пензионери. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОСМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо тристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принципот на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред

утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб претставуваат капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принципот на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив, однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосната пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надоместок за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Со воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во РСМ, се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица, се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори, така што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2. Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од тековното финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедуваат тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин, се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица по 1 јануари 2003 година имаа можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Исто така со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од декември 2018 година, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно се вклучија во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, им се дава можност да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот пензиски столб. Сите нововработени лица по 1 јануари 2019 година кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Потоа, членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за

пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3. Институции во капитално финансираното пензиско осигурување

Институциите кои учествуваат во тристолбниот пензиски систем се:

- **Министерство за труд и социјална политика** – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување.

- **Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување** – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2019-тата година, овој процент изнесуваше 0,8%. МАПАС врши супервизија на вториот по големина сегмент од финансискиот систем, секторот пензиски фондови. Вкупните средства на задолжителните и доброволните пензиски фондови претставуваат 11,12% од БДП за 2019 година.

- **Пензиско друштво** – акционерско друштво, основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформираниот пензиски систем има можност за основање три вида друштва:

- Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,
- Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,
- Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.

- **Чувар на имотот на пензиски фонд** – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.

- **Управа за јавни приходи** – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОСМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

- **Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија** врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб. Од 1 јануари 2019 година повторно се предвидува обврска на секое друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд да плаќа месечен надоместок на Фондот на ПИОСМ во износ од 0,1% од секој уплатен придонес во претходниот месец во задолжителниот пензиски фонд со кој управува.

Пензиско друштво е акционерско друштво што се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РСМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат

од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законските и подзаконските акти, редовно известување на членовите, на јавноста и на МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионирани членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.7 и 6.7.)

Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионирани членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005-тата година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Во текот на 2017 година и првата половина на 2018 година се спроведе процес на продажба на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов Пензиски фонд” Скопје односно се изврши пренос на 100% од акциите издадени од НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје³ на Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на друштвото Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд“ Скопје во Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје, даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ Пензиски фонд“ Скопје во Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд и даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус “ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус. Во 2019 година беше основано трето пензиско друштво. Имено, на крајот на март 2019 година, МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови на Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија и одобрение за управување со задолжителен пензиски фонд и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд.

Заклучно со 31.12.2019 година, во РСМ, постојат три пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд како што е прикажано во *табела 2.1*.

³ Акционери на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје беа Нова Љубљанска банка, ДД, Љубљана, Република Словенија која учествуваше со 51% во главнината на друштвото и НЛБ банка АД Скопје, Република Северна Македонија која учествуваше со 49% во главнината на друштвото

Табела 2.1. Пензиски друштва и пензиски фондови во РСМ

Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје	КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје	Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје
<i>кое управува со:</i>	<i>кое управува со:</i>	<i>кое управува со:</i>
- Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд - Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус	- КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје - КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје	- Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје - Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
Чувар на имот на пензиските фондови: НЛБ банка АД Скопје ⁴	Чувар на имот на пензиските фондови: Шпаркасе Македонија АД Скопје	Чувар на имот на пензиските фондови: Комерцијална банка АД Скопје
Акционер: -Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија - 100% учество во главнината на друштвото.	Акционери: -Скупина Прва заваровалниски холдинг ДД Љубљана, Република Словенија - 51% учество во главнината на друштвото. -Комерцијална банка АД Скопје, Република Северна Македонија - 49% учество во главнината на друштвото.	Акционер: -Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија – 100% учество во главнината на друштвото.
Основачки капитал: 2,1 милиони евра.	Основачки капитал: 1,8 милиони евра.	Основачки капитал: 3 милиони евра.

Едно од пензиските друштва имаа комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери, додека две пензиски друштва имаат единствен странски акционер (100% учество). Акционерите на трите пензиски друштва се наведени во табела 2.1.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Трите пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано во табела 2.1. Во 2019 година Сава пензиско друштво а.д. Скопје склучи договор за чување на имотот на двата пензиски фонда со кои управува со нов чувар на имот – НЛБ Банка АД Скопје, за што МАПАС даде одобрение. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во табела 2.2 е даден преглед на надоместоците што ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2019-тата година.

⁴До 4.4.2019 г. чувар на имот на Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд и Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус беше Комерцијална банка АД Скопје

Табела 2.2 Надоместоци кои ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на примена
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПз		0,038%	3 октомври 2018 г.
		0,036%	3 октомври 2019 г.
		0,034%	3 октомври 2020 г.
		0,032%	3 октомври 2021 г.
		0,030%	3 октомври 2022 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАЗ	0,092%	до 100	12 јули 2015 г.
	0,087%	над 100 до 200	
	0,077%	над 200 до 300	
	0,070%	над 300 до 400	
	0,064%	над 400 до 500	
	0,060%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,042%	над 800 до 900	
	0,034%	над 900	
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАЗ	0,058%	до 100	4 април 2019 г.
	0,055%	над 100 до 200	
	0,050%	над 200 до 300	
	0,048%	над 300 до 400	
	0,040%	над 400 до 500	
	0,037%	над 500 до 600	
	0,035%	над 600 до 700	
	0,032%	над 700 до 800	
	0,029%	над 800 до 900	
	0,025%	над 900 до 1000	
	0,024%	над 1000	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на ТРИГЛАВз	0,050%	до 50	1 април 2019 г.
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
	0,018%	над 900 до 1000	
	0,017%	над 1000	
За доброволни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на примена
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПд		0,06%	3 октомври 2018 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,25%	до 50	15 јули 2009 г.
	0,20%	над 50	
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,180%	до 50	4 април 2019 г.
	0,144%	над 50	

3. Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти, кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување

Во текот на 2019-тата година, извршена е една измена на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Од друга страна, во текот на 2019-тата година, Советот на експерти на МАПАС донесе 13 правилници, односно измени на правилници и две одлуки, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување.

Со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.180/2019 од 2.9.2019 г.), се дефинираше кога на членови кои се на работни места со стаж на осигурување со зголемено траење им престанува членството во задолжителен пензиски фонд. Имено, членовите на задолжителен пензиски фонд кои навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, имаат право да изберат да го продолжат членството во вториот пензиски столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Доколку, овие членови не дадат писмена изјава им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок. Исто така, членовите на задолжителен пензиски фонд, кои до денот на влегувањето во сила на овој закон имаат навршено стаж на осигурување со зголемено траење кој овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, можат да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд, најдоцна до 30 ноември 2019 година. Во спротивно, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок. По престанокот на членството, овие осигуреници остануваат осигурени само во тековно финансираното пензиско осигурување засновано на генерациска солидарност.

Во текот на 2019-тата година МАПАС изготви измени и дополнувања на постојните подзаконски акти кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за начинот на пренос на средствата во Фондот на ПИОМ („Службен весник на РМ“ бр.9/2019 од 16.1.2019 г.);
2. Правилник за измена и дополнување на правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови („Службен весник на РМ“ бр.9/2019 од 16.1.2019 г.);
3. Правилник за измена на правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови („Службен весник на РМ“ бр.41/2019 од 18.2.2019 г.);
4. Правилник за измена и дополнување на правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.235/2019 од 13.11.2019 г.);
5. Исправка на правилник за измена и дополнување на правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.244/2019 од 26.11.2019 г.);
6. Исправка на правилник за членство во задолжителен пензиски фонд („Службен весник на РМ“ бр.9/2019 од 16.1.2019 г.);
7. Правилник за измена и дополнување на правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд („Службен весник на РСМ“ бр.235/2019 од 13.11.2019 г.);
8. Правилник за ненавремено пренесување на придонеси („Службен весник на РМ“ бр.9/2019 од 16.1.2019 г.);
9. Правилник за измена и дополнување на правилникот за ненавремено пренесување на придонеси („Службен весник на РСМ“ бр.81/2019 од 22.4.2019 г.);
10. Правилник за дополнување на правилникот за проценка на средствата на задолжителните и доброволните пензиски фондови („Службен весник на РМ“ бр.41/2019 од 18.2.2019 г.);

11. Правилник за измена и дополнување на правилникот за проценка на средствата на задолжителните и доброволните пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.250/2019 од 5.12.2019 г.);
12. Правилник за измена и дополнување на правилникот за индивидуални сметки („Службен весник на РМ“ бр.41/2019 од 18.2.2019 г.);
13. Правилник за измена на правилникот за начинот и постапката за избор на член на управен одбор и на надзорен одбор на пензиско друштво („Службен весник на РСМ“ бр.154/2019 од 29.7.2019 г.);
14. Правилник за измена и дополнување на правилникот за агенти на пензиски друштва („Службен весник на РСМ“ бр.184/2019 од 6.9.2019 г.);
15. Правилник за начинот на пренос на средствата во Фондот на ПИОСМ („Службен весник на РСМ“ бр.200/2019 од 1.10.2019 г.);
16. Исправка на правилник за начинот на пренос на средствата во Фондот на ПИОСМ („Службен весник на РСМ“ бр.205/2019 од 7.10.2019 г.);
17. Одлука за дополнителни ограничувања на вложувањата на средствата на задолжителен пензиски фонд во одделни видови инструменти („Службен весник на РСМ“ бр. 81 од 22.4.2019 г.) и
18. Одлука за дополнителни ограничувања на вложувањата на средствата на доброволен пензиски фонд во одделни видови инструменти („Службен весник на РСМ“ бр. 81 од 22.4.2019 г.).

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки и усогласувања со измени на релевантните акти. Имено, со дел од измените на правилникот за маркетинг се прецизираа рокови и начинот на известување на дел од членовите на задолжителните пензиски фондови на кои им престана членството согласно со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од 28.12.2018 година. Потоа, со дел од измените на правилникот за маркетинг на пензиски фондови, правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд и измената на правилникот за агенти се изврши усогласување на одредбите на правилниците со Законот за употребата на јазиците односно се пропишува можноста обрасците од овие правлници да се издадат и во двојазична форма по барање на членот. Правилникот за ненавремено пренесување на придонеси е нов правилник и со истиот се пропишува начинот на пренесување на придонесите и начинот на пресметка и уплата на надоместокот во случаите кога Фондот на ПИОСМ има обврска да уплати надоместок за ненавремено пренесување на придонесите согласно измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од 28.12.2018 година. Со измената на овој правилник се врши прецизирање на начинот на пренесување на придонесите и начинот на пресметка и уплата на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси кога за осигуреник за кој се пресметува надоместок, постои датум на кој имало уплата пред почетокот на работењето на задолжителниот пензиски фонд каде што е распределен осигуреникот. Со измените на Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и доброволните пензиски фондови се врши прецизирање на неколку одредби поврзани со надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси. Потоа со измените на овој правилник се овозможува пензиско друштво при определувањето на пазарната вредност на определена хартија од вредност со која се тргува на пазарот на ЕУ и земјите членки на ОЕЦД, покрај Bloomberg за финансискиот инструмент да користи информации и од финансиско-информативниот сервис Refinitiv. Исто така, со измената на Правилникот за индивидуални сметки се изврши усогласување на одредбите на овој правилник со измената на Законот за задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување која се однесува на дополнување на евиденцијата за индивидуалните сметки со податоци за надоместок за ненавремено пренесување на придонеси и податок за даночен број на работодавачот. Со измената на Правилникот за начинот и постапката за избор на член на управен одбор и на надзорен одбор на пензиско друштво се предвидува изборот на вршител на должност член на управен одбор, веќе да не е предмет на одобрување од страна на МАПАС. Обврска на друштвото е да ја извести МАПАС за извршениот избор и да достави програма за работење на пензиското друштво и пензиските фондови изработена од предложениот член на управен одбор за неговиот делокруг на работа. Со Правилникот за начинот на пренос на средствата во Фондот на ПИОСМ се пропишува начинот на пренос на средства од индивидуалната сметка на членот во Фондот на ПИОСМ во случаите предвидени со закон.

МАПАС може да пропише ограничувања на вложувањата на одделни видови инструменти различни од ограничувањата утврдени во законот, кои ќе важат во рок исто така пропишан од МАПАС, но не подолг од пет години. Во 2019 година беа донесени одлуки за дополнителни ограничувања согласно кои максималниот процент од вредноста на средствата на задолжителен и доброволен пензиски фонд кои можат да се вложат во депозити во банки кои имаат дозвола издадена од НБРСМ, доколку носат камата односно во обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира РСМ на домашниот пазар, во период од една година од датумот на првата уплата во задолжителен и доброволен пензиски фонд, изнесува 100%.

Во текот на 2019-тата година МАПАС ги ажурираше постојните и изготви нови, и ги донесе и следните упатства:

1. Техничко упатство за процесите за ненавремено пренесување на придонеси (февруари 2019 г.);
2. Техничко упатство за доставување на извештаи од Чуварот на имот на пензиските фондови до Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (април 2019 г.);
3. Техничко упатство за доставување на годишна архива и извештаи од базите на податоци кои ги одржуваат пензиските друштва (април 2019 г.);
4. Упатство за вршење на проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам кај доброволните пензиски фондови (мај 2019 г.) и
5. Техничко упатство за агенти на пензиски друштва (октомври 2019 г.).

4. Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи, во согласност со Законот за трговски друштва, со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на трите пензиски друштва, заклучно со 31.12.2019 година.

4.1. Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2019 година

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на трите пензиски друштва за 2019-тата година се дадени во *табела 4.1.*

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2019 г.

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд						
Надоместок од придонеси	91.958.270	37,93%	99.801.432	36,77%	3.661.234	66,84%
Надоместок од средства	116.260.166	47,95%	130.518.776	48,08%	452.723	8,27%
Надоместок од премин	922	0,00%	0	0,00%	2.775	0,05%
Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд	208.219.358	85,88%	230.320.208	84,85%	4.116.732	75,16%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд						
Надоместок од придонеси	4.437.293	1,83%	3.569.448	1,31%	0	0,00%
Надоместок од средства	10.368.428	4,28%	7.947.538	2,93%	0	0,00%
Надоместок од премин	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд	14.805.721	6,11%	11.516.986	4,24%	0	0,00%
Финансиски приходи	17.772.515	7,33%	28.321.952	10,43%	1.124.890	20,54%
Останати приходи на друштвото	1.653.433	0,68%	1.291.277	0,48%	235.628	4,30%
Вкупно приходи	242.451.027	100,00%	271.450.423	100,00%	5.477.250	100,00%

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за проценка на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на трите пензиски друштва, во 2019 година, се прикажани во *табела 4.2.*

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2019 г.*

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		Триглав	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд						
Трошоци за агенти на друштвото	1.081.653	0,71%	1.229.345	0,92%	1.002.808	4,08%
Трошоци за маркетинг	9.714.062	6,35%	8.426.584	6,29%	2.094.511	8,52%
Трошоци за трансакции	72.011	0,05%	0	0,00%	0	0,00%
Трошоци за МАПАС	32.795.724	21,45%	35.587.012	26,55%	1.307.169	5,32%
Трошоци за чувар на имот	13.518.182	8,84%	13.595.089	10,14%	64.599	0,26%
Трошоци за Фондот на ПИОСМ	4.077.989	2,67%	4.456.889	3,33%	162.020	0,66%
Останати трошоци од управување со фондот	1.216.605	0,80%	1.221.821	0,91%	907.759	3,69%
Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд	62.476.226	40,86%	64.516.740	48,14%	5.538.866	22,54%
Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд						
Трошоци за агенти на друштвото	3.643.638	2,38%	204.154	0,15%	0	0,00%
Трошоци за маркетинг	1.444.544	0,94%	907.815	0,68%	0	0,00%
Трошоци за трансакции	110.445	0,07%	0	0,00%	0	0,00%
Трошоци за МАПАС	1.357.472	0,89%	1.073.100	0,80%	0	0,00%
Трошоци за чувар на имот	1.701.834	1,11%	530.305	0,40%	0	0,00%
Останати трошоци од управување со фондот	74.248	0,05%	73.147	0,05%	0	0,00%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	8.332.181	5,45%	2.788.521	2,08%	0	0,00%
Трошоци за управување со пензиското друштво						
Плати и надоместоци за вработените	51.946.140	33,98%	37.023.905	27,62%	8.816.307	35,87%
Трошоци за услуги	14.899.422	9,74%	7.598.875	5,67%	4.762.596	19,38%
Трошоци за суровини и други материјали	1.230.374	0,80%	1.395.947	1,04%	324.877	1,32%
Амортизација	1.787.375	1,17%	3.572.840	2,67%	704.845	2,87%
Финансиски расходи	1.179.453	0,77%	6.047.929	4,51%	22.106	0,09%
Останати трошоци од работењето	10.820.404	7,08%	8.215.486	6,13%	3.538.619	14,40%
Резервирања за трошоци и ризици	222.540	0,15%	2.865.439	2,14%	870.092	3,54%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	82.085.708	53,69%	66.720.421	49,78%	19.039.442	77,46%
ВКУПНО ТРОШОЦИ	152.894.115	100,00%	134.025.682	100,00%	24.578.308	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот, односно во доброволниот пензиски фонд.

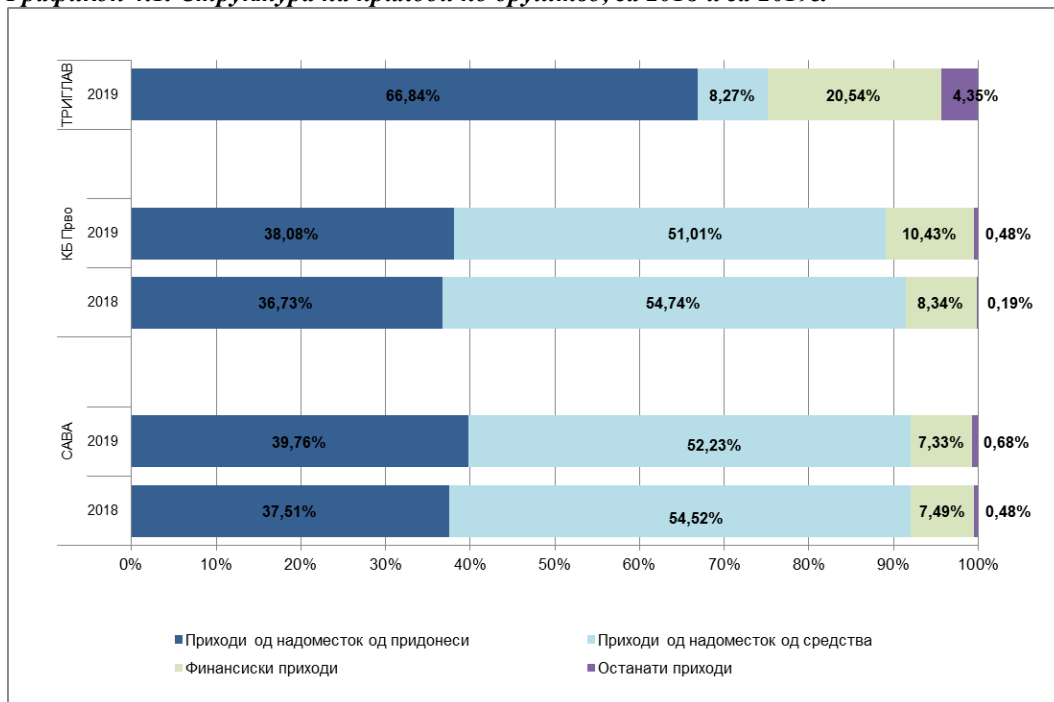
Во рамките на приходната страна и кај САВА и кај КБ Прво се забележува пораст на вкупните приходи во 2019 година во однос на 2018-тата година и тоа од околу 3% и кај двете пензиски друштва. Притоа, најголем дел од приходите на САВА и КБ Прво, во 2019-тата година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови

(околу 52% кај САВА и 51% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 40% кај САВА и 38% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоците од придонеси, во вкупните приходи, и кај двете пензиски друштва се зголемило и тоа за околу два процентни поени кај САВА и околу еден процентен поен кај КБ Прво. Следствено процентното учество на приходите од надоместокот од средства се намалило за околу три процентни поени кај САВА и четири процентни поени кај КБ Прво. Во однос на 2018-тата година, процентното учество на финансиските приходи кај САВА останува приближно на исто ниво, додека кај КБ Прво се зголемило за околу два процентни поени. Процентното учество на останатите приходи на друштвата е најмало и останува на приближно исто ниво во однос на претходната година и кај двете пензиски друштва.

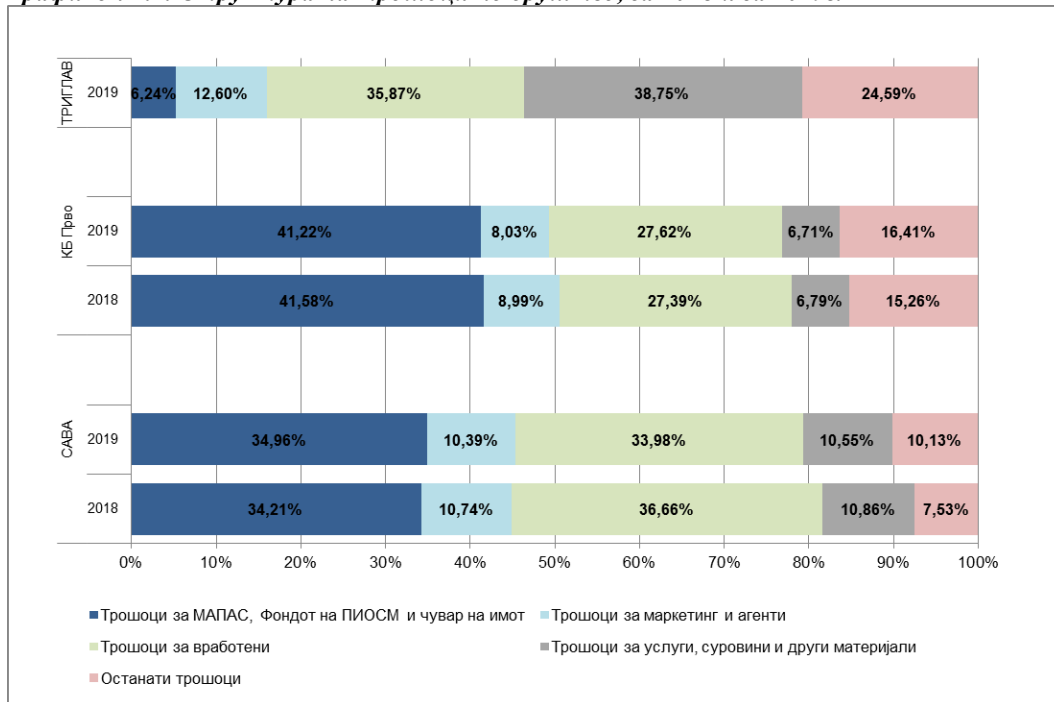
Во рамките на расходната страна во 2019 година во однос на 2018-тата година и кај САВА и кај КБ Прво се забележува зголемување на вкупните трошоци и тоа од околу 14%. Притоа, кај САВА најголем дел од трошоците односно околу 54% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Кај КБ Прво во 2019 година трошоците што се однесуваа на работењето на друштвото изнесуваат околу 50%. Повторно најголем дел од овие трошоци се однесуваат на трошоците за плати и надоместоци за вработените, па потоа на останати трошоци од работењето и на трошоците за услуги. Останатите 50% од трошоците на КБ Прво се однесуваат на трошоците за управување со пензиските фондови. Кај САВА трошоците за управување со пензиските фондови изнесуваа околу 46%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 10% од вкупните трошоци кај САВА и околу 8% од вкупните трошоци кај КБ Прво, што во споредба со претходната година значи дека и кај двете пензиски друштва се забележува мало намалување на учеството на овие трошоци. Околу 35% од трошоците кај САВА и 41% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот.

ТРИГЛАВ започна со активности на управување со пензиските фондови и со работи на маркетинг на задолжителен и доброволен пензиски фонд и испитување на јавното мислење од 1.4.2019 година. Заклучно со крајот на годината во Триглав доброволен пензиски фонд – Скопје сеуште нема уплатено доброволен придонес. Во текот на деветте месеци постоење, работи само Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје. Оттаму и приходите и расходите во 2019 година на ТРИГЛАВ се поврзани само со задолжителниот пензиски фонд. Видлива е значителната разлика во износите и распределбите по основи на приходите и трошоците во однос на САВА и КБ Прво кои работат четиринаесет години. Кај ТРИГЛАВ на приходната страна најголемо учество имаат приходите од надоместокот од придонеси односно околу 67% од вкупните приходи. Приходите од надоместокот од средства има значително помало учество од околу 8%. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од работењето на фондот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем. Значајно учество (околу 21%) во вкупните приходи на ТРИГЛАВ имаат финансиските приходи, што се должи на висината на износот на сопствени средства кои ги инвестира друштвото и висината на основачкиот капитал. Во однос на расходите најголем дел од трошоците односно околу 77% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Трошоците за управување со задолжителниот пензиски фонд изнесуваат околу 23%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 13% од вкупните трошоци. Околу 6% од трошоците се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот и околу 4% се останати трошоци од управување со задолжителниот пензиски фонд.

Графикон 4.1. Структура на приходи по друштво, за 2018 и за 2019г.

Графикон 4.2. Структура на трошоци по друштво, за 2018 и за 2019г.

4.2. Финансиски резултат на пензиските друштва

САВА и КБ Прво и во 2019 година, остварија позитивен финансиски резултат. Двете пензиски друштва ја завршија 2019-тата година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од САВА, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има остварено повисоки приходи, а воедно има и помалку трошоци од САВА, за 2019-тата година. И двете пензиски друштва, во 2019-тата година, бележат помала нето-добивка во споредба со 2018-тата година и тоа, САВА за 10% и КБ Прво за 5%. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, САВА во износ од околу 94 милиони денари и КБ Прво, во износ од околу 124 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2019 година) на САВА изнесува околу 323 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 315 милиони денари. ТРИГЛАВ бележи негативен финансиски резултат во првата година од своето работење. Ваквиот резултат е вообичаен и очекуван за почетните години од работењето на пензиско друштво. ТРИГЛАВ работи само со задолжителниот пензиски фонд во кој членуваат мал број на членови и средствата се од помал обем што влијае на помалиот износ на приходи од една страна, а од друга страна има значителни трошоци заради воспоставување на системот, инфраструктурата на друштвото и вработените, трошоци за маркетинг, како и тековни трошоци за управување со фондот. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2019 г.

(во денари)

Опис*	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
Добивка / Загуба (за 2019 г.)	89.556.912	137.424.761	-19.101.058
Добивка / Загуба по оданочување (за 2019 г.)	82.704.616	124.114.059	-19.101.058
Вонредни расходи	0	0	0
Нето-добивка (за 2019 г.)	82.704.616	124.114.059	-19.101.058
Друга сеопфатна добивка**	11.182.000	0	0
Вкупна сеопфатна добивка***	93.886.616	124.114.059	-19.101.058
Акумулирана добивка / Пренесена загуба (заклучно со 31.12.2019 г.)	322.525.969	315.392.641	-19.101.058

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2019 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби, кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето-добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Трите пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на Народна банка на РСМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината, во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел да се зголеми финансиската сила на пензиските друштва, не се дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РСМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства, во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва (во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
Главнина и резерви	580.063.757	584.357.528	165.382.742
Основна главнина	130.001.478	110.459.024	184.483.800
Вишок главнина над законски утврден минимум	446,20%	529,03%	89,65%
Сопствени средства*	514.145.964	540.196.024	148.681.172
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	145,87%	125,20%	168,62%

*Сопствениите средства се пресметуваат во согласност со Правилникот за методологијата за пресметка на сопствениите средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, САВА, од септември 2018 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 6,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 500 милиони евра. Додека, пак, КБ Прво, од март 2019 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 7,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 600 милиони евра.

4.4. Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во табела 4.5 се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на трите пензиски друштва за 2019-тата година.

Табела 4.5. Индикатори

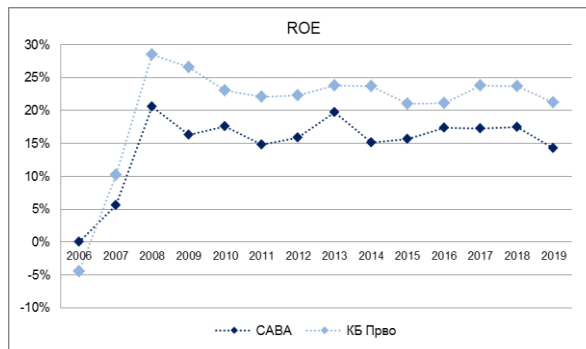
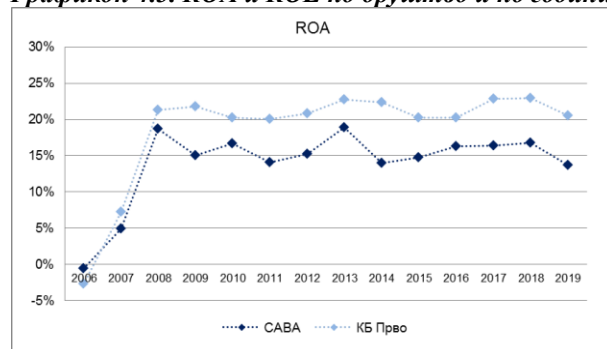
(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
<i>Индикатори за приходи и расходи по член</i>			
Просечни приходи по член	967,57	994,38	597,63
Просечни расходи по член	610,17	490,95	2.681,76
Добивка/Загуба по член	357,40	503,40	-2.084,13
<i>Индикатори за ефикасност</i>			
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	63,06%	49,37%	448,73%

Од анализата на индикаторите за приходи и расходи по член, може да се забележи дека просечните приходи по член, кај КБ Прво, се поголеми за околу 27 денари, додека просечните расходи по член се поголеми кај САВА, за околу 119 денари. Во споредба со 2018-тата година, просечните приходи по член бележат пораст кај КБ Прво (2%), додека кај САВА остануваат на приближно исто ниво. Потоа, во споредба со 2018-тата година, просечните расходи по член и кај двете друштва бележат зголемување (11% кај САВА и 12% кај КБ Прво). Притоа, и кај двете друштва има намалување на добивката по член во однос на 2018-тата година во износ од околу 14% кај САВА и 7% кај КБ Прво. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај двете друштва покажува зголемување во однос на 2018-тата година и тоа, околу 11% и кај САВА и кај КБ Прво. ТРИГЛАВ бележи загуба по член во 2019-тата година, воедно и коефициентот на ефикасност прикажува голема застапеност на вкупните трошоци во однос на вкупните приходи.

На *графикон 4.3* и *табела 4.6* е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал), споредбено за САВА и КБ Прво, за период од 2006-тата до 2019-тата година. Може да се забележи дека, во 2019-тата година, и кај двете пензиски друштва, во однос на 2018-тата година, стапките на поврат на средствата и на капиталот бележат пад. Коефициентите ROA и ROE за ТРИГЛАВ се негативни (-11% ROA и -12% ROE).

Графикон 4.3. ROA и ROE по друштво и по години

Табела 4.6. Индикатори за профитабилност

Пензиско друштво	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ	
Година / Опис	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE
2006	-0,60%	0,00%	-2,69%	-4,45%		
2007	4,97%	5,57%	7,19%	10,19%		
2008	18,66%	20,55%	21,30%	28,53%		
2009	15,09%	16,26%	21,80%	26,54%		
2010	16,66%	17,60%	20,24%	23,00%		
2011	14,09%	14,75%	20,02%	22,03%		
2012	15,21%	15,84%	20,84%	22,31%		
2013	18,88%	19,68%	22,71%	23,80%		
2014	13,94%	15,09%	22,35%	23,71%		
2015	14,77%	15,65%	20,20%	21,00%		
2016	16,34%	17,34%	20,23%	21,09%		
2017	16,35%	17,23%	22,89%	23,78%		
2018	16,79%	17,49%	22,96%	23,71%		
2019	13,70%	14,26%	20,52%	21,24%	-10,99%	-11,55%

5. Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1. Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

1) со потпишување договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС;

2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на Фондот на ПИОСМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.245/2018 од 28.12.2018 г. и бр. 180/2019 од 2.9.2019 г.) предвидуваат неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување кои се важечки од 1.1.2019 година.

Имено, постојат две категории на осигуреници кои се членови во вториот столб:

- Задолжителни членови –
 - осигурениците кои се вработиле, односно кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат по 1 јануари 2019 година и кои на датумот на пристапувањето се помлади од 40 години.
- Доброволни членови –
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, се родени пред 1 јануари 1967 година и кои потпишале изјава за продолжување на членство во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување.

Осигурениците на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување“ (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) не се опфаќаат во вториот столб, доколку имаат навршен стаж на осигурување со зголемено траење кој овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година. Кога осигуреници кои се членови на задолжителен пензиски фонд ќе навршат стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, имаат право да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Доколку, овие членови не дадат писмена изјава, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок.

5.1.1. Промена на критериумот за членување во задолжителните пензиски фондови

Во изминатите години на работење на вториот столб, се појавија случаи на повозрасни осигуреници кои се зачлениле во втор столб, а имаат повеќе години работен стаж во едностолбен систем. Овие осигуреници се повозрасни и немаат доволно време за акумулација на нивните средства. Врз основа на ваквите случаи и анализи, се утврди дека, членувањето во втор столб на овие осигуреници не е поволно. Согласно тоа, беа донесени измени на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување кои се однесуваат на критериумот за членување во задолжителните пензиски фондови.

Имено, со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија” бр.245/2018 од 28.12.2018 г.), се извршија неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Беше извршена промена на критериумот за членување во втор столб односно критериумот за задолжително членување во втор столб на осигурениците кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување за прв пат по 1.1.2003 година беше заменет со критериумот за задолжително членување во втор столб на осигурениците кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување за прв пат по 1.1.2019 година и кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години. Притоа, на осигурениците кои се стекнале со членство во втор столб (кои биле задолжително или доброволно вклучени во вториот столб) и кои се родени по 1.1.1967 година, им продолжува членството во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување.

Потоа, се дефинираат и критериуми за престанување на членството на одредени категории на членови (повозрасни осигуреници). Имено, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои задолжително беа вклучени во вториот столб (вработени по прв пат по 1.1.2003 година) и се родени пред 1.1.1967 година, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд на 1.1.2019 година. Пензиското друштво го пренесува вкупниот износ на средствата од сметките на овие членови во Фондот на ПИОСМ и овие осигуреници остануваат осигурени само во тековно финансираното пензиско осигурување засновано на генерациска солидарност. Додека пак, членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно беа вклучени во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, имаат право да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за престанување или продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд, најдоцна до 30.9.2019 година.

Исто така, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои до денот на започнување на примена на овој закон (1.1.2019 година), во текот на осигурувањето се стекнале со својство на осигуреник согласно со членот 11 точки 9) и 15) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување (со својство на осигуреник како индивидуален земјоделец или како вршител на самостојна дејност за трговија на мало на тезги и пазари) или во текот на осигурувањето имале стаж на осигурување што се смета со зголемено траење, им престанува членството во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување на 1.1.2019 година. Пензиското друштво го пренесува вкупниот износ на средствата од сметките на овие членови во Фондот на ПИОСМ и овие осигуреници остануваат осигурени само во тековно финансираното пензиско осигурување засновано на генерациска солидарност.

Потоа, со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.180/2019 од 2.9.2019 г.), појасно се дефинираше кога на членови кои се на работни места со стаж на осигурување со зголемено траење им престанува членството во задолжителен пензиски фонд. Имено, осигуреници кои се членови на задолжителен пензиски фонд и кои навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, имаат право да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава

за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Доколку, овие членови не дадат писмена изјава, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок.

Исто така, членовите на задолжителен пензиски фонд, кои до денот на влегувањето во сила на овој закон имаат навршено стаж на осигурување со зголемено траење кој овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, можеа да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд, најдоцна до 30.11.2019 година. Во спротивно, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок. По престанокот на членството, овие осигуреници остануваат осигурени само во тековно финансираното пензиско осигурување засновано на генерациона солидарност.

Исто така, и осигурениците кои во текот на осигурувањето ќе добијат основ на осигурување според членот 11 став (1) точки 9) и 15) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување (својство на осигуреник како индивидуален земјоделец или како вршител на самостојна дејност за трговија на мало на тезги и пазари) престануваат да бидат членови во вториот столб.

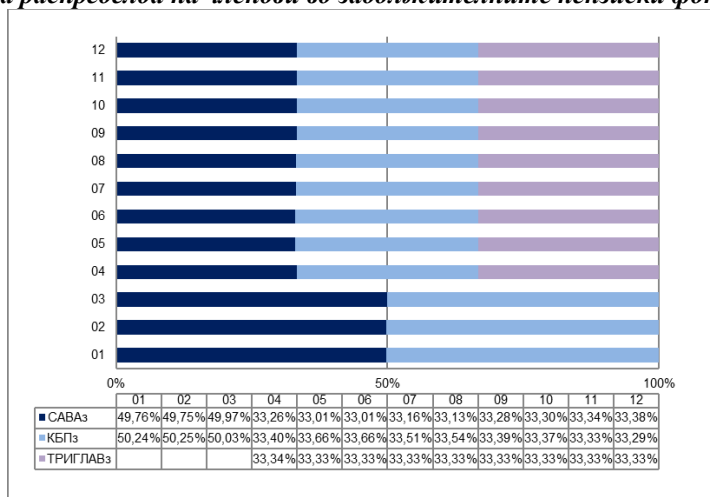
5.2. Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови

Осигурениците кои се задолжителни членови во капитално финансираното пензиско осигурување се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. Фондот на ПИОСМ, времено ги распределува овие осигуреници во задолжителните пензиски фондови, по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонеси што го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот од придонеси (30%)⁵. Пондерите што се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2019-тата година, се прикажани на *графикон 5.1*.

⁵Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

Како во претходните години така и во првите три месеци во текот на 2019-тата година, бројот на распределени членови помеѓу САВАз и КБПз е приближно ист, затоа што вредноста на двата пондера се движи околу 50% (вредноста на пондерот на КБПз е малку повисока во однос на вредноста на пондерот на САВАз). На 1.4.2019 започна со работа задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВз, со што почнувајќи од април 2019 година осигурениците се распределуваат во три задолжителни пензиски фондови. Согласно со дефинираните одредби во регулативата, доколку задолжителниот пензиски фонд работи помалку од 12 месеци како вредност за принос (заради пресметка на пондерот) се зема просекот од приносите во номинален износ на постојните задолжителните пензиски фондови, а со цел поддршка на работење во почетните години од работа на нов задолжителен пензиски фонд. Овој принцип на распределба на осигурениците е оправдан заради поттикнување на конкуренцијата во капитално финансираното пензиско осигурување, со цел да се зголеми изборот на пензиски фондови за членовите и да се поттикнат подобри инвестициски резултати на пензиските фондови. Потоа, и покрај тоа што висината на надоместокот од придонеси, во 2019-тата година, се намали, имајќи го предвид фактот дека трите друштва наплатуваа надоместок од придонеси во иста висина и фактот дека остварениот принос во номинален износ, кај пензиските фондови, не се разликуваше многу, пондерите за месеците април - декември 2019-тата година за трите пензиски фондови имаа приближно иста вредност.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2019 година, изнесува 507.566, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 17.521, или за околу 4%, во споредба со 2018-тата година. На намалениот пораст на членството во задолжителните членови на 31.12.2019г. во однос на 31.12.2018г. најмногу влијае престанувањето на членството на одредени категории на осигуреници во 2019 година согласно измените на регулативата кои се опишани погоре во извештајот. Во табела 5.1 се дадени детални податоци за бројот на членови на кои им престанува членството во задолжителен пензиски фонд, по категории. Овие осигуреници остануваат осигурени само во Фондот на ПИОСМ.

Табела 5.1. Осигуреници на кои им престанува членството во ЗПФ во 2019 година

Категорија / Задолжителен пензиски фонд	САВАЗ	КБПЗ	Вкупно
Членови вработени по прв пат по 1.1.2003 г. и родени пред 1.1.1967 г.	6.090	6.589	12.679
Членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои потпишаа изјава за престанување на членство во зпф	54	68	122
Членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои не потпишаа изјава	2.288	2.699	4.987
Членови кои во текот на осигурувањето имале навршено стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година	1.841	2.467	4.308
Членови со својство на осигуреници како индивидуални земјоделци	1.241	1.371	2.612
Вкупно	11.514	13.194	24.708

Нивото на раст на бројот на членови во втор столб во однос на претходната година, покрај новите задолжителни членови, го одржа и распределбата на ненавремено распределените осигурениците. Имено, осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот (осигуреници кои се прв пат вработени по 1.1.2003 година), но кои до денот на започнување на примена на законот не беа распределени во задолжителните пензиски фондови, беа распределени од страна на Фондот на ПИОСМ до 30.6.2019 година. За овие членови, Фондот на ПИОСМ исплати надоместок за ненавремено пренесување на придонесите на нивните индивидуални сметки, во износ пресметан согласно дефиниран начин на проценка и пресметка. Во табела 5.2 се дадени детални податоци за бројот на овие членови по задолжителен пензиски фонд.

Табела 5.2. Ненавремено распределени осигуреници по ЗПФ

Задолжителен пензиски фонд	САВАЗ	КБПЗ	ТРИГЛАВЗ	Вкупно
Осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот, но кои до денот на започнување на примена на законот не биле распределени во зпф	6.220	6.234	1.702	14.156

Минимално учество во одржувањето на растот на членството имаа и членовите кои имаа право на избор и потпишаа изјави за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд. Во табела 5.3 се дадени детални податоци за бројот на овие членови, по категорија и задолжителен пензиски фонд.

Табела 5.3 Членови кои потпишаа изјава за продолжување на членството во ЗПФ во 2019 година

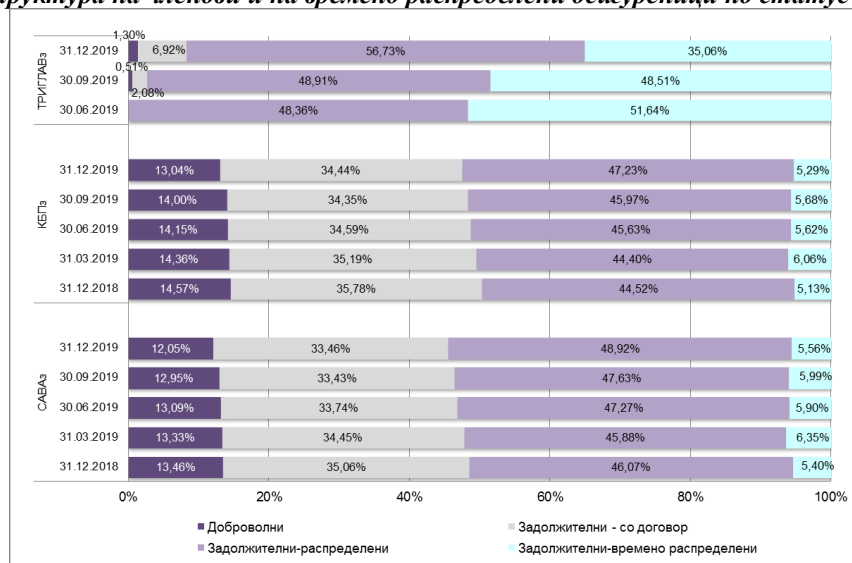
Категорија /Задолжителен пензиски фонд	Број на членови		
	САВАЗ	КБПЗ	Вкупно
Членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои потпишаа изјава за продолжување на членство во зпф	433	658	1.091
Членови кои во текот на осигурувањето имале навршено стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година и кои потпишаа изјава за продолжување на членство во зпф	147	285	432
Вкупно	580	943	1.523

Во однос на распределбата на членството по задолжителни пензиски фондови, очекувано е во 2019 година најголемиот број на осигуреници да се членови на САВАЗ и КБПЗ. Значи, од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година 51% се во КБПЗ, 47% се во САВАЗ и 2% се во ТРИГЛАВЗ.

Од вкупниот број членови на вториот столб, 62.735 или 12% се доброволни членови, додека 444.821 или 88% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 169.937 членови потпишале договор за членство, 244.645 не потпишале договор и се трајно распределени и 30.239 осигуреници се времено распределени. Во 2019 година продолжува трендот на мал број на нови осигуреници кои потпишуваат договори за членство. Имено, може да се забележи дека само околу 4% од осигурениците кои имаат обврска да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во 2019-тата година и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 96%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2019-тата година, за САВАЗ и КБПЗ не се случиле некои неочекувани и значајни промени. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2019-тата година, е слична кај САВАЗ и КБПЗ. Притоа, може да се забележи дека во секој квартал, процентното учество на доброволните членови се намалува, додека учеството на задолжителните членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителните членови, кои потпишале договор за членство, постепено се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителните членови, кои трајно се распределени, што постепено се зголемува од квартал во квартал. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство на новиот задолжителен пензиски фонд ТРИГЛАВЗ значајно се разликува во споредба со САВАЗ и КБПЗ, што е и очекувано. Може да се забележи дека во првиот квартал од работењето во ТРИГЛАВЗ членуваат само задолжителни членови кои се распределени и времено распределени осигуреници. Во следните два квартала иако минимално постепено се зголемува учеството на доброволни членови и задолжителни членови кои потпишале договор за членство. Исто така се зголемува процентното учество на задолжителни членови кои се распределени, додека пак се намалува учеството на времено распределени осигуреници. Доброволните членови во ТРИГЛАВЗ се осигуреници кои потпишале договори за премин од САВАЗ или КБПЗ во ТРИГЛАВЗ. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови и по статус на членство во 2019 година е прикажана на квартално ниво, на *графикон 5.2*.

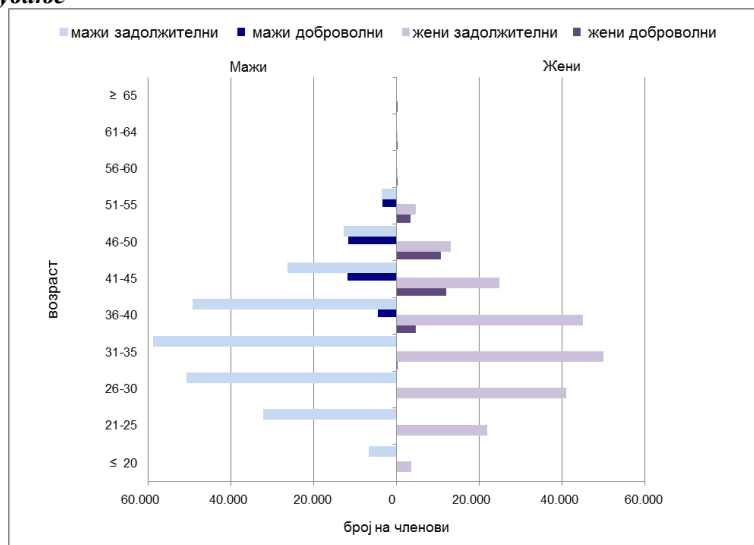
Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство и зпф

Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица, за кои, впрочем, е најповолен двостолбниот систем. Задолжителните членови се млади лица, при што 81% од задолжителните членови се на возраст до 40 години, додека доброволните членови се малку повозрасни и 89% од нив се на возраст до 50 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 33 за мажи и 34 за жени, а на доброволните членови е 45

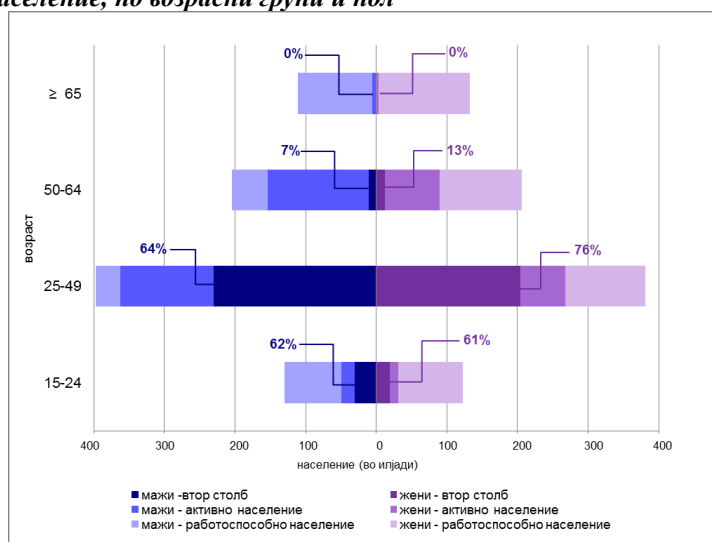
години (и за мажи и за жени), а на сите членови, вкупно, е 35 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на *графикон 5.3*.

Графикон 5.3. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и по категорија на зачленување

Според податоците на Државниот завод за статистика⁶, на крајот на 2019-тата година, вкупниот број работоспособно население⁷ во РСМ изнесува 1.684.822, додека вкупното активно население⁸ изнесува 964.015. Со состојба на крајот од 2019-тата година, околу 30% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на двостолбниот систем, односно околу 53% од вкупното активно население во РСМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Структурата на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, по возрасни групи и по пол, со состојба на 31.12.2019 година, е прикажана на *графикон 5.4*. Од овој графички приказ може да се забележи дека значителен процент (над 60%) од активното население на возраст од 15 до 49 години е вклучено во двостолбниот пензиски систем.

Графикон 5.4. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното работоспособно население и активно население, по возрасни групи и пол

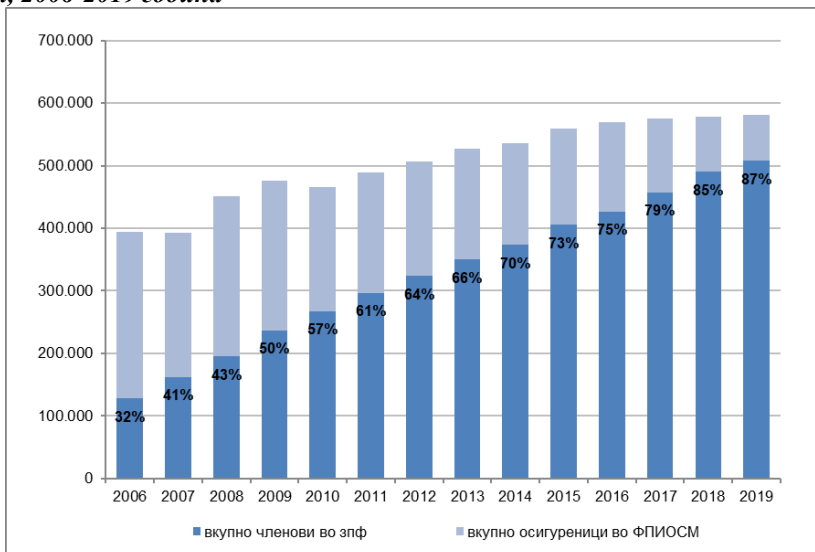
⁶Извор: Државен завод за статистика— Активно население во РСМ, Резултати од Анкетата за работна сила, 2019 година.

⁷Работоспособно население - го сочинуваат сите лица на возраст од 15 до 79 години.

⁸Економски активно население - го сочинуваат вработените и невработените лица

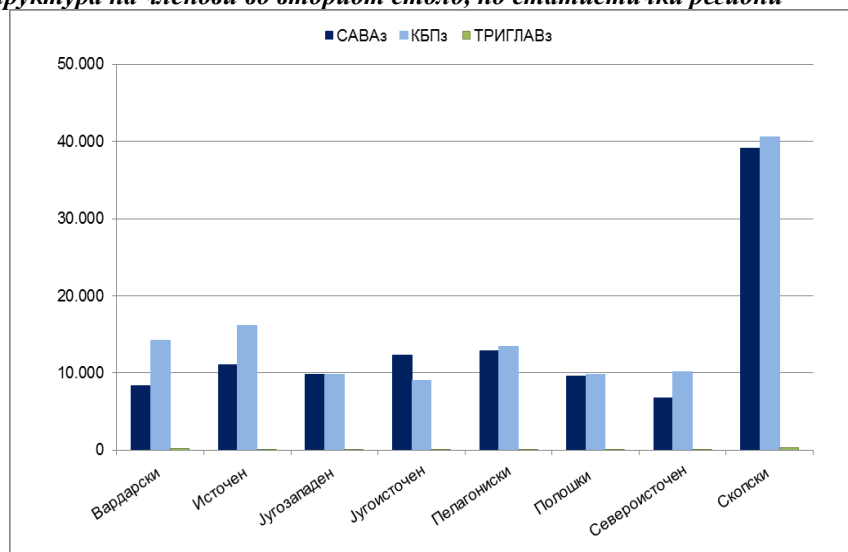
Согласно податокот на Фондот на ПИОСМ за бројот на осигуреници заклучно со 31.12.2019 година, околу 87% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОСМ се членови на двестолбниот пензиски систем. На *графикон 5.5.* може да се види порастот на учеството на членовите во двестолбниот пензиски систем во вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОСМ од почетокот на работа на вториот столб.

Графикон 5.5. Учество на членови во двестолбниот пензиски систем во осигуреници во Фондот на ПИОСМ, по години, 2006-2019 година

Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови, по статистички региони⁹ во РСМ, е дадена на *графикон 5.6.* Најмногу членови и во трите задолжителни пензиски фондови има од Скопскиот регион. Најмалку членови во САВАз има од Североисточниот регион, најмалку членови во КБПз има од Југоисточниот регион, а најмалку членови во ТРИГЛАВз има од Полошкиот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁹Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

5.3. Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд, ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин. Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

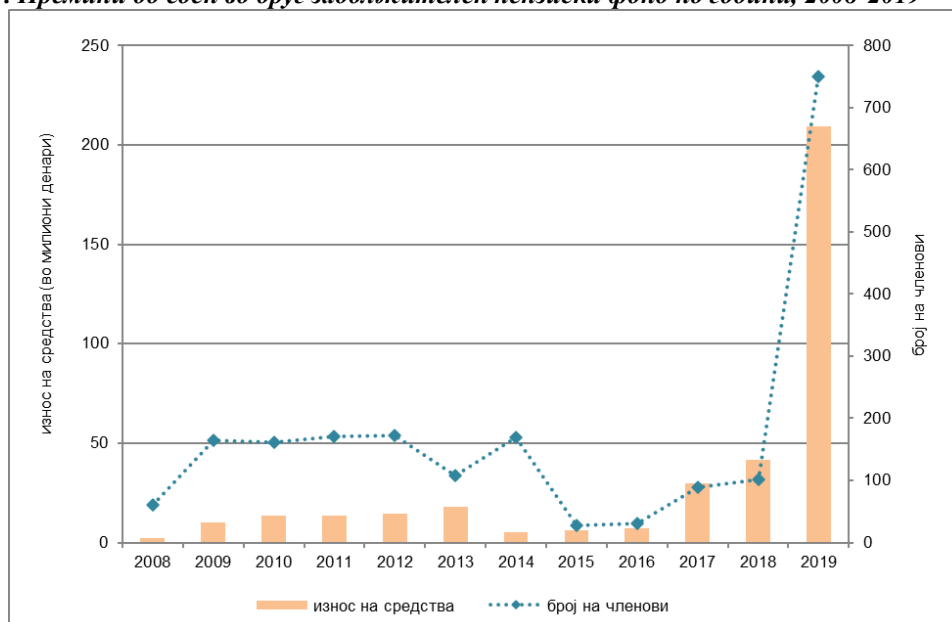
Во табела 5.4. се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2019-тата година.

Табела 5.4. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

2019		ЗПФ во кои преминале членови односно во кои се пренесени средства			
		САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	Вкупно
Членови кои преминале од ЗПФ	САВАз	-	77	309	386
	КБПз	56	-	305	361
	ТРИГЛАВз	1	2	-	3
	Вкупно	57	79	614	750
Средства кои се пренесени од ЗПФ (во денари)	САВАз	-	22.070.293	82.002.448	104.072.741
	КБПз	17.169.074	-	88.110.550	105.279.624
	ТРИГЛАВз	2.760	20.002	-	22.762
	Вкупно	17.171.834	22.090.295	170.112.998	209.375.127

Новиот задолжителен пензиски фонд направи скромно придвижување во премините на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд во 2019 година. Имено, во текот на 2019-тата година, вкупниот број членови во задолжителните пензиски фондови, кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд, изнесува 750, што претставува 0,15% од вкупниот број членови. Иако процентуалното учество на членовите кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд во вкупниот број на членови е минимално сепак во 2019 година, бројот на членови кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд е значително поголем во споредба со 2018 година. Притоа, 57 членови преминале во САВАз, 79 преминале во КБПз и 614 членови преминале во ТРИГЛАВз. При преминот, околу 17 милиони денари биле пренесени во САВАз, околу 22 милиони денари биле пренесени во КБПз и околу 170 милиони денари биле пренесени во ТРИГЛАВз. На *графикон 5.7.* е даден преглед на сите премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд и вкупно пренесени средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд од 2008 до 2019 година.

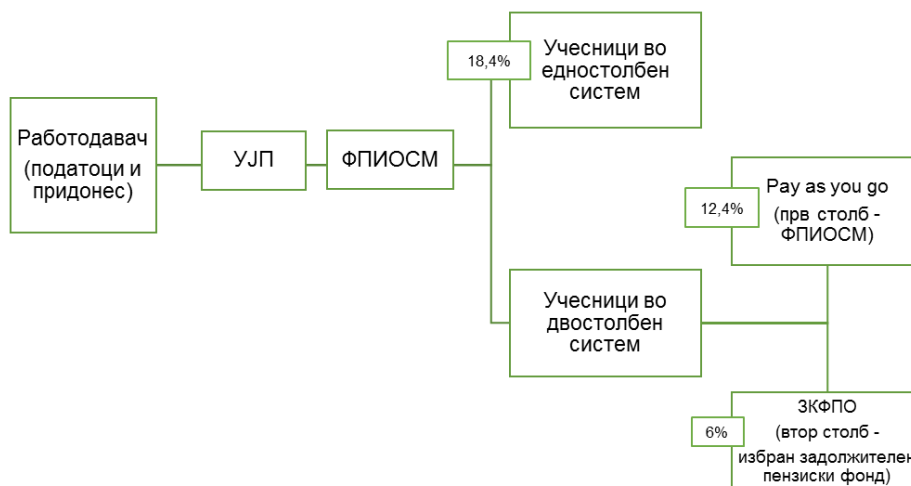
Графикон 5.7. Премии од еден во друг задолжителен пензиски фонд по години, 2008-2019

5.4. Придонеси во задолжителните пензиски фондови

Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот, во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

Графикон 5.8. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

За осигурениците кои учествуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОСМ (за 2019 година, изнесуваше 18,4% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОСМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, што се пренесува во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОСМ останува придонес во висина што се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско

осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2019 година, изнесуваше 12,4% од бруто-платата ($12,4\% = 18,4\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОСМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биле примени и соодветни податоци во согласност со законот, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОСМ да ја изврши таа обврска. Доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од денот на приемот на придонесите поради недостиг на соодветни податоци, Фондот на ПИОСМ е должен во рок не подолг од три месеци од денот на приемот на придонесите да обезбеди соодветни податоци и да изврши пренесување на придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови кај чуварот на имот. Потоа, Фондот на ПИОСМ доставува податоци до друштвата и МАПАС во врска со извршениот пренос на придонесите.

Во текот на 2019-тата година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени придонеси во износ од околу 8,7 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари), како што е прикажано во *табела 5.5*.

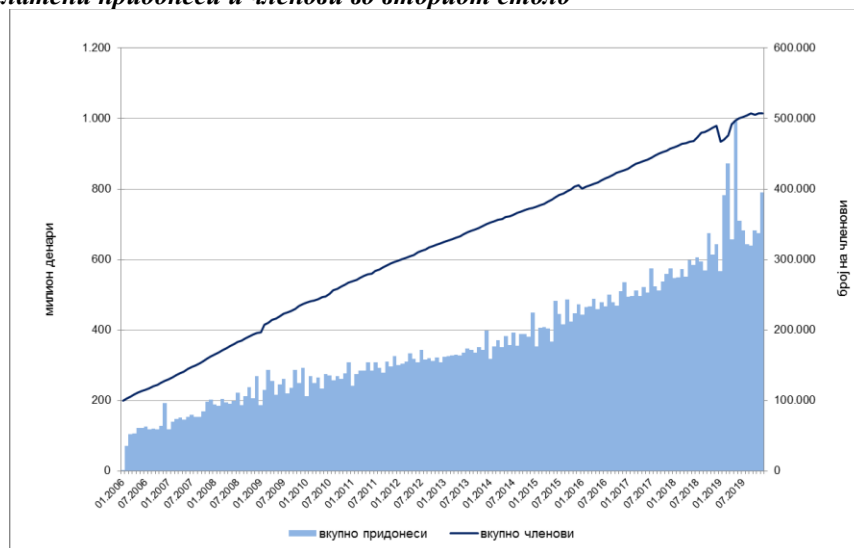
Табела 5.5. Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

	Вкупно 2018	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2019
САВАз	3.383	269	379	425	315	455	308	323	305	302	323	316	370	4.090
КБПз	3.719	299	404	447	341	488	337	355	333	331	352	349	402	4.438
ТРИГЛАВз					0,15	50	64	4	5	6	7	8	18	163
Вкупно	7.102	568	783	872	657	993	709	682	643	639	683	674	789	8.691

На *графикон 5.8* се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на работа на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување до 31.12.2019 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

Графикон 5.9. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членовите, растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и поголеми пораста во одредени месеци). Поголемите пораста на уплатените придонеси во месеците во првата половина на 2019 година веројатно се должат и на

уплатените придонеси за осигуренците кои беа ненавремено распределени во втор столб. Намалување на состојбата на членството во првиот месец во 2019 година се должи на престанувањето на членството на одредени категории на осигуреници на 1.1.2019 г. согласно измените на законот.

5.4.1. Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси

Измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од 28.12.2018 година предвидуваат обврска на Фондот на ПИОСМ за уплатување на надоместок за ненавремено пренесување на придонесите во случај кога Фондот на ПИОСМ не ги распределил осигурениците кои биле задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот, во случај доколку Фондот на ПИОСМ не изврши распределба на осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно новите критериуми за зачленување во рок од три месеци по нивното пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување и во случај доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Средствата за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, остварени по основ на ненавремено и нецелосно плаќање на придонес, се пренесуваат на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд.

Износот на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси се определува¹⁰ врз основа на проценка на состојбата на хипотетичка индивидуална сметка на член на задолжителен пензиски фонд кој има идентична историја на уплати на придонеси со осигуреникот со ненавремена распределба односно врз основа на проценка на состојбата на дел од средствата на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд, износот на вкупните ненавременно пренесени придонеси и надоместоците од придонеси што ги наплатува пензиското друштво.

Во 2019-тата година, во задолжителните пензиски фондови Фондот на ПИОСМ пренесе вкупно околу 282 милиони денари како надоместок за ненавремено пренесување на придонесите за осигурениците кои не ги распределил, а кои биле задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот. Во табела 5.6. се прикажани детални податоци за пренесените придонеси и пренесените надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси за овие осигуреници по фондови. 4.165 односно 29% од осигуренците кои беа ненавременно распределени немаа уплатени придонеси во Фондот на ПИОСМ.

Табела 5.6. Уплатени надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси за ненавременно распределени осигуреници во втор столб пред 2019 година (во милиони денари)

Задолжителен пензиски фонд	Членови	Придонеси	Надоместок за ненавременно пренесување на придонесите
САВАз	6.220	350,71	123,54
КБПз	6.234	346,38	121,49
ТРИГЛАВз	1.702	106,78	36,73
Вкупно	14.156	803,87	281,76

Исто така, во 2019-тата година, во задолжителните пензиски фондови Фондот на ПИОСМ пренесе вкупно околу 13 милиони денари како надоместок за ненавременно пренесување на придонесите за членовите за кои не ги пренел придонесите на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Во табела 5.7. се прикажани детални податоци за пренесените надоместоци за ненавременно пренесување на придонеси по фондови.

¹⁰ Формулата за пресметка на надоместокот за ненавременно пренесување на придонеси е пропишана во Правилник за ненавременно пренесување на придонеси.

Табела 5.7. Уплатени надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси за ненавремено пренесени придонеси во втор столб во 2019 година (во милиони денари)

Задолжителен пензиски фонд	Надоместок за ненавремено пренесување на придонесите
САВАз	5,80
КБПз	7,18
ТРИГЛАВз	0,17
Вкупно	13,15

5.4.2. Вратени средства во Фондот на ПИОСМ

Во текот на 2019-тата година, еден дел од уплатените средства во задолжителните пензиски фондови (околу 5 милијарди денари) беше вратен во Фондот на ПИОСМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавецот
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- престанување на членство на одредени категории на членови согласно измените на закон што се детално опишани во поглавјето 5.1.1. *Промена на критериумот за членување во задолжителните пензиски фондови.*

Во 2019 година вратените средства во Фондот на ПИОСМ се значително поголеми во однос на претходната година. Ова се должи најмногу на престанувањето на членството на одредени категории на членови согласно измените на законот.

Структурата на вратените средства во Фондот на ПИОСМ, по задолжителни пензиски фондови, детално е прикажана во табела 5.8.

Табела 5.8. Структура на вратени средства во Фондот на ПИОСМ, по ЗПФ (во милиони денари)

Причини	Од задолжителен пензиски фонд			Вкупно
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	
Остварена пензија	11,15	21,01	0,00	32,16
- инвалидска пензија	2,19	4,13	0,00	6,32
- семејна пензија	8,96	16,88	0,00	25,84
Вишок уплати на придонес	0,61	0,81	0,00	1,41
Раскинување договори и поништување распределби	0,98	0,02	0,00	0,99
Престанување на членство	2.193,35	2.750,72	0,00	4.944,07
- членови вработени по прв пат по 1.1.2003 г. и родени пред 1.1.1967 г.	507,57	575,42	0,00	1.082,99
- членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои потпишаа изјава за престанување на членство во зпф	22,67	28,20	0,00	50,87
- членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои не потпишаа изјава	545,03	760,24	0,00	1.305,27
- членови кои во текот на осигурувањето имале навршено стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година	1.043,10	1.303,86	0,00	2.346,96
- членови со својство на осигуреници како индивидуални земјоделци	74,98	83,01	0,00	157,99
Вкупно	2.206,08	2.772,55	0,00	4.978,63

5.5. Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно, средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските и подзаконските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираниите членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на задолжителните пензиски фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РСМ и во странство, во државите-членки на ЕУ или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел да се спречат инвестициите во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети, уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел да се овозможат поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во *табела 5.9*.

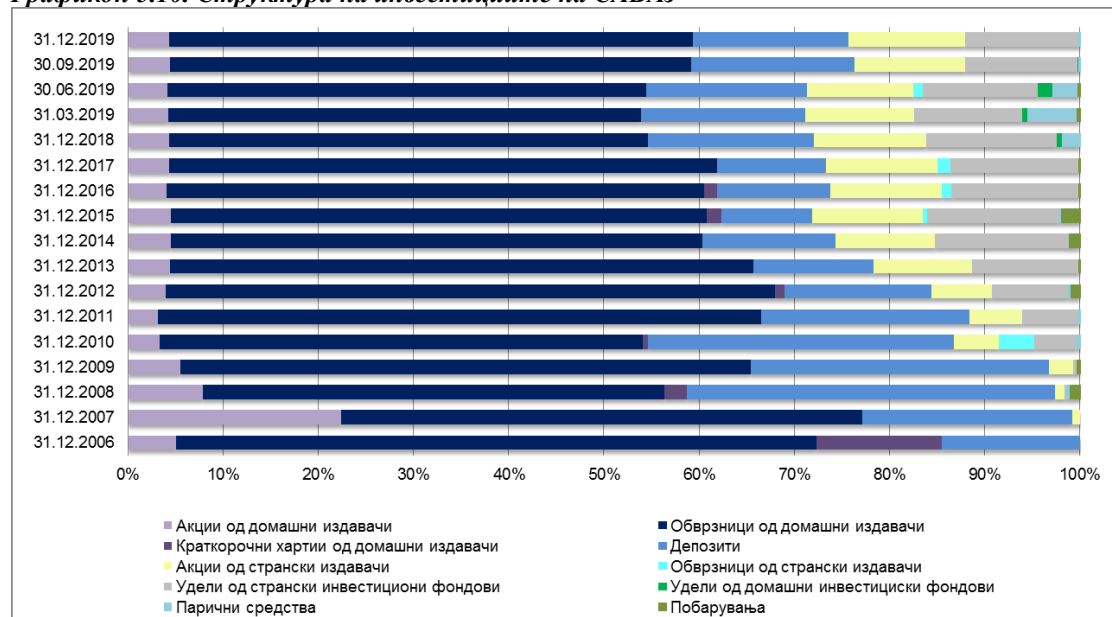
Табела 5.9. Максимални инвестициски ограничувања

Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50%
- обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50%
- хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60%
- банкарски депозити	30%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
-обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РСМ	5%
-документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

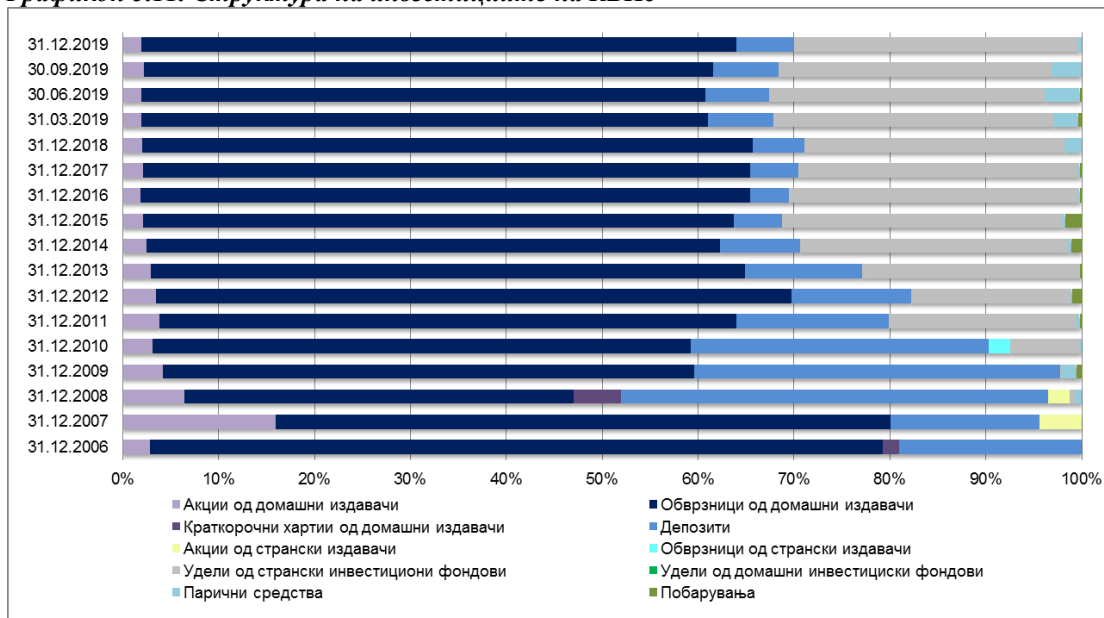
МАПАС може да пропише ограничувања на вложувањата на одделни видови инструменти различни од ограничувањата утврдени во законот, кои ќе важат во рок исто така пропишан од МАПАС, но не подолг од пет години. Во 2019 година беа донесени одлуки за дополнителни ограничувања согласно кои максималниот процент од вредноста на средствата на задолжителен и доброволен пензиски фонд кои можат да се вложат во депозити во банки кои имаат дозвола издадена од НБРСМ, доколку носат камата односно во обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира РСМ на домашниот пазар, во период од една година од датумот на првата уплата во задолжителен и доброволен пензиски фонд, изнесува 100%.

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови САВАЗ и КБПз, од почетокот на функционирањето на системот (за период 2006 – 2018 година, на годишно ниво, а за 2019 година, на квартално ниво) е прикажана на *графикон 5.10.* и на *графикон 5.11.* Структурата на инвестициите на задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВЗ од почетокот на работа на фондот (1.4.2019 година) на квартално ниво е прикажано на *графикон 5.12.*

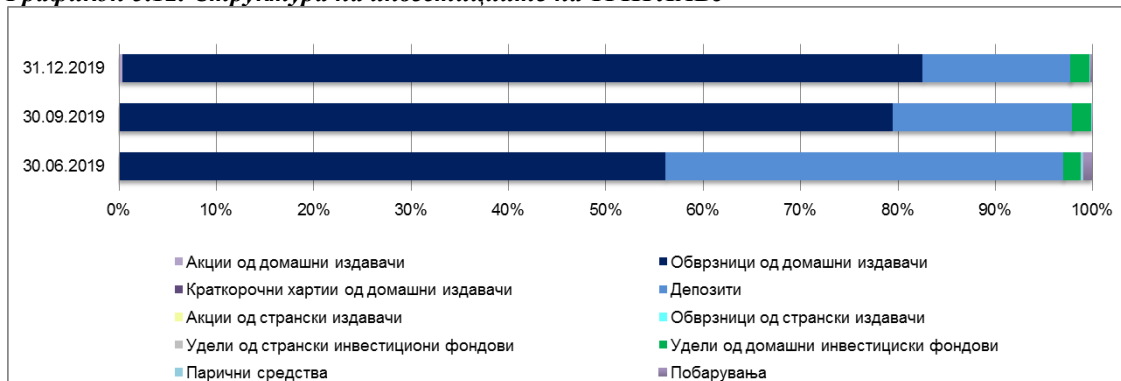
Графикон 5.10. Структура на инвестициите на САВАЗ

Графикон 5.11. Структура на инвестициите на КБПз

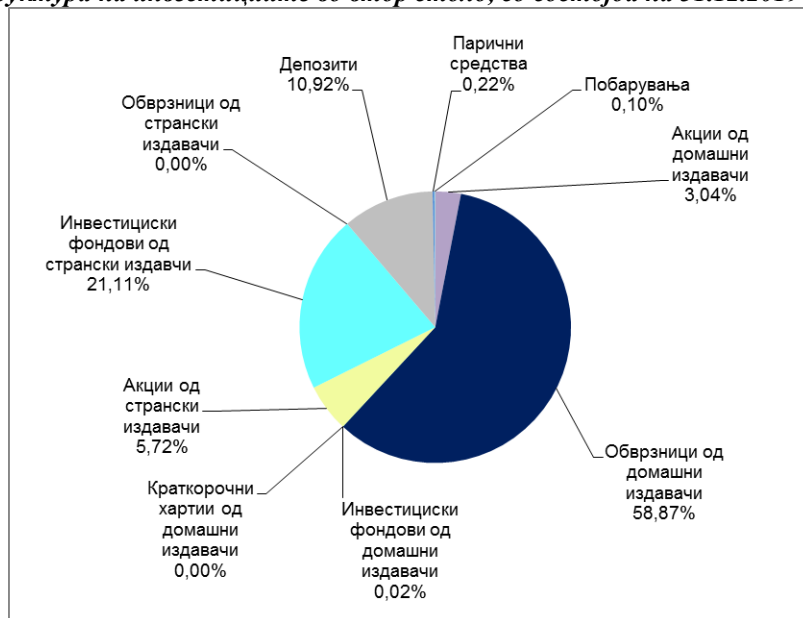

Графикон 5.12. Структура на инвестициите на ТРИГЛАВз

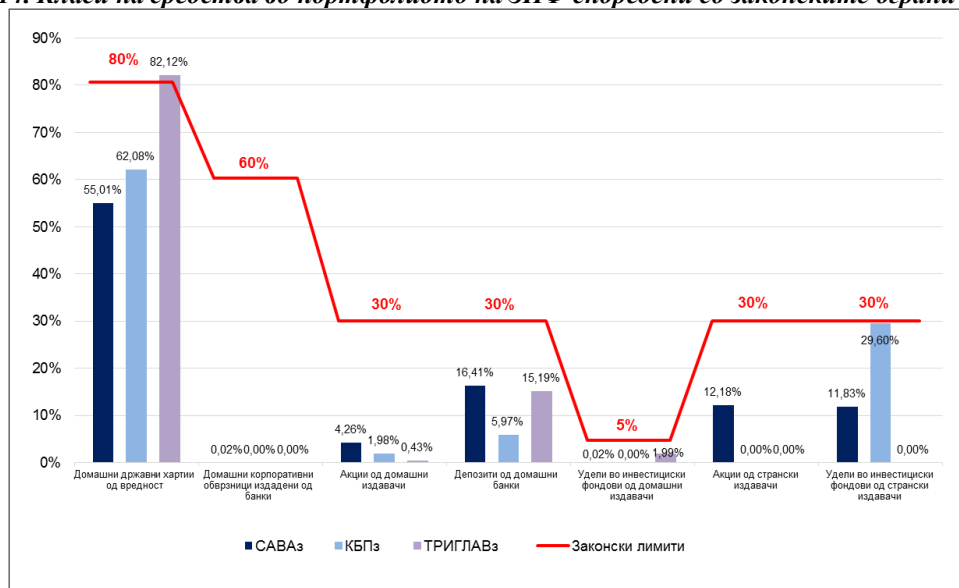
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година и таа е прикажана на *графикон 5.13*. Почнувањето на работа на новиот задолжителен пензиски фонд не влијаеше многу на вкупната структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови со оглед на фактот дека во почетните години од работа новиот фонд располага со средства од мал обем што претставуваат мал удел во вкупните средства на задолжителните пензиски фондови. Учеството на домашните обврзници кои вклучуваат домашни државни обврзници (58,86%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка – 0,01%) изнесува 58,87% што значи е зголемено во споредба со состојбата на 31.12.2018 година (57,38%). Учеството пак на банкарските депозити е скоро на исто ниво и изнесува 10,92%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото (3,04%) и ова учество останува скоро на исто ниво во однос на состојбата на 31.12.2018 година. Многу мал дел од инвестициите на задолжителните пензиски фондови припаѓа на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,02%). Во 2019-тата година учеството на инвестициите во странство е скоро на исто ниво, во споредба со претходната година, и изнесува 26,83%. Инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во удели на инвестициски фондови (21,11%) и инвестиции во акции (5,72%). Останатите средства се парични средства 0,22% и побарувања 0,10%.

Графикон 5.13. Структура на инвестициите во втор столб, со состојба на 31.12.2019

Во текот на 2019-тата година трите задолжителни пензиски фонда вложуваа во рамките на максималните инвестициски ограничувања. На *графикон 5.14.* е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАЗ, КБПЗ и ТРИГЛАВЗ и законските ограничувања, со состојба на 31.12.2019 година. ТРИГЛАВЗ со 31.12.2019 година има вложувања од 82,12% во домашни државни хартии од вредност, што е во согласност со пропишаните ограничувања кои важат во период од една година од датумот на првата уплата во задолжителниот пензиски фонд (100%).

Графикон 5.14. Класи на средства во портфолиото на ЗПФ споредени со законските ограничувања

Како и во претходната година така и во 2019-тата година, мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови (3,04%) се инвестирали во акции на домашни издавачи. Во 2019-тата година и кај САВАЗ и кај КБПЗ, изложеноста во акции, во однос на 2018-тата година, е скоро на исто ниво. При тоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е два пати поголема кај САВАЗ (4,26%) во однос на КБПЗ (1,98%). Изложеноста во акции на домашни издавачи на ТРИГЛАВЗ во првата година од своето работење е прилично мала и изнесува 0,43%.

Во претходните години, многу мал процент од вкупните средства на задолжителните пензиски фондови беа инвестирани во домашни државни обврзници со кои се тргува на Македонската берза (државни обврзници за денационализација). Почнувајќи од јануари 2019 година и континуираните државни обврзници котираат на Официјалниот пазар на Берзата.

Споредбено, движењето на вредноста на Македонски Берзански Индекс - МБИ10, Индексот на обврзници на Македонската берза - ОМБ и вредностите на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2019-тата година, се прикажани на *графикон 5.15*. Вредноста на сметководствената единица на САВАЗ забележа пораст од 10,69%, сметководствената единица на КБПз пораст од 10,99% и сметководствената единица на ТРИГЛАВз пораст од 1,58%. МБИ10, во текот на 2019-тата година, забележа пораст од околу 34,01%¹¹. ОМБ, во текот на 2019-тата година, забележа пораст од околу 1,22%¹¹.

Графикон 5.15. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредност на сметководствената единица на ЗПФ, 2019 година

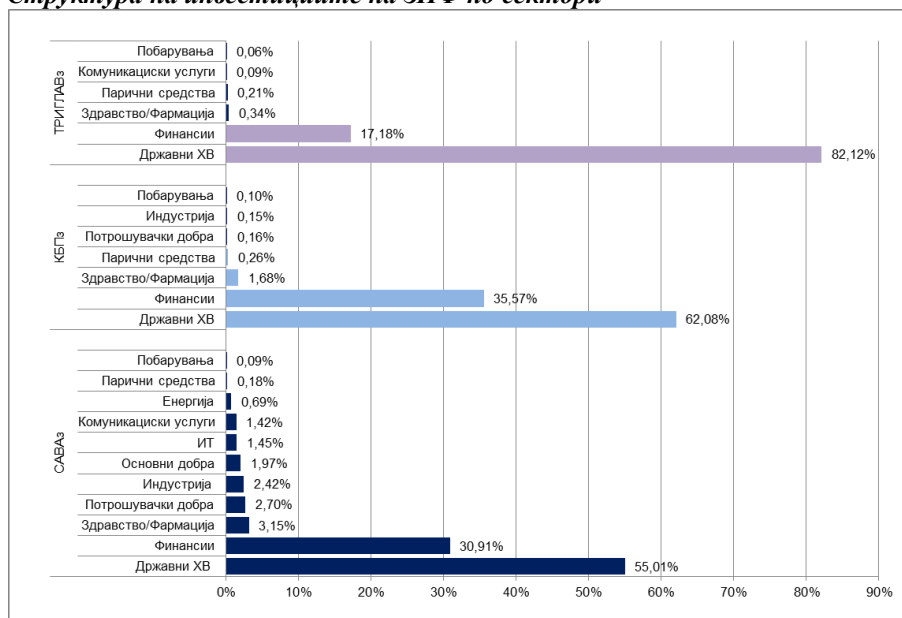

Повеќе од половина од средствата на задолжителните пензиски фондови и во 2019-тата година припаѓа на државните хартии од вредност и тоа на домашните државни хартии од вредност (55,01% кај САВАЗ, 62,08% кај КБПз и 82,12% кај ТРИГЛАВз). Гледано по сектори, потоа, околу една третина од средствата на САВАЗ и КБПз се вложувања во инструменти од

¹¹Извор: Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2019.

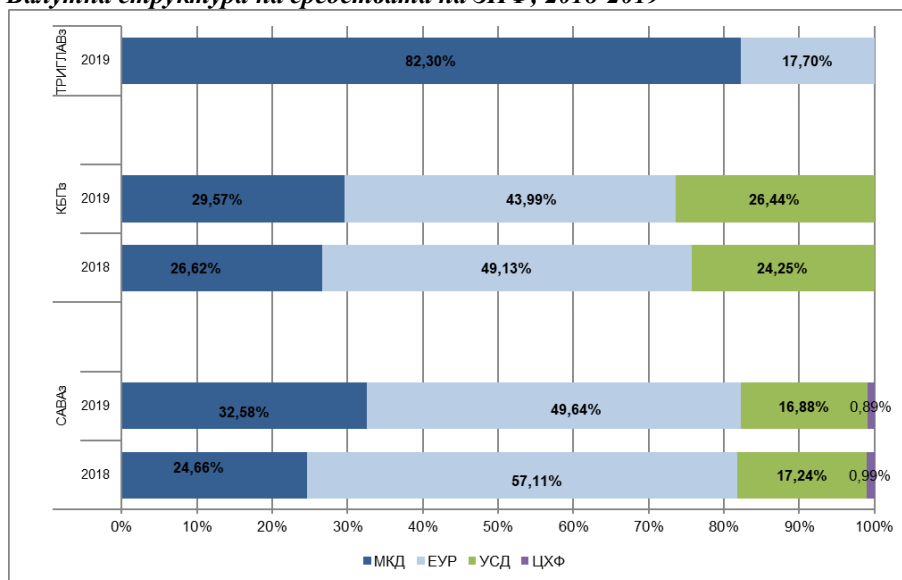
издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор односно, 35,57% кај САВАЗ и 30,91% кај КБПЗ од вкупните средства на фондот. Кај ТРИГЛАВЗ учеството во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор е помало и изнесува 17,81%. Во рамките на овој сектор, кај САВАЗ најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (53,1%) и уделите во странски и домашни инвестициски фондови (38,3%) и помало е учеството на финансиските услуги (7,1%), на акциите во странски банки (1,4%) и обврзници издадени од домашни банки (0,1%). Кај КБПЗ во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (83,2%), а потоа следуваат домашни банкарски депозити (16,8%). Кај ТРИГЛАВЗ целокупното учество на инвестициите во финансиски сектор е во вложувања во домашни банкарски депозити. Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, потрошувачки добра, индустрија, основни добра, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,09% до 3,15%). Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови по сектори е прикажана на *графикон 5.16*.

Графикон 5.16. Структура на инвестициите на ЗПФ по сектори

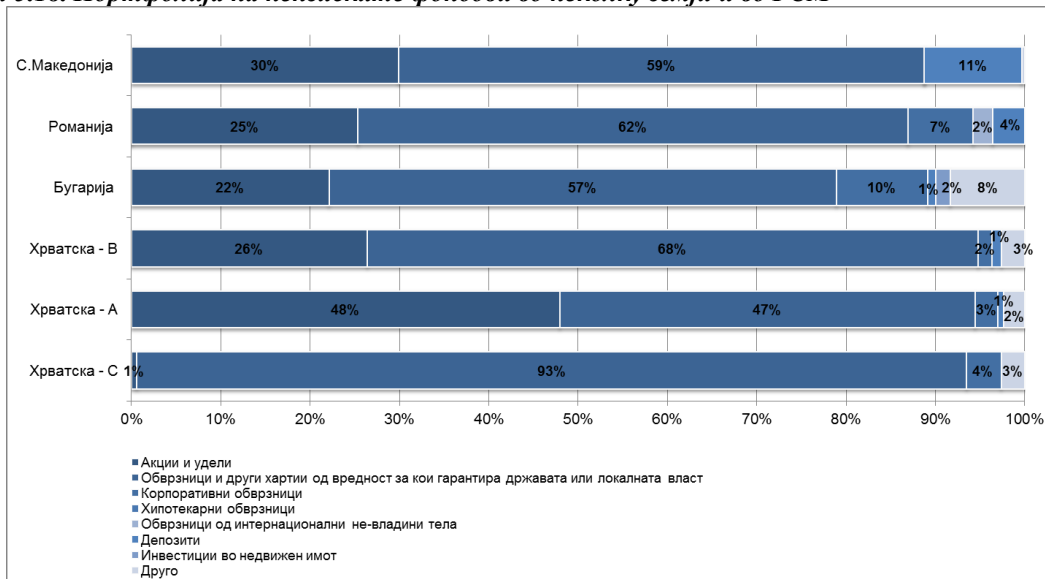
Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, што е прикажана на *графикон 5.17*, може да се забележи дека и во 2019 година и кај САВАЗ (49,64%) и кај КБПЗ (43,99%), најголем дел од средствата се инвестирани во евра, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи намалување на учеството во инструменти, во евра, во однос на претходната година. Додека пак, учеството во инструменти, во домашна валута, изнесува 32,58% кај САВАЗ и 29,57% кај КБПЗ, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи зголемување во однос на претходната година. Потоа, може да се забележи мало зголемување на учеството во инструменти, во американски долари, кај КБПЗ (26,64%), додека кај САВАЗ учеството во инструменти во американски долари е приближно на исто ниво во споредба со 2018-тата година. Многу мал дел од средствата на САВАЗ се инвестирани во швајцарски франци (0,89%). Валутната структура на ТРИГЛАВЗ значително се разликува во однос на валутната структура на САВАЗ и КБПЗ. Тежината на средствата на ТРИГЛАВЗ е на страната на средствата кои се инвестирани во инструменти во денари (82,30%), а останатите 17,70% од средствата се инвестирани во инструменти во евра. Ваквата валутна структура е очекувана за пензиски фонд што е сеуште на почеток од своето работење.

Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на ЗПФ, 2018-2019

Доколку се направи споредба со земјите од регионот кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На *графикон 5.18.* се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Северна Македонија) во неколку земји и во РСМ, на 31.12.2019 година¹².

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во РСМ

Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека кај сите земји, повеќе од 50% од средствата на пензиските фондови се инвестирани во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (68% во Хрватска В¹³, 62% во Романија, 59% во Северна Македонија и 57% во Бугарија). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Во акции и удели најмногу се вложува во Северна Македонија (30%), потоа следуваат Хрватска В (26%), Романија (25%) и Бугарија (22%). Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија

¹²Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

¹³Во Хрватска постојат мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

(11%), потоа Романија (4%), додека, пак, во Хрватска В и Бугарија (1%) само мал дел од средствата на пензиските фондови се вложени во депозити. Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 10% во Бугарија, 7% во Романија, 2% во Хрватска В. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учество на инвестиции во корпоративни обврзници во Северна Македонија е значително помало, 0,01%. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Во однос на изложеноста на портфолијата на задолжителните пензиски фондови во инструменти издадени од издавачи од странство¹⁴, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Македонија (27%), потоа во Хрватска В (16%) и во Романија (14%).

5.6 Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, што се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши проценка на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до достасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- прилив на надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси во случај на ненавремена распределба на осигуренци и во случај на ненавремено пренесување на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес, одлив поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија и одлив за лица на кои им престанало членството во задолжителниот пензиски фонд согласно измените на закон,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања,
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот од претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот од годината, што е прикажано во *табела 5.10*.

¹⁴Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2019 година не беше достапен во преземените податоци.

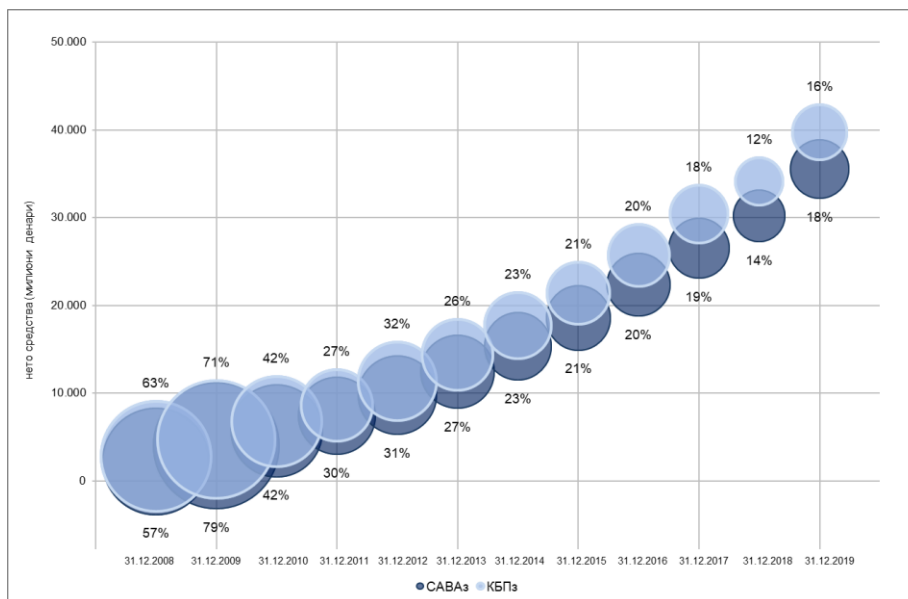
Табела 5.10. Промени на средствата на ЗПФ (во милиони денари)

	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз
Нето-средства на 31.12.2018 г./1.1.2019 г.	30.205,96	34.146,71	0,00
Придонеси	4.090,15	4.438,43	162,75
Надоместоци од придонеси	91,96	99,79	3,66
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	3.998,20	4.338,63	159,08
Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси	129,35	128,67	36,90
Надоместоци од средства	116,26	130,52	0,45
Расходи за посреднички провизии	0,81	0,20	0,01
Пренос од другиот фонд	18,45	23,31	170,12
Пренос во другиот фонд	105,18	106,54	0,17
Пренос од фондот по основ раскинување договор, поврат на придонес, пензионирање и престанок на членство	2.206,08	2.772,55	0,00
Исплата на наследство	7,39	6,97	0,00
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	0,70	1,28	0,00
Еднократна исплата	0,37	0,41	0,00
Бруто-добивка од инвестиции	3.597,14	4.096,46	3,69
Нето-добивка од инвестиции	3.480,07	3.965,74	3,23
Нето-средства на 31.12.2019г.	35.512,31	39.715,32	369,17

Вкупните нето-средства на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година, изнесуваа околу 75,6 милијарди денари или околу 1,23 милјарди евра, што претставува околу 10,84% од БДП на РСМ¹⁵.

На *графикон 5.19.* се прикажани вредностите на нето-средствата, на крајот на секоја година (2008-2019 година), и нивниот пораст во проценти, во однос на нето-средствата во претходната година за САВАз и КБПз. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата и на двата задолжителни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2009-тата во однос на 2008-та година.

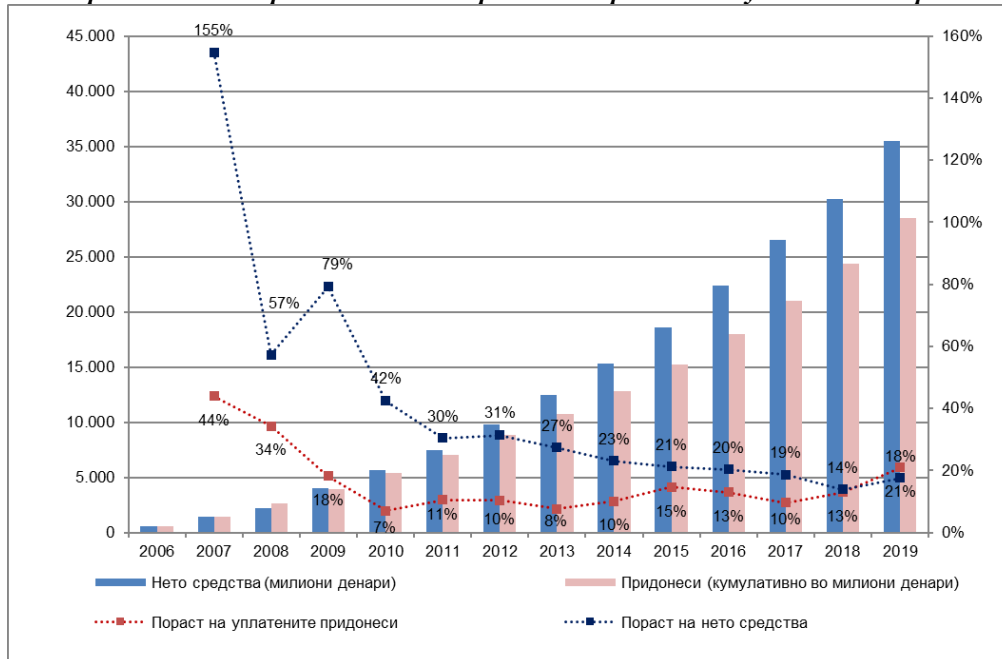
Графикон 5.19. Пораст на нето-средствата на САВАз и КБПз во проценти во однос на претходната година

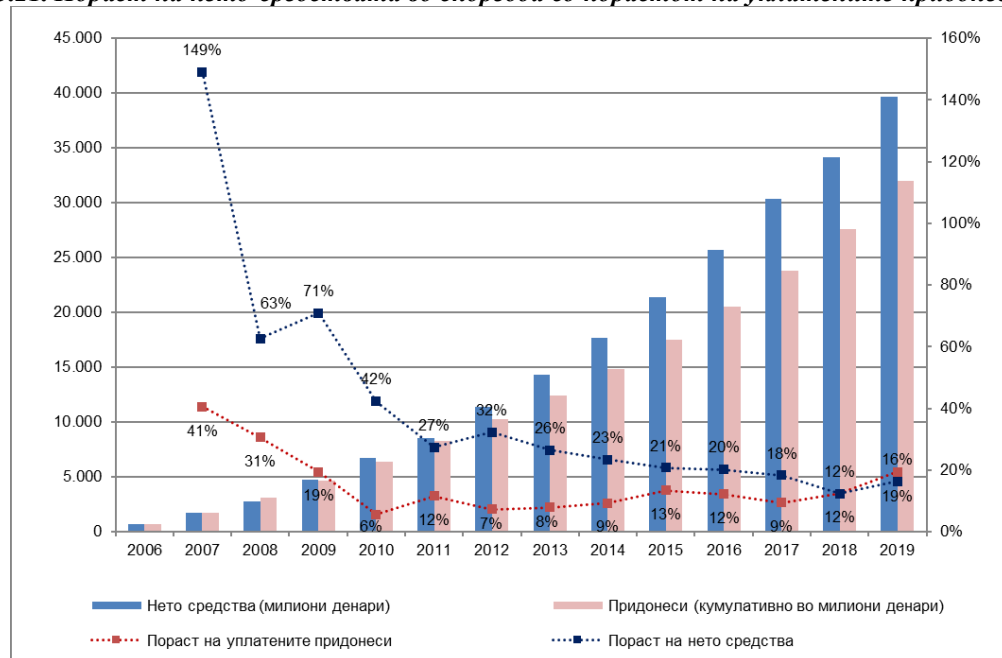
¹⁵Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение - бруто-домашен производ, четврто тримесечје од 2019 година – проценети податоци.

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на САВАЗ и КБПЗ, од почетокот на работата на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2019 година, се прикажани на *графикон 5.20.* и на *графикон 5.21.* Растот на нето средствата на задолжителните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. За 2019 година најголем дел од растот на нето средствата се должи на уплатените придонеси. Сепак, во споредба со првите години од работењето на фондовите, учеството на уплатените придонеси во вкупниот раст на нето-средствата бележи постепено намалување. Исто така, може да се забележи дека, во текот на првите години, учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства е значително големо, потоа постепено се намалува, и во последните пет години, во просек изнесува 80%.

Графикон 5.20. Пораст на нето-средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во САВАЗ

Графикон 5.21. Пораст на нето-средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПЗ

Кај (САВАз и КБПз, нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирањето на системот. Најголем пораст на нето-средствата (околу 150%) како и на уплатените придонеси (околу 40%) и кај САВАз и КБПз е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година како и на прилично високиот пораст на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето-средствата, во последните шест години, во просек, изнесува околу 19%, додека порастот на уплатените придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 13%. Во 2019-тата година, се забележуваат повисоки параметри во однос на 2018 година, односно пораст на нето-средствата од 18% кај САВАз и 16% кај КБПз, додека порастот на уплатените придонеси изнесува околу 21% кај САВАз и 19% кај КБПз.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица на пензиски фонд изнесува 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици, во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

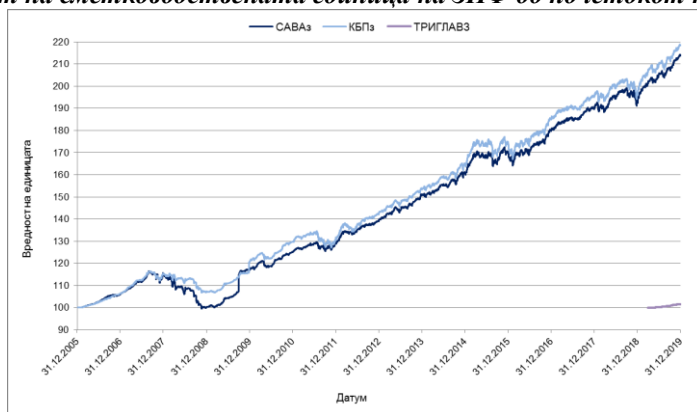
Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2019 година, е дадено во *табела 5.11.*, на *графикон 5.22.* и на *графикон 5.23.* Притоа, од почетокот на работењето на САВАз и КБПз се забележува растечки тренд на сметководствените единици. На 1.4.2019 година започна со работа трет задолжителен пензиски фонд, ТРИГЛАВз. Во текот на 2019-тата година сметководствените единици на трите задолжителни пензиски фондови забележаа раст. Притоа, сметководствените единици на САВАз и КБПз имаа и сличен тренд, така што, на крајот од годината, вредноста на сметководствените единици и на САВАз и на КБПз забележа значителен пораст во однос на претходната година од околу 11%. Сметководствената единица на ТРИГЛАВз исто така бележи раст во првите девет месеци работа од приближно 2%, што е очекувано поскромно во однос на порастот на сметководствените единици на САВАз и КБПз кои работат четиринаесет години. Сепак, пензиските фондови по нивната природа, работат на долг рок, па нивните перформанси треба да се оценуваат на долг рок.

Табела 5.11. Вредност на сметководствена единица од почетокот на системот

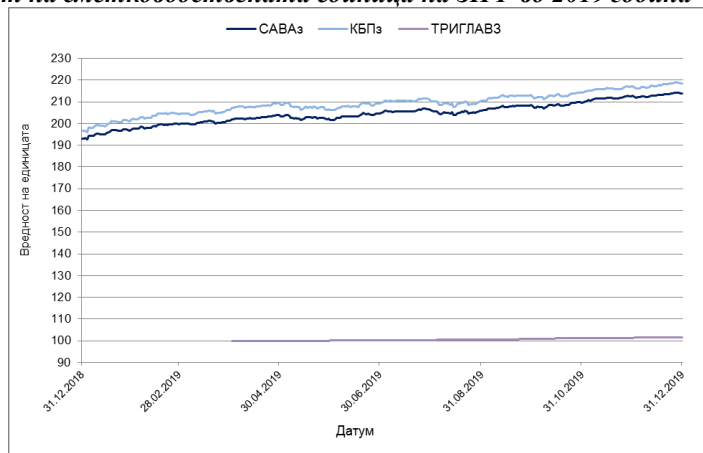
Датум	Вредност на сметководствена единица (во денари)		
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз
31.12.2006	105,929336	106,265900	
31.12.2007	115,511364	115,303221	
31.12.2008	100,155213	107,116421	
*31.12.2009	116,874672	120,667142	
31.12.2010	125,009646	129,590887	
31.12.2011	129,003093	130,697013	
31.12.2012	139,225567	142,372582	
31.12.2013	151,117506	153,757419	
31.12.2014	160,733889	164,578077	
31.12.2015	170,193521	174,392410	
31.12.2016	179,771032	184,786292	
31.12.2017	189,686331	195,037486	
31.12.2018	193,113009	196,706281	
31.03.2019	201,314567	206,357553	
30.06.2019	204,635452	209,123002	100,190881
30.09.2019	208,481662	213,127708	100,775919
31.12.2019	213,757775	218,317207	101,578448

*Во втората половина на 2009 година, двете САВА и КБ Прво донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до достасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна проценка на вредноста на финансиските инструменти, со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Графикон 5.22. Вредност на сметководствена единица на ЗПФ од почетокот на системот

Графикон 5.23. Вредност на сметководствена единица на ЗПФ во 2019 година

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво, во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави

пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.¹⁶

Приносот во номинален износ¹⁷ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на проценка од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ. Приносот во реален износ, за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво. Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.12.

Табела 5.12. Принос на ЗПФ*

Период ¹⁸	САВАз		КБПз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%	
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%	
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%	
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%	
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%	
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%
31.12.2009 - 31.12.2016	6,34%	4,74%	6,27%	4,67%
31.12.2010 - 31.12.2017	6,13%	4,63%	6,01%	4,51%
31.12.2011 – 31.12.2018	5,93%	4,72%	6,01%	4,80%
31.03.2012 – 31.03.2019	5,96%	5,03%	6,00%	5,07%
30.06.2012– 30.06.2019	6,12%	5,22%	6,22%	5,31%
30.09.2012– 30.09.2019	6,16%	5,55%	6,18%	5,57%
31.12.2012 – 31.12.2019	6,31%	5,74%	6,29%	5,72%
Почеток** - 31.12.2019	5,57%	3,63%	5,73%	3,79%

*Заклучно со 31.12.2019 година за ТРИГЛАВз не се пресметува и објавува принос затоа што работи помалку од 12 месеци.

** Почеток е 1.1.2006 г. и за САВАз и за КБПз.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот односно од почетокот на работа на задолжителниот пензиски фонд сведен на годишно ниво, кој за САВАз изнесува 5,57% во номинален односно 3,63% во реален износ, а за КБПз 5,73% во номинален износ односно 3,79% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на четиринаесетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.25, каде што се прикажани приносите по периоди (од почеток на системот до соодветниот датум), од почетокот на системот до 31.12.2019 година, по фондови (за САВАз и за КБПз). На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот од 2006 и 2007 година,

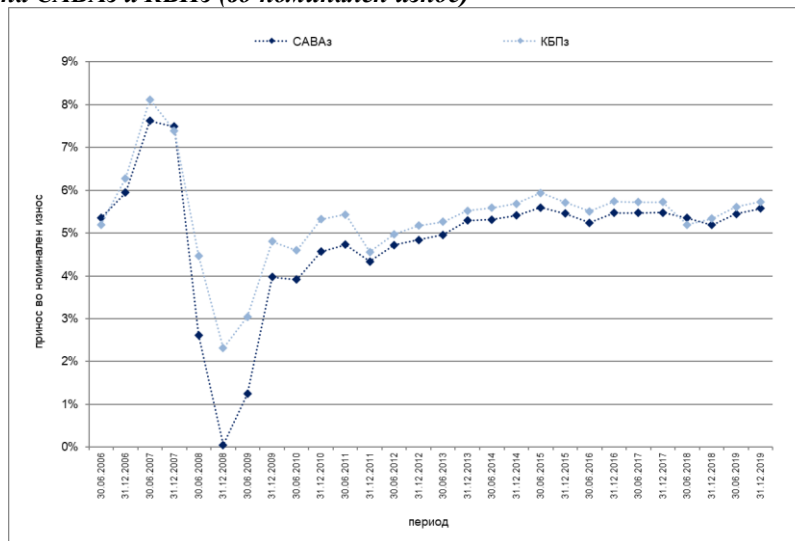
¹⁶ТРИГЛАВз не е вклучен во споредбените анализи за принос бидејќи заклучно со 31.12.2019 година ТРИГЛАВз работи помалку од 12 месеци

¹⁷Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

¹⁸До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

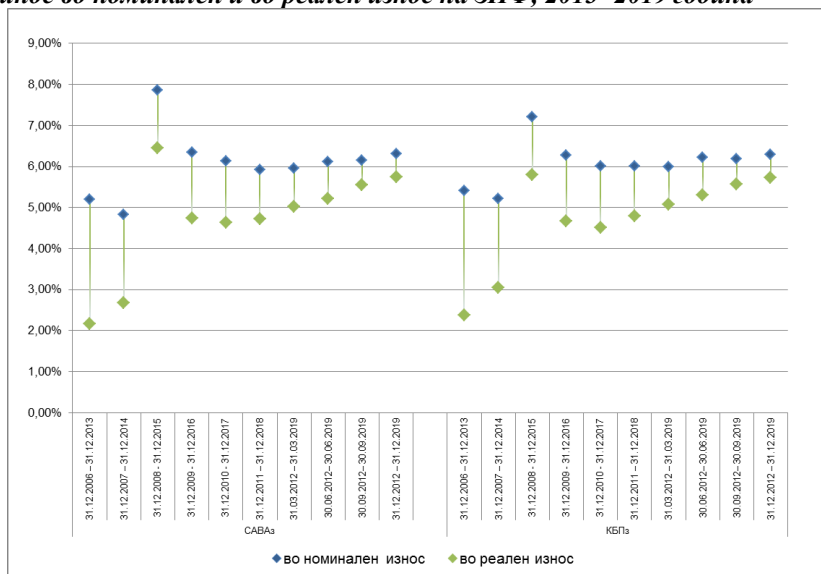
има високи приноси, додека на крајот од 2008 година, се забележуваат најниски приноси, како резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година, како и на крајот на 2010 година. На крајот од 2011-тата година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот од 2010-тата година. Во текот на следните години, се забележува пораст (со мали отстапувања од растот на приносите заклучно со крајот на 2015 година и првата половина на 2016 година и приносите во 2018 година). Пониските износи на приносите во 2018 година најмногу се должат на влијанието на цените на светските финансиски пазари кои бележеа поголема волатилност во текот на 2018 година и намалување на крајот на 2018 година. Во текот на 2019 година се забележува постепен пораст на приносите.

Графикон 5.25. Принос на САВАЗ и КБПз (во номинален износ)

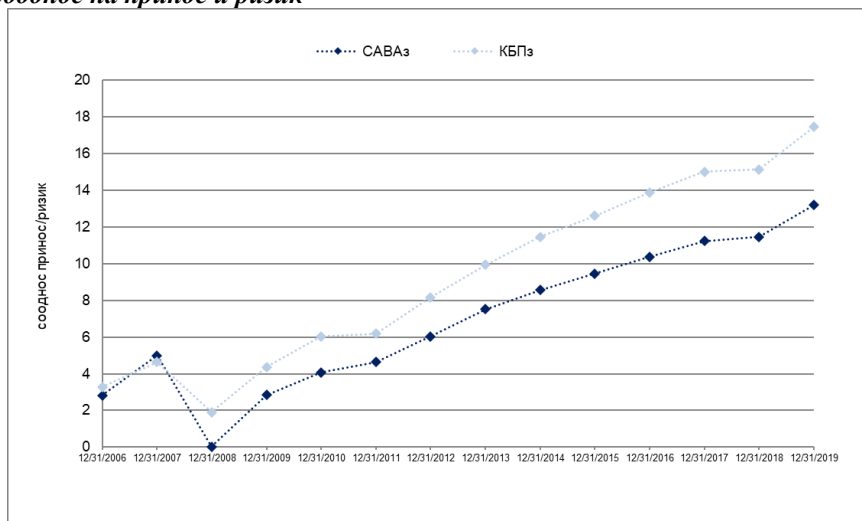
Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2018 година (на годишно ниво) и во 2019 година (на квартално ниво), по седумгодишни периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по задолжителен пензиски фонд, можат да се видат на *графикон 5.26*. Во 2019-тата година, приносот во номинален износ и приносот во реален износ бележат раст и кај САВАЗ (од 5,93% до 6,31% во номинален односно од 4,72% до 5,74% во реален износ) и кај КБПз (од 6,01% до 6,29% во номинален односно од 4,80% до 5,72% во реален износ). Во 2019 година најголема вредност имаат приносите за периодот 31.12.2012 – 31.12.2019 година. Во разгледуваниот период (2013-2019 години) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, бележи намалување што влијае врз постепено приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ.

Графикон 5.26. Принос во номинален и во реален износ на ЗПФ, 2013 -2019 година

Основната цел на инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но едновременно, треба да се има предвид и ризикот односно неизвесноста во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Генерално поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос, кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Вообичаен начин за процена на неизвесноста е стандардната девијација на приносите односно отстапувањето од средната вредност на приносите. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на задолжителните пензиски фондови, од почетокот до крајот на 2019 година, е прикажан на *графикон 5.27*. Бидејќи пензиските фондови имаат долгорочна природа, приносите на пензиските фондови се пресметани од почетокот на работа на пензискиот фонд, и се сведени на годишно ниво, а ризикот е прикажан како ануелизирана стандардна девијација на ануелизираните приноси во номинален износ. Ануелизираната стандардна девијација на приносите опаѓа како што периодот на разгледување се зголемува, затоа што приносите се очекува да се движат постабилно на долг рок. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

Графикон 5.27. Сооднос на принос и ризик

5.7. Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец, од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку што се поблиску до пензионирањето¹⁹. Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства ќе станува сè позначаен со текот на годините.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2019-тата година, се прикажани во табела 5.13.

Табела 5.13. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови во 2019 година

Вид надоместок	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ***
Надоместок од придонеси	2,25%*	2,250%*	2,25%
Месечен надоместок од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,030%**	0,030%**	0,030%
Надоместок за премин			
Број на денови****	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 евра	15 евра	15 евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година (претходно беше 2,50% и кај САВАз и кај КБПз).

** Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година (претходно изнесуваше 0,035% и кај САВАз и кај КБПз).

*** Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година. Од април 2019 година

**** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до датумот на пренос на средствата на индивидуалната сметка на членот во идниот задолжителен пензиски фонд.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа САВА и КБ Прво, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2019-тата година, е прикажана во табела 5.14.

¹⁹ Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.14. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во вториот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.
	2,25%	Од јануари 2019 г.
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.
	2,25%	Од јануари 2019 г.
ТРИГЛАВз	2,25%	Од април 2019 г.

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 година, надоместокот изнесуваше 0,04%, заклучно со декември 2016 година. Од јануари 2017 година, надоместокот од средства изнесуваше 0,035%. Од јануари 2019 година надоместокот од средства изнесува 0,030%

Од 2013-тата година, со закон беше определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, што ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и беше предвидено нивно постепено понатамошно намалување. Имено, максималната висина на надоместокот од придонеси ќе изнесува 2,00%, додека максималната висина на месечниот надоместок за управување со средства ќе изнесува 0,03% и тие ќе се применуваат од 2020-тата година, односно од 2019-тата година, па натаму.

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2019-тата година, е прикажана во *табела 5.15*.

Табела 5.15. Наплата на надоместоци од страна на друштвата, во 2018 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАЗ – вкупно	14,61	17,34	18,54	16,29	19,56	16,61	17,26	16,92	17,06	17,51	17,57	18,93	208,22
Од придонеси	6,04	8,53	9,55	7,08	10,22	6,93	7,26	6,87	6,80	7,27	7,10	8,32	91,96
Од средства	8,57	8,81	9,00	9,21	9,34	9,69	10,00	10,05	10,26	10,24	10,47	10,61	116,26
КБПЗ – вкупно	16,36	19,01	20,18	18,07	21,49	18,46	19,22	18,75	18,96	19,36	19,57	20,90	230,31
Од придонеси	6,73	9,08	10,05	7,67	10,98	7,57	7,97	7,48	7,44	7,92	7,86	9,03	99,79
Од средства	9,64	9,93	10,13	10,39	10,51	10,88	11,24	11,26	11,52	11,44	11,71	11,87	130,52
ТРИГЛАВЗ – вкупно					1,15	1,49	0,14	0,16	0,19	0,22	0,27	0,50	4,11
Од придонеси					1,13	1,45	0,09	0,11	0,13	0,16	0,19	0,40	3,66
Од средства					0,02	0,04	0,04	0,05	0,06	0,06	0,08	0,10	0,45

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција.

Во текот на 2019-тата година, од САВАЗ биле наплатени вкупно 0,81 милиони денари трансакциски провизии, од КБПЗ биле наплатени вкупно 0,20 милиони денари и од ТРИГЛАВЗ биле наплатени вкупно 0,01 милиони денари трансакциски провизии.

5.8. Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрастна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски ануитет со целиот износ на средства, акумулирани на индивидуалната сметка на членот; ануитетот се исплаќа до крајот на животот, од друштво за осигурување, овластено за таа цел, или
- програмирани повлекувања, од акумулираните средства на индивидуалната сметка на членот и се исплаќаат од друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд, или
- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски ануитети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По

исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере, наместо таа пензија, да користи пензија од втор столб.

Во 2019-тата година беа остварени 30 инвалидски пензии и 104 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОСМ, кој ја исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2019-тата година ниту еден член на задолжителен пензиски фонд не оствари право на исплата преку програмирани повлекувања. Во 2019-тата година, се исплаќаше старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања, но само за 31 член кои започнаа да ги повлекуваат средствата во претходните години.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да оствари пензија само од средствата од втор столб, доколку пензијата е поголема или еднаква на 40% од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензијата е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Остварување на пензија само од средствата од втор столб и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2019-тата година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 93 починати членови. Исто така, еднократно беа исплатени средства на 18 лица.

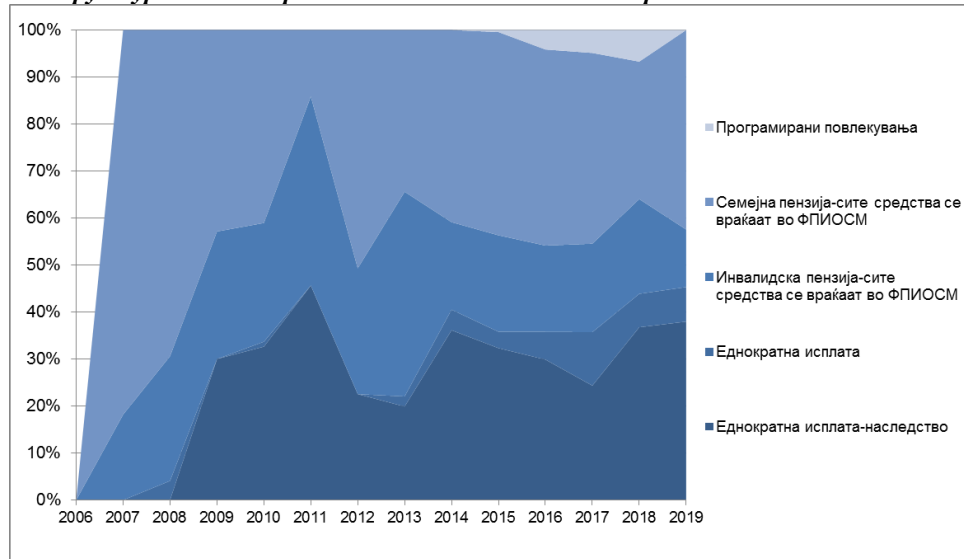
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб во 2019 година, по задолжителни пензиски фондови, е даден во *табела 5.16*.

Табела 5.16. Остварени пензии и исплати за членовите во втор столб во 2019 г.

Вид пензија и исплата / Задолжителен пензиски фонд	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	Вкупно
Инвалидска пензија	11	19	0	30
Семејна пензија	39	65	0	104
Старосна пензија – програмирани повлекувања	0	0	0	0
Еднократна исплата – член	4	14	0	18
Еднократна исплата – наследство	49	44	0	93
Вкупно	103	142	0	245

На *графикон 5.28* е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб, во четиринаесетте години на постоење на вториот столб, заклучно со 2019-тата година. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови и исплати на членови преку програмирани повлекувања.

Графикон 5.28. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

6. Информации за доброволните пензиски фондови

6.1. Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето, за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостолбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РСМ со системите во ЕУ. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РСМ, како и на лица кои не се државјани на РСМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РСМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини, треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристапен животен стандард во староста. Во третиот столб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Се очекува доброволното капитално финансирано пензиско осигурување да има дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и продлабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009-тата година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови. Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус.

6.2. Членство во доброволните пензиски фондови

Едно лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начина:

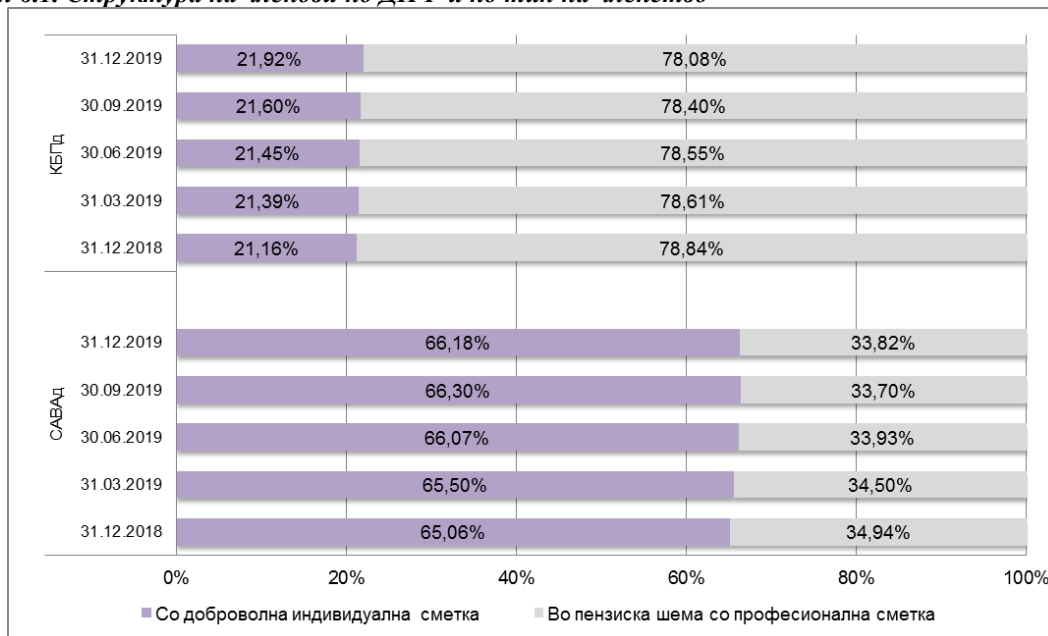
- 1) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 2) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 3) со учество во професионална пензиска шема, организирана од неговиот работодавец или од здружение во кое членува и со отворање на професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, со состојба на 31.12.2019 година, има вкупно 25.181 членови, што значи 793 членови повеќе во споредба со 31.12.2018 година, односно има пораст на членството за околу 3,3%. Од вкупниот број членови во третиот столб 10.205 или околу 41% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.976 или околу 59% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Во однос на распределбата на членовите по доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година, нема значителна промена во однос на состојбата во минатата година, односно околу 42% од членовите се во САВАд, додека околу 58% се во КБПд.

Од *графиконот 6.1.*, каде се прикажани структурата на членови по доброволните пензиски фондови и по тип на членство, во 2019-тата година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, САВАд има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (66%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шеми со професионални сметки (78%). Во однос на структурата на членови по тип со состојба 31.12.2019 година, и кај САВАд и кај КБПд нема значителна промена во споредба со состојбата во минатата година.

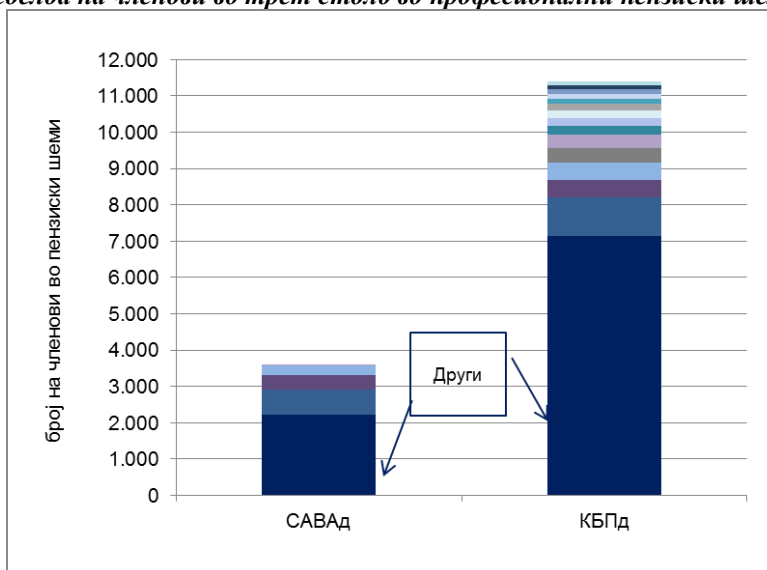
Графикон 6.1. Структура на членови по ДПФ и по тип на членство

Од досегашното искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 10.205 членови кои имаат индивидуални сметки, само 511 членови или 5% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РСМ. Во досегашното постоење на третиот столб постојат многу мал број членови кои се странски државјани (0,02% од вкупниот број членови).

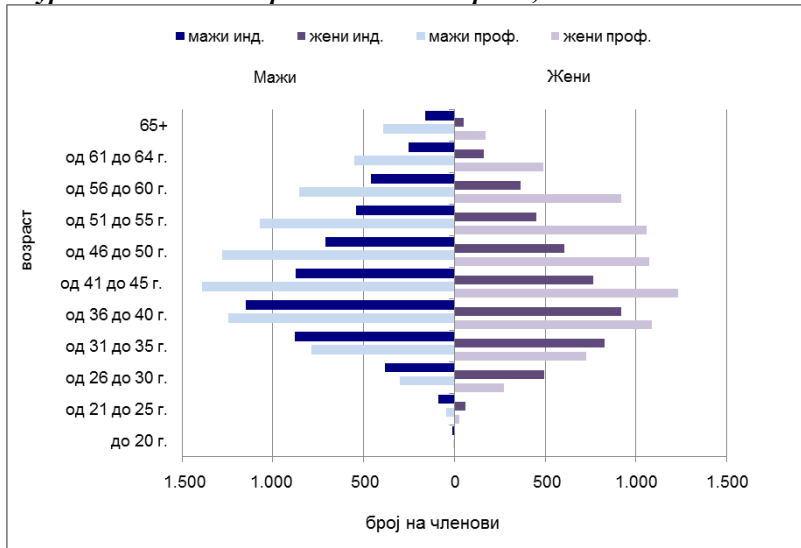
Во врска со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во САВАд, 3.580 членови се учесници во 1.216 професионални пензиски шеми, а во КБПд, 11.396 членови се учесници во 2.861 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми само со по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 14 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови, две шеми имаат по над 500 членови од кои едната има над 1.000 членови. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на *графикон 6.2.*, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

Графикон 6.2. Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на *графикон 6.3.*

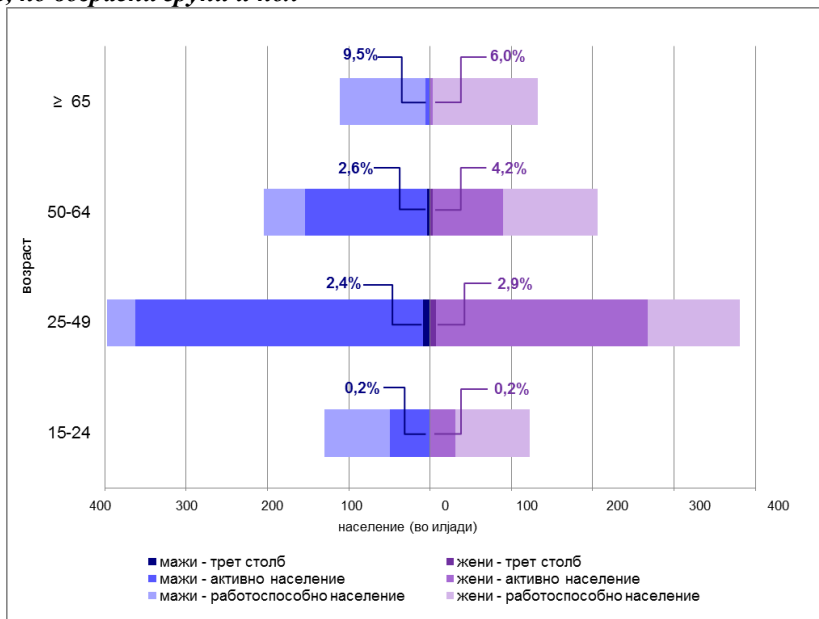
Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

Од овој графички приказ може да се забележи дека во третиот столб во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Над 60% од членовите со доброволна индивидуална сметка се на возраст до 45 години, додека над 60% од членовите со професионална сметка се на возраст до 50 години. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 43 години за мажи и 42 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 47 години и за мажи и за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно, е 45 години.

Учеството на вкупниот број на членови на третиот столб во вкупното работоспособно население и во вкупното активно население е скромно. Со состојба на крајот од 2019-тата година, само околу 1,5% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на третиот столб, односно околу 2,6% од вкупното активно население во РСМ се членови на третиот столб. Структурата на членовите во третиот столб, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, по возрасни групи и по пол, со состојба на 31.12.2019 година, е прикажана на *графикон 6.4*.

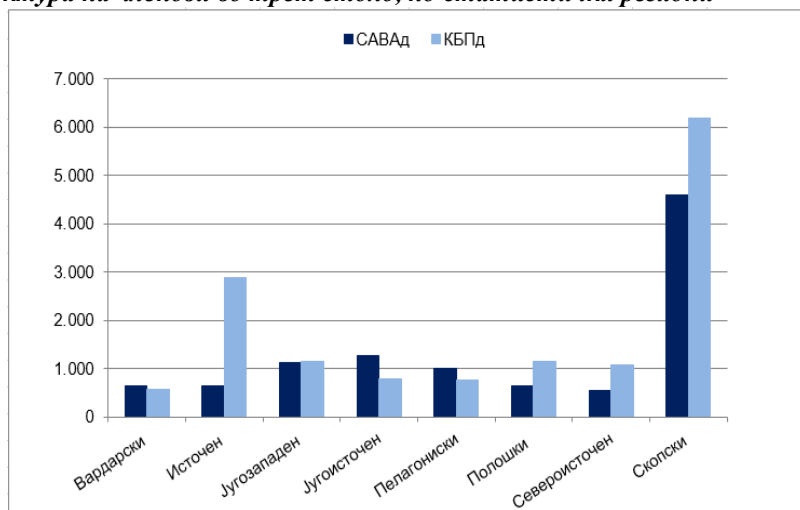
Графикон 6.4. Структура на членови во третиот столб во вкупното работоспособно население и активно население, по возрасни групи и пол

Од овој графички приказ може да се забележи дека по возрасни групи најголемо учество во доброволно капитално финансирано пензиско осигурување има кај активното население на возраст над 65 години (над 9% мажи и над 6% жени) е вклучено во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување. Овој резултат покажува дека постои значаен потенцијал за развој на третиот столб.

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони²⁰ во РСМ е дадена на *графикон 6.5*.

Графикон 6.5. Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови во двата доброволни пензиски фондови има од Скопскиот регион, 6.186 членови во КБПд и 4.596 членови во САВАд. Најмалку членови во САВАд има од Североисточниот регион (557 членови), додека најмалку членови во КБПд има од Вардарскиот регион (583).

6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или во друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во *табела 6.1.* се дадени податоци за број на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг доброволен пензиски фонд, во текот на 2019-тата година. Во 2019-тата година, 10 члена преминаа од САВАд во КБПд, додека 16 члена преминаа од КБПд во САВАд (вкупно 0,10% од вкупниот број членови). При преминот, околу 735 илјади денари биле пренесени од САВАд во КБПд и околу 3,5 милиони денари биле пренесени од КБПд во САВАд. Исто така, во 2019-тата година, имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

²⁰Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

Табела 6.1. Премии на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2019	Членови кои преминале ОД доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД доброволен пензиски фонд	Членови кои преминале ВО доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО доброволен пензиски фонд
САВАд	10	735.400	16	3.473.885
КБПд	16	3.473.885	10	735.400

6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови

Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот, за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2019-тата година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 304 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во табела 6.2.

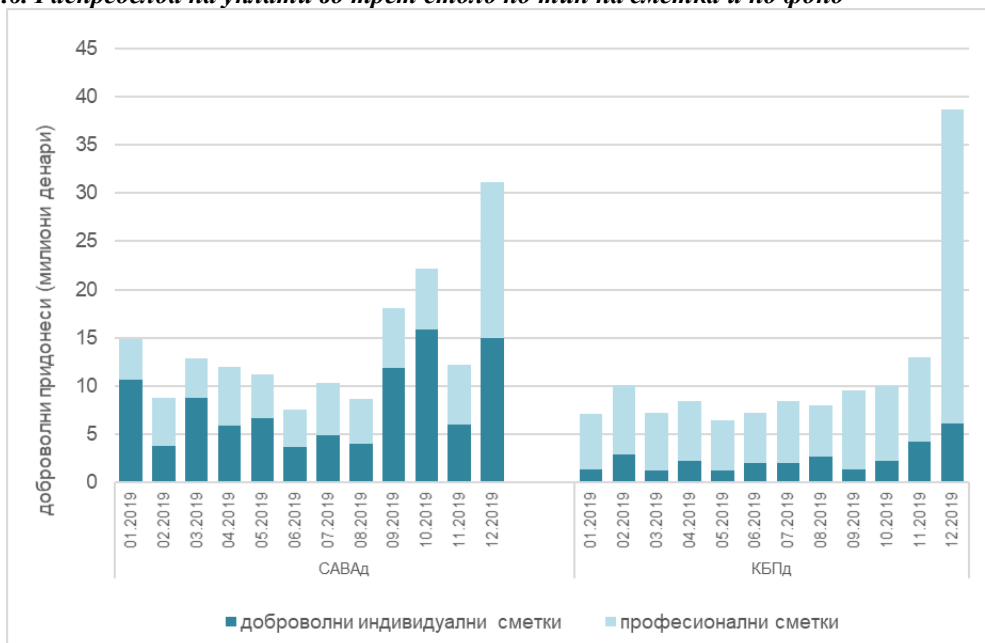
Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2018	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2019
САВАд	158,94	14,84	8,76	12,86	11,93	11,22	7,53	10,31	8,65	18,08	22,18	12,17	31,15	169,68
КБПд	141,35	7,09	10,13	7,24	8,45	6,47	7,18	8,47	7,99	9,55	9,99	12,93	38,65	134,14
Вкупно	300,29	21,92	18,89	20,11	20,39	17,69	14,71	18,78	16,64	27,63	32,18	25,09	69,80	303,83

Во 2019 година вкупно уплатените доброволни придонеси во трет столб бележат минимално зголемување (од 1%) во однос на 2018 година. При тоа во однос на претходната година, износот на вкупно уплатени доброволни придонеси во САВАд се зголемил за околу 7%, додека КБПд бележи намален износ на вкупно уплатени доброволни придонеси за околу 5%. Во 2019-тата година, во САВАд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на КБПд. Притоа, во споредба со претходните години, во 2019 година е ублажена разликата на учеството на доброволни придонеси во двата доброволни пензиски фондови, што се уплатени на професионални сметки (58%) во однос на учеството на доброволни придонеси уплатени на доброволни индивидуални сметки (42%). Сепак постои значајна разлика на оваа распределба во однос на фондови, односно кај САВАд оваа распределба е скоро еднаква, додека кај КБПд 84% од вкупните доброволни придонеси се уплатени на професионални сметки. Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени и по фонд, на месечно ниво, е дадена на графикон 6.6.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка и по фонд

6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

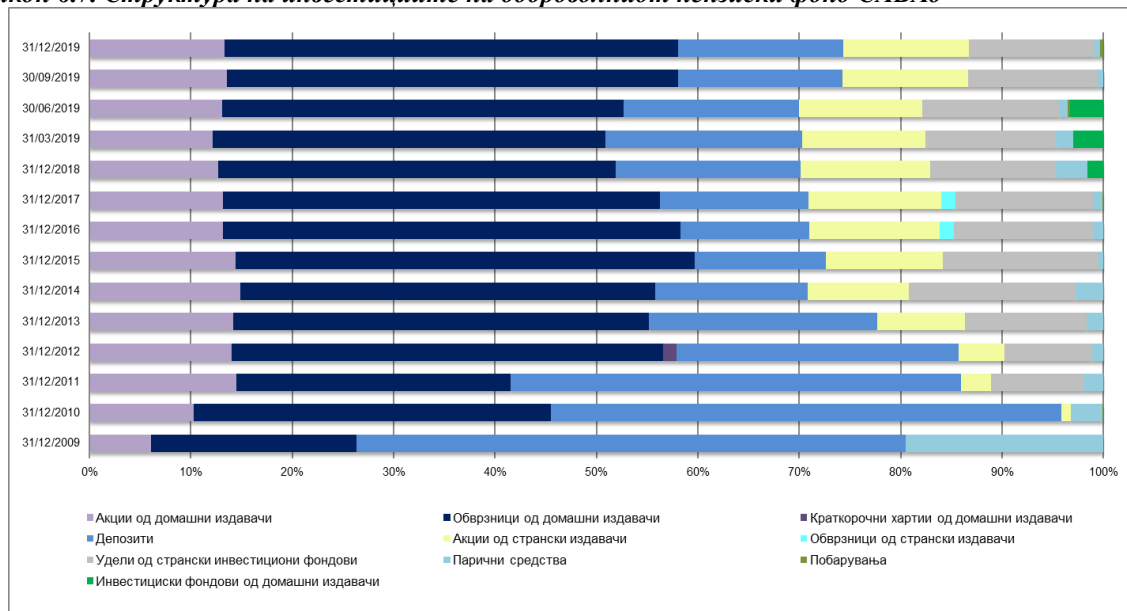
Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 6.3.

Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

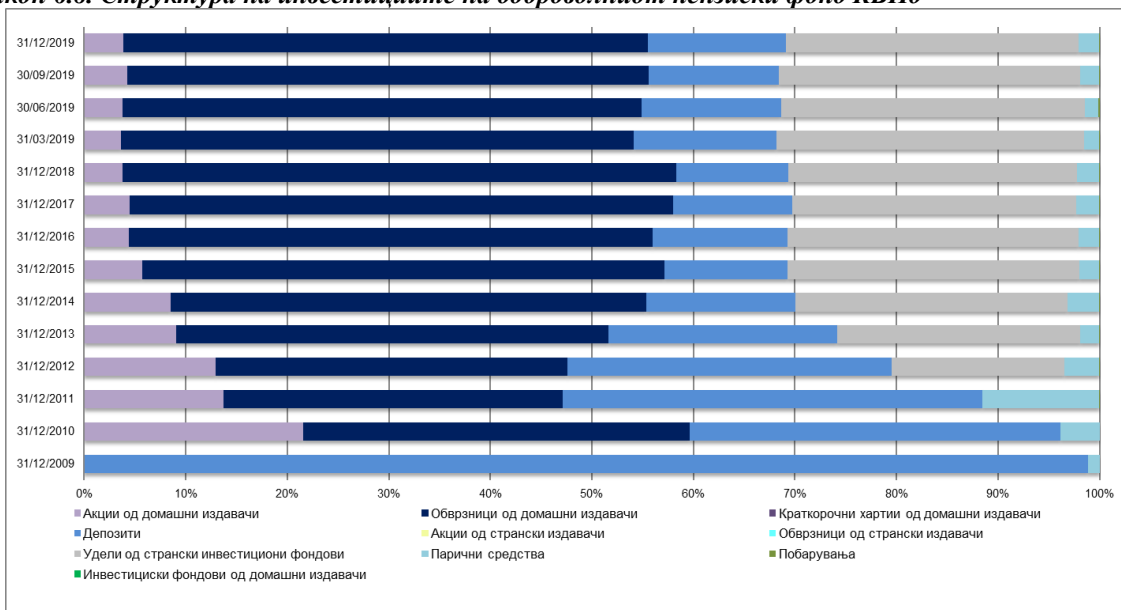
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
-обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
-должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
-обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работа на доброволните пензиски фондови, е прикажана на *графикон 6.7.* и на *графикон 6.8.*

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд САВАД

Графикон 6.8. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд КБПД

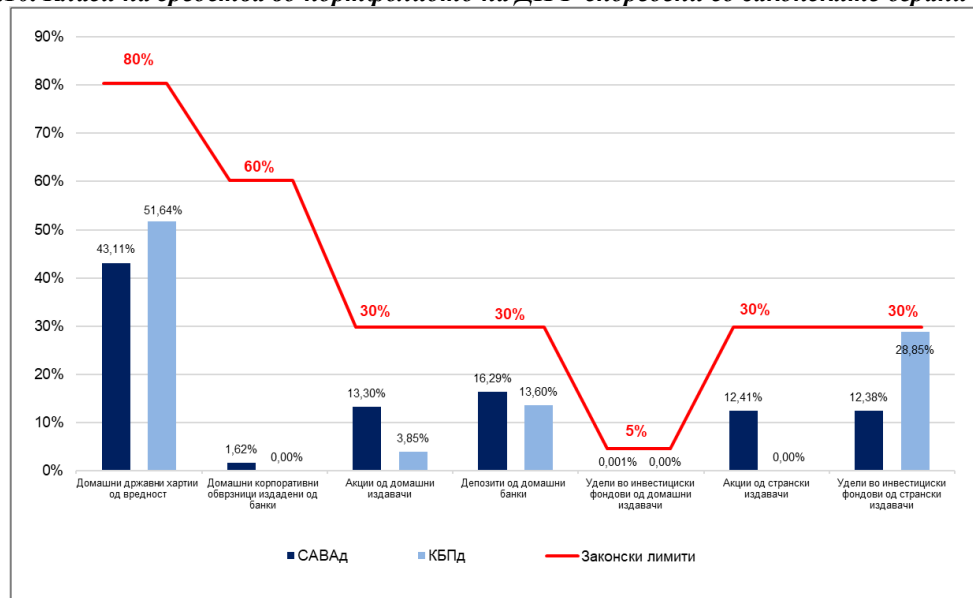
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година и таа е прикажана на *графикон 6.9*. Во 2019 година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кои вклучуваат домашни државни обврзници (47,37%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка – 0,81%), во однос на претходната година, бележи мало зголемување и изнесува 48,18%. Учеството на депозити во домашни банки останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 14,94%. Исто така и учеството на акции од домашни издавачи останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 8,59%. Многу мал дел од инвестициите на доброволните пензиски фондови припаѓаат на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,001%). Учеството на инвестиции во странство изнесува 26,82% (20,60% во удели на инвестициски фондови и 6,22% во акции). Останатиот дел од средствата на доброволните пензиски фондови го сочинуваат парични средства 1,28% и побарувања 0,18%.

Графикон 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2019

Во текот на 2019 година и двата доброволни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На *графикон 6.10*, е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАд и КБПд и законските ограничувања со состојбата на 31.12.2019 година.

Графикон 6.10. Класи на средства во портфолиото на ДПФ споредени со законските ограничувања

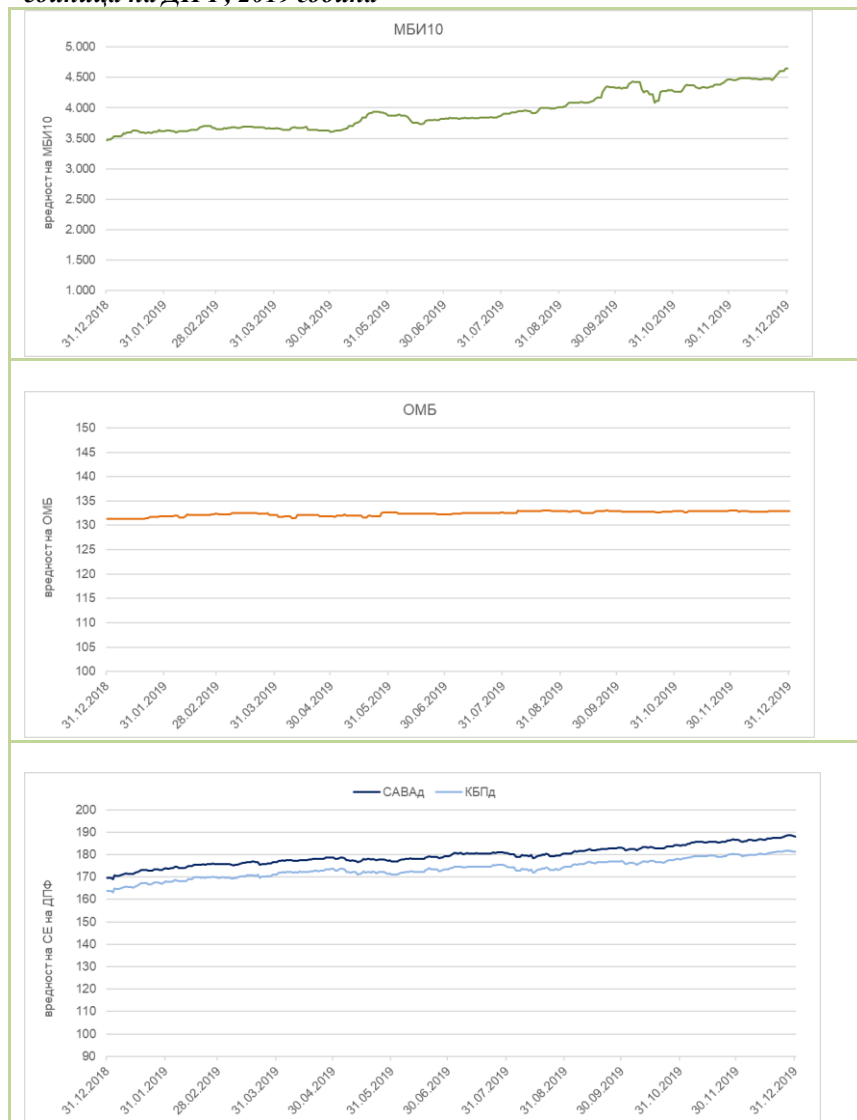
Доброволните пензиски фондови имаат поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (8,59%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. При тоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е поголема кај САВАд (13,30%) во однос на КБПз (3,85%).

Во споредба со задолжителните пензиски фондови, во минатите години доброволните пензиски фондови има поголема изложеност на средствата во домашните обврзници со кои се тргува на Македонската берза (државни обврзници за денационализација). Почнувајќи од јануари 2019 година и континуираните државни обврзници котираат на Официјалниот пазар на Берзата.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредноста на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2019 година, е прикажано на *графикон 6.11*. Вредноста на сметководствената единица на САВАд забележа пораст од 10,93%, а вредноста на сметководствената единица на КБПд пораст од 10,82%. МБИ10, во текот на 2019 година во однос на 2018 година, забележа пораст од околу 34,01%²¹. ОМБ, во текот на 2019 година, забележа пораст од 1,22%²³.

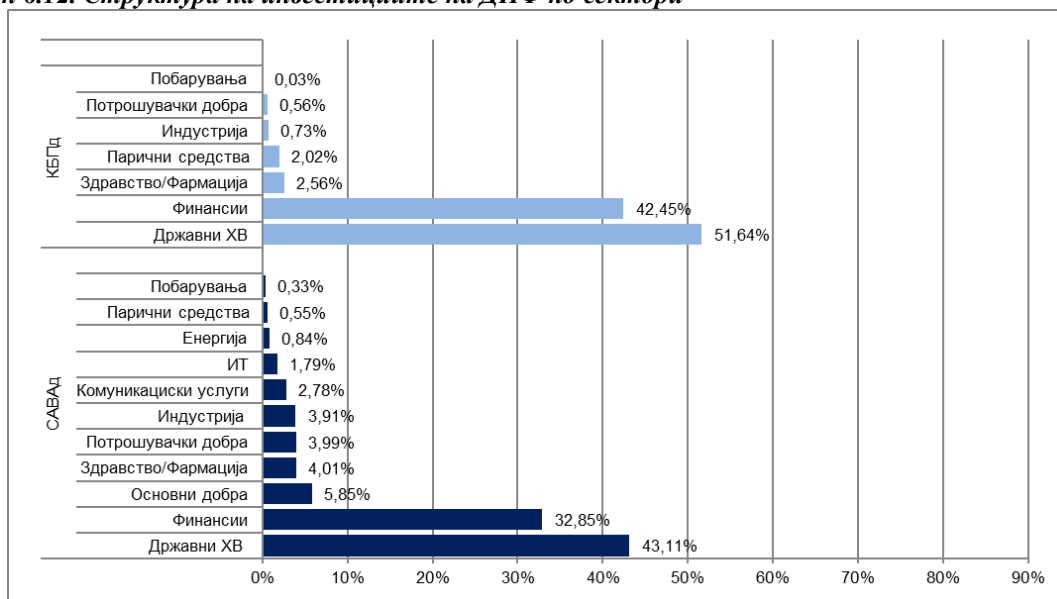
²¹Извор: Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2019.

Графикон 6.11. Споредено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредноста на сметководствената единица на ДПФ, 2019 година

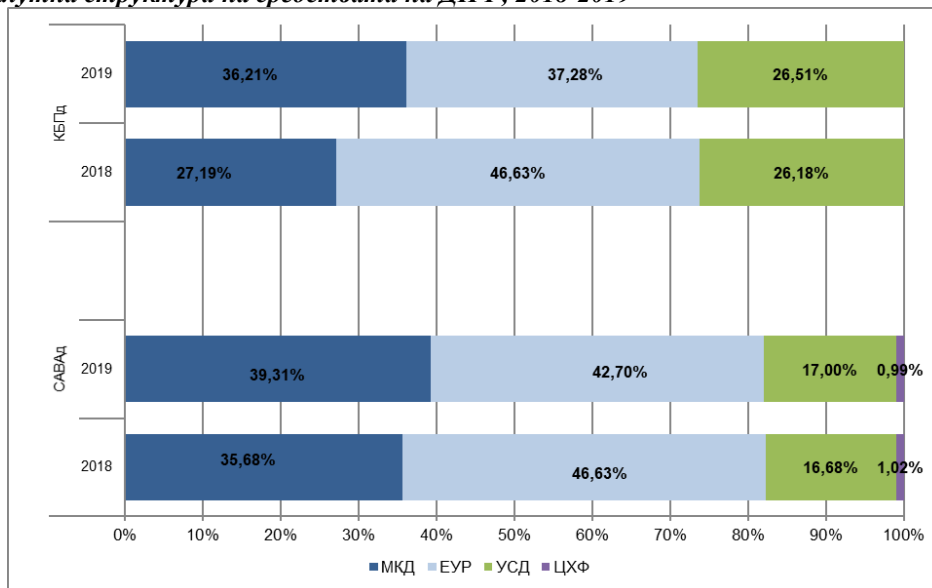
И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2019 година беа вложени во домашните државни хартии од вредност (43,11% кај САВАд и 51,64% кај КБПд). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор (32,85% кај САВАд и 42,45% кај КБПд). Во рамките на овој сектор, кај САВАд најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (49,6%) и уделите во странски и домашни инвестициски фондови (37,7%) и помало е учеството на финансиските услуги (6,7%), обврзници издадени од домашни банки (4,9%) и на акциите во странски банки (1,1%). Кај КБПд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (68%), а останатиот дел припаѓа на домашни банкарски депозити (32%). Покрај во горенаведените сектори, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: основни добра, фармација, потрошувачки добра, индустрија, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,55% до 5,85%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, по сектори, е прикажана на *графикон 6.12*.

Графикон 6.12. Структура на инвестициите на ДПФ по сектори

Во однос на валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на *графикон 6.13.*, можеме да забележиме дека најголем дел од средствата, и на двата доброволни пензиски фонда, се инвестирани во инструменти во евра (42,70% кај САВАД и 37,28% кај КБПД) при што и кај двата пензиски фонда може да се забележи намалување на учеството во инструменти во евра, во однос на претходната година. Додека пак, учеството во инструменти, во домашна валута, изнесува 39,31% кај САВАД и 36,21% кај КБПД, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи зголемување во однос на претходната година. Учеството на инвестициите во американски долари (17,00% кај САВАД и 26,51% кај КБПД) останува на исто ниво во споредба со претходната година. Валутната структура кај САВАД вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестирани во швајцарски франци 0,99%.

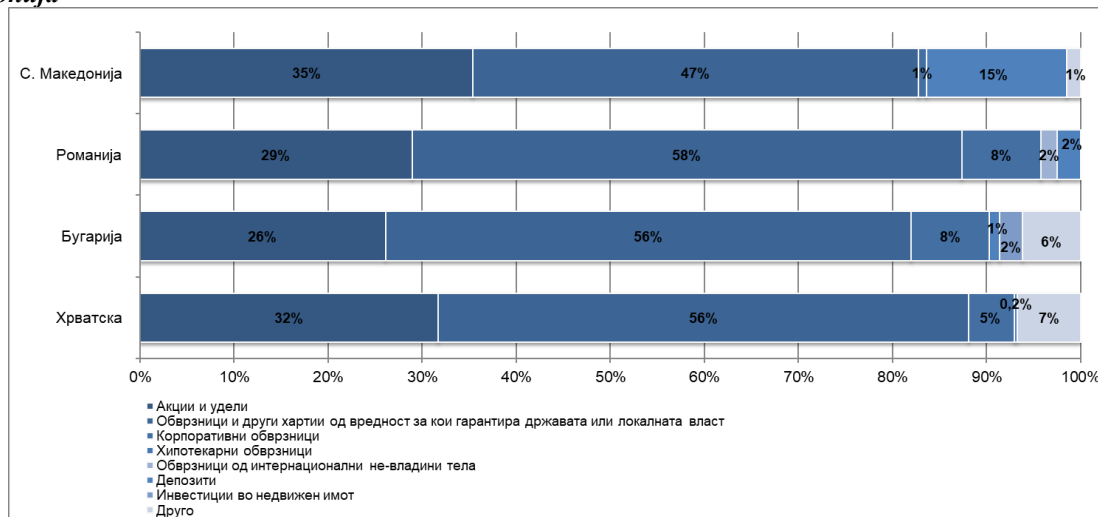
Графикон 6.13. Валутна структура на средствата на ДПФ, 2018-2019

Доколку се направи споредба со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На *графиконот 6.14.* е дадена споредба на вложувањата, со состојба на 31.12.2019 година, на доброволните пензиски фондови во РСМ, со вложувањата на

доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување²².

Графикон 6.14. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во Северна Македонија

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во речиси сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 58%, Хрватска 56%, Бугарија 56%, а со најмал процент во Северна Македонија 47%). Изложеноста во банкарски депозити е најголема во Северна Македонија и изнесува 15%. За разлика од Северна Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е значително помала: Романија (2%), Бугарија (1%) и Хрватска (0,2%). Во однос на вложувањата во акции и удели, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени кај пензиските фондови во Северна Македонија (35%), потоа во Хрватска (32%), Романија (29%) и во Бугарија (26%). Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 8% кај пензиските фондови во Бугарија и во Романија и 5% во Хрватска. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учеството на инвестициите во корпоративни обврзници кај пензиските фондови во Северна Македонија е значително помало, 1%. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (2%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство²³, пензиските фондови во Северна Македонија имаат најголема изложеност во странски инвестиции со 27%, потоа следуваат пензиските фондови во Хрватска 16% и Романија со 14%.

6.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),

²² Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

²³ Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2019 година не беше достапен во преземените податоци.

- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4.).

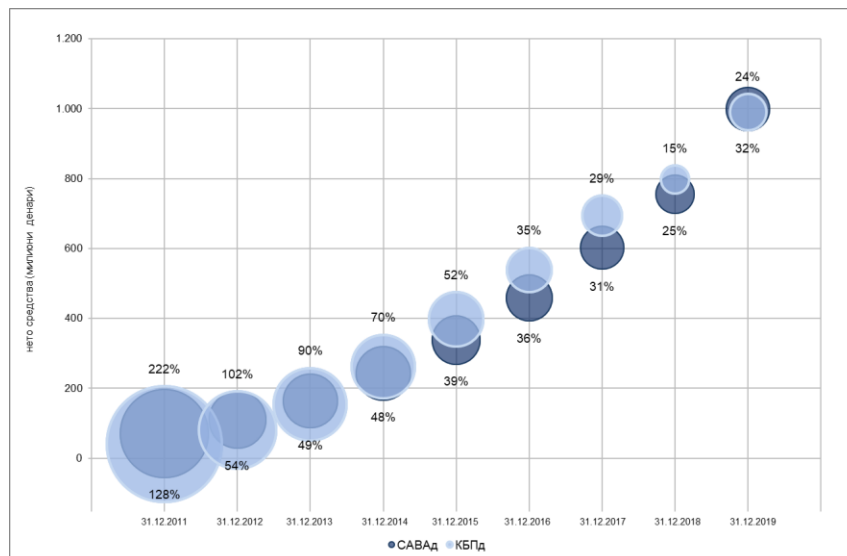
Табела 6.4. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	САВАд	КБПд
Нето-средства на 31.12.2018 г.	755,38	797,74
Придонеси	169,68	134,12
Надоместоци од придонеси	4,44	3,57
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	165,25	130,55
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	1,30	1,00
Надоместоци од средства	10,37	7,95
Расходи за посреднички провизии	0,14	0,00
Пренос од другиот фонд	3,47	0,74
Пренос во другиот фонд	0,74	3,47
Исплата на наследство	1,17	0,26
Исплата на пензиски надоместок– еднократна исплата/повеќекратна исплата	13,50	25,81
Бруто-добивка од инвестиции	99,28	97,52
Нето-добивка од инвестиции	88,77	89,57
Нето-средства на 31.12.2019 г.	998,78	990,04

Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година, изнесуваа околу 1,98 милијадри денари или околу 32 милиони евра, што претставува околу 0,29% од БДП.²⁴

На *графикон 6.15.* се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата доброволни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 година во однос на 2010 година.

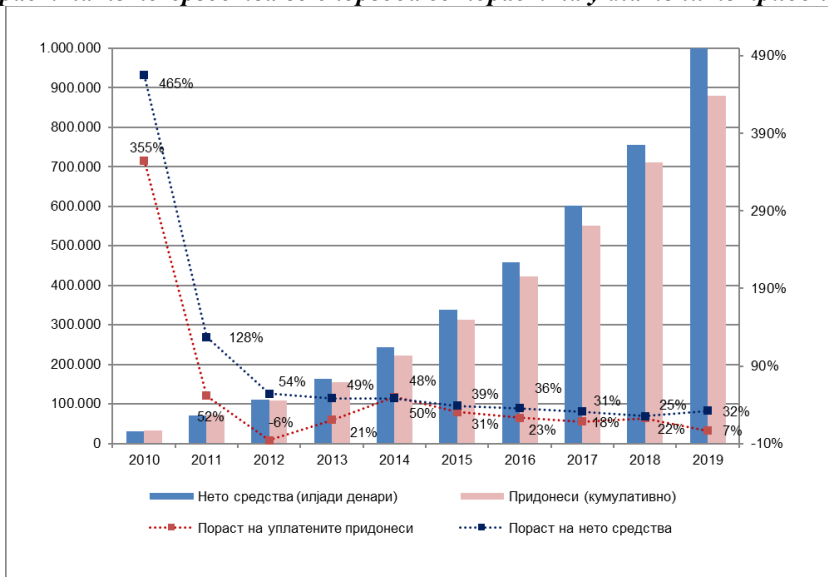
Графикон 6.15. Пораст на нето-средствата на САВАд и КБПд во проценти во однос на претходната година

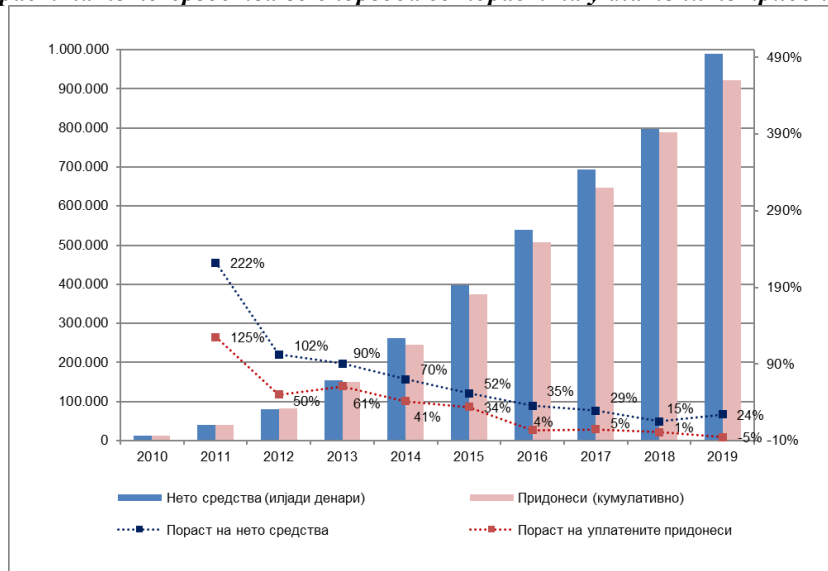
²⁴Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение - бруто-домашен производ, за 2019 година

Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата во САВАД и КБПД, се прикажани на *графикон 6.16.* и на *графикон 6.17.* Растот на нето средствата на доброволните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. За 2019 година најголем дел од растот на нето средствата се должи на уплатените придонеси (околу 70%). Учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства во текот на првите години, е значително големо, а потоа бележи намалување.

Графикон 6.16. Пораст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во САВАД

Графикон 6.17. Пораст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПД

Кај САВАД, во почетниот период (2009 – 2011 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето-средствата изнесува 54%, додека кај уплатените придонеси се забележува пад од 6%. Во следните шест години, порастот на нето-средствата на САВАД постепено се намалува од 49% до 25% во 2018-тата година во споредба со 2017-тата. Во 2019 година се забележува пораст од 32%. Додека, пак, кај уплатените придонеси во 2014-тата година, се забележува поголем пораст, во износ од 50%, и во следните години, порастот на уплатените придонеси постепено се намалува до 2017 година. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година порастот на уплатените придонеси повторно се зголемил и изнесува 22%, додека пак во 2019 година порастот е намален и изнесува 7%.

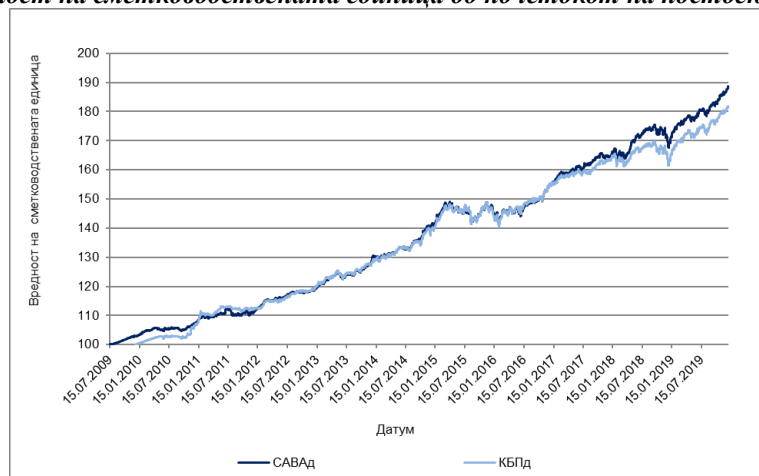
Исто така и кај КБПд, во почетниот период (2010 – 2012 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, порастот на нето-средствата изнесуваше 90%, додека порастот на уплатени придонеси изнесуваше околу 61%. Во наредните години, порастот на нето-средствата и на уплатените придонеси на КБПд почнуваат постепено да опаѓаат. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година, кај КБПд, нето-средствата пораснале за 15%, а уплатените придонеси за 1%. Во 2019-тата година, во споредба со 2018-тата година, кај КБПд, порастот на нето-средствата се зголеми и изнесува 25%, но износот на уплатените придонеси бележи пад за 5%.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови, до 31.12.2019 година, е дадено во табела 6.5., на графикон 6.18. и на графикон 6.19. Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во текот на 2019-тата година, сметководствената единица и на двата пензиски фонда има пораст и сличен тренд, така што, на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица и на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година од околу 11%.

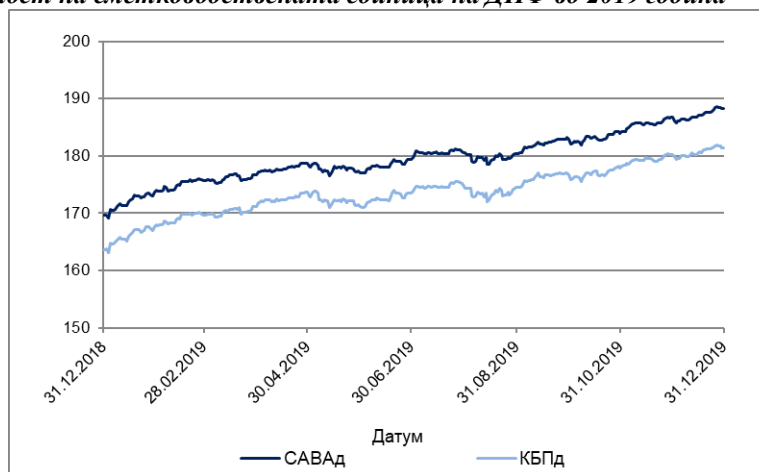
Табела 6.5. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на ДПФ

Датум	Вредност на сметководствената единица	
	САВАд	КБПд
15.09.2009	100,000000	0,000000
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.12.2014	140,946772	139,908803
31.12.2015	147,535595	146,709341
31.12.2016	154,578083	154,465341
31.12.2017	164,155073	162,989756
31.12.2018	169,649887	163,696595
31.03.2019	176,667581	171,226984
30.06.2019	179,343462	173,470228
30.09.2019	183,231822	177,109971
31.12.2019	188,197689	181,404697

Графикон 6.18. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на ДПФ

Графикон 6.19. Вредност на сметководствената единица на ДПФ во 2019 година

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.6.

Табела 6.6. Принос на ДПФ

Период ²⁵	САВАД		КБПД	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009-31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009-31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009-31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009-31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009-31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
31.12.2009-31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%
31.12.2009-31.12.2016	5,96%	4,36%	6,37%	4,77%
31.12.2010-31.12.2017	6,22%	4,72%	6,21%	4,71%
31.12.2011-31.12.2018	6,13%	4,91%	5,48%	4,27%
31.03.2012-31.03.2019	6,34%	5,40%	5,86%	4,93%
30.06.2012-30.06.2019	6,38%	5,47%	5,93%	5,03%
30.09.2012-30.09.2019	6,49%	5,89%	5,94%	5,34%
31.12.2012-31.12.2019	6,80%	6,22%	6,19%	5,62%
Почеток- 31.12.2019	6,24%	4,76%	6,11%	4,61%

* Почетокот е 15.7.2009 г. за САВАД и 21.12.2009 г. за КБПД.

Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија.

Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

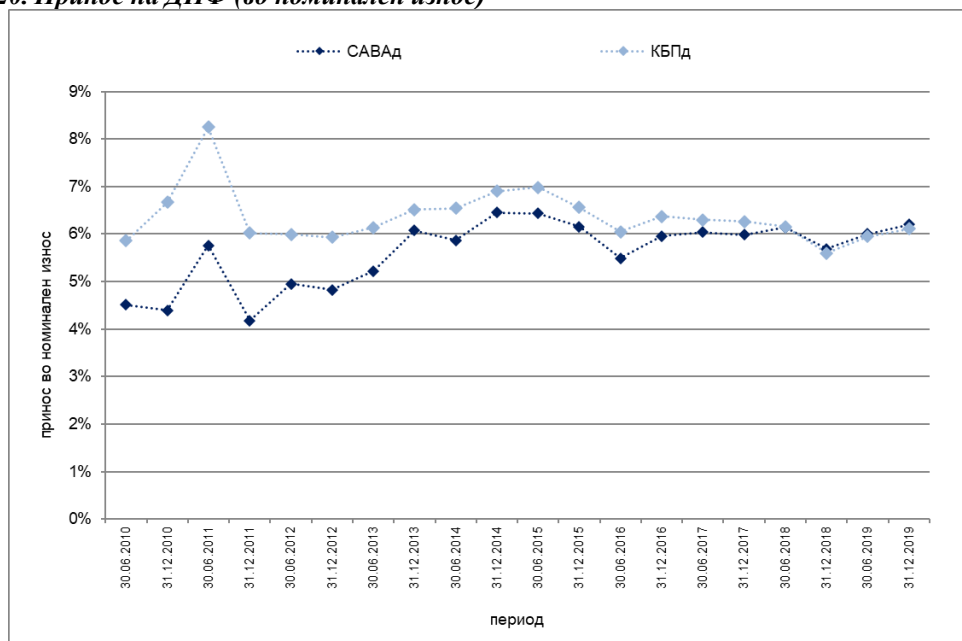
Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно

²⁵До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

ниво, кој за САВАд изнесува 6,24% во номинален износ односно 4,76% во реален износ, а за КБПд 6,11% во номинален износ односно 4,61% во реален износ.

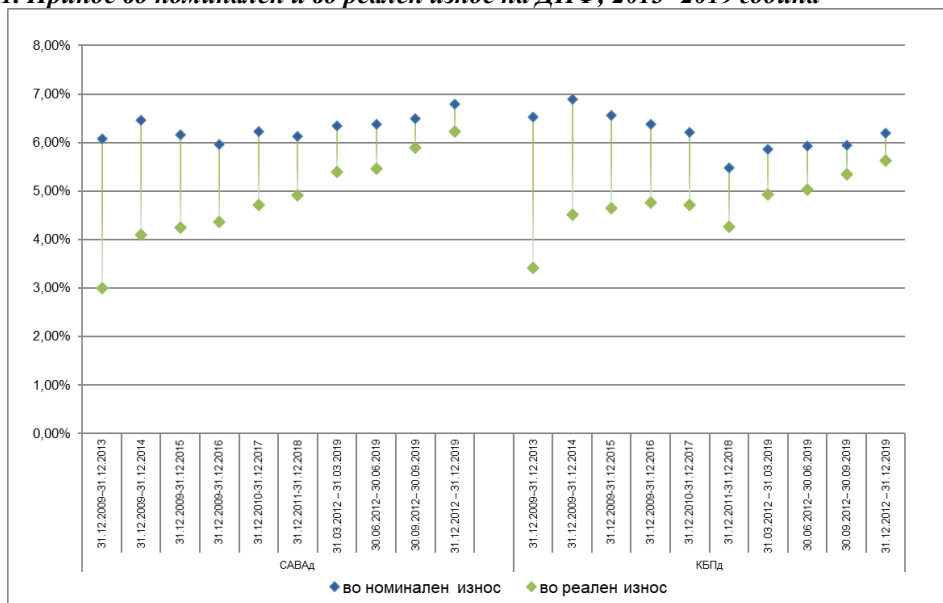
Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, може да се види на *графикон 6.20.*, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2019 година, по фондови. На почетокот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фонда, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години следи постепен раст на приносот до средината на 2015 година, по што се забележува опаѓање на приносот, до средината на 2016-тата година, и потоа повторно се забележува пораст на приносот, заклучно со крајот на 2016-тата година. Во 2019-тата година се забележува зголемување на приносот во однос на приносот на крајот од 2018-тата година.

Графикон 6.20. Принос на ДПФ (во номинален износ)

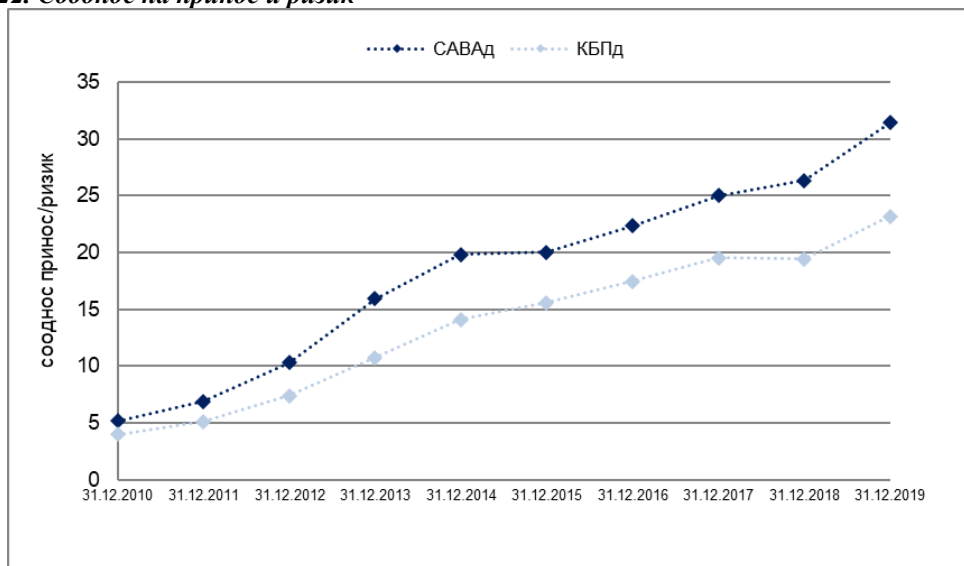
Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2018 година (на годишно ниво) и во 2019 година (на квартално ниво), по соодветни законски дефинирани периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по доброволен пензиски фонд, можат да се видат на *графикон 6.21.* Во 2019-тата година, приносот во номинален износ и приносот во реален износ бележат раст и кај САВАд (од 6,13% до 6,80% во номинален односно од 4,91% до 6,22% во реален износ) и кај КБПд (од 5,48% до 6,19% во номинален односно од 4,27% до 5,62% во реален износ). Во 2019 година најголема вредност имаат приносите за периодот 31.12.2012 – 31.12.2019 година. Во разгледуваниот период (2013-2019 година) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, бележи намалување што влијае врз постепеното приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ.

Графикон 6.21. Принос во номинален и во реален износ на ДПФ, 2013- 2019 година

Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот²⁶ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на доброволните пензиски фондови, од крајот на 2010 година до крајот на 2019 година, е прикажан на *графикон 6.22*. Бидејќи пензиските фондови имаат долгорочна природа, приносите на пензиските фондови се пресметани од почетокот на работа на пензискиот фонд, и се сведени на годишно ниво, а ризикот е прикажан како ануелизирана стандардна девијација на ануелизираните приноси во номинален износ. Ануелизираната стандардна девијација на приносите опаѓа како што периодот на разгледување се зголемува, затоа што приносите се очекува да се движат постабилно на долг рок.

Графикон 6.22. Сооднос на принос и ризик

Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

²⁶Пресметката на соодносот принос со ризик се прави на ист начин како и пресметката кај задолжитите пензиски фондови

6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент, од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок од средства претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на проценка на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на проценка е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РСМ, за 2019 година, се прикажани во табела 6.7.

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови во 2019 година

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво
Надоместок од придонес*	2,90% ²⁷	2,90% ²⁸
Месечен надоместок од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд	0,100% ²⁹	0,075% ³⁰
Надоместок за премин		
Број на денови**	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 евра	10 евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на работењето на третиот столб, заклучно со 2019-тата година, е прикажана во табела 6.8.

²⁷ Од 1 јануари 2017 година (претходно беше 3,80%).

²⁸ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%).

²⁹ Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%).

³⁰ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%).

Табела 6.8. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаа пензиските друштва во третиот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	5,25%	Од почетокот на работа на фондот (15 јули 2009 г.)
	3,80%	Од 1 март 2011 г.
	2,90%	Од 1 јануари 2017 г.
КБ Прво	5,50%	Од почетокот на работа на фондот (21 декември 2009 г.)
	4,00%	Од 24 април 2010 г.
	2,90%	Од 1 јуни 2013 г.

Од почетокот на работењето на доброволните пензиски фондови, пензиските друштва на двапати го намалија надоместокот од придонеси. Надоместокот од средства од почетокот на работењето на третиот столб изнесуваше 0,15% месечно од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд. Исто така, во 2011-тата година, двете друштва го намалија и надоместокот од средства и истиот сега изнесува 0,100% кај САВА и 0,075% кај КБ Прво.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари), од страна на друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови, во текот на 2019-тата година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.9.

Табела 6.9. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2019 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВА–вкупно	1.172	1.015	1.157	1.131	1.133	1.041	1.131	1.092	1.376	1.524	1.256	1.780	14.807
од придонеси	401	219	346	301	293	191	263	219	482	606	310	807	4.438
од средства	771	796	811	830	839	850	869	873	894	918	946	973	10.368
КБ Прво - вкупно	789	901	830	877	823	844	891	884	932	957	1.057	1.734	11.517
од придонеси	180	274	195	232	174	191	225	219	251	267	351	1.011	3.569
од средства	609	627	635	645	648	653	666	665	681	689	706	723	7.948

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција.

Во текот на 2019 година, од САВАд биле наплатени вкупно 145 илјади денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 4 илјади денари трансакциски провизии.

6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за периодот по пензионирање. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа, од страна на Комисија за оцена на работната способност, при Фондот на ПИОСМ, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средства;
- пензиски анuitет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања што се исплаќаат од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

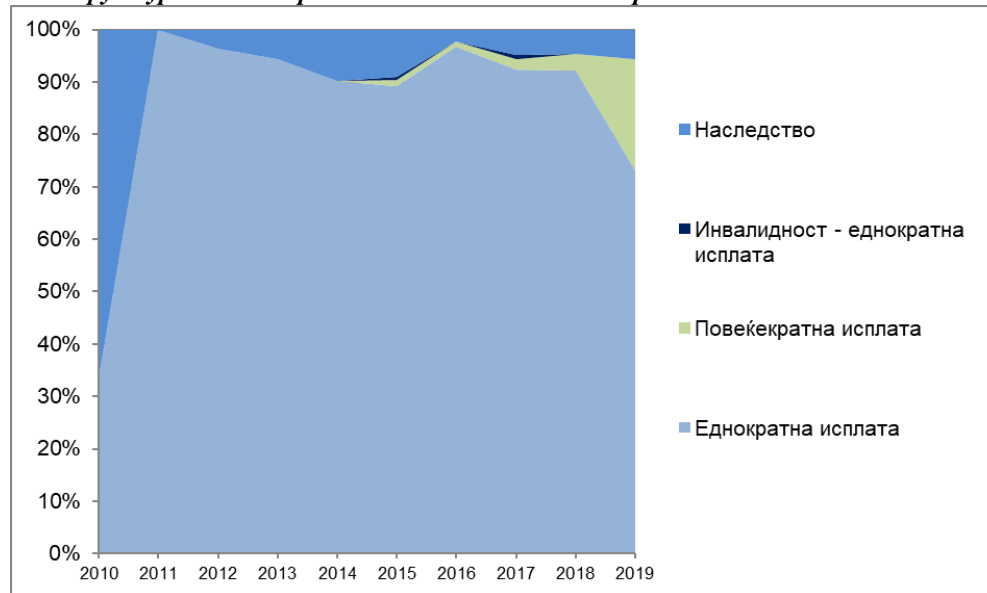
Во 2019 година беа остварени 271 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од остварените пензиските надоместоци беа во случаи на исполнети критериуми на возраст и тоа најголем дел како еднократни исплати, а значаен дел и како повеќекратни исплати. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2019 година, се дадени во *табела 6.10*.

Табела 6.10. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид пензиски надоместок и исплата/ Доброволен пензиски фонд	САВАд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Еднократна исплата	52	14	37	95	198
Повеќекратна исплата	7	20	3	28	58
Наследство	4	1	3	7	15
Вкупно	63	35	43	130	271

На *графикон 6.25* е прикажана структурата на остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од третиот столб од почетокот на работењето на третиот столб, по години, заклучно со 2019 година. Бројот на исплати е мал, бидејќи системот е сè уште млад и членовите се релативно млади лица. Најголем дел од исплатите се еднократни исплати во случај на исполнети критериуми на возраст, па потоа исплатите во случаите на смрт на член како исплата на наследство. Постојат и мал број еднократни исплати по основ инвалидност како и повеќекратни исплати по основ на исполнети критериуми на возраст.

Графикон 6.23. Структура на остварени пензии и исплати од третиот столб од почетокот на работа

7. Маркетинг и агенти на пензиските друштва

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионираните членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд, во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал, во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштвото во кое тој е вработен или договорно е ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и со пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансираното пензиско осигурување, од страна на членот, и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и на користените претпоставки за сите видови исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти што го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

Во текот на 2019 година, се организираше испит за агенти во четири испитни сесии, при што од вкупно 366 присутни кандидати, пријавени за полагање на испитот, положили 149 или 41% од

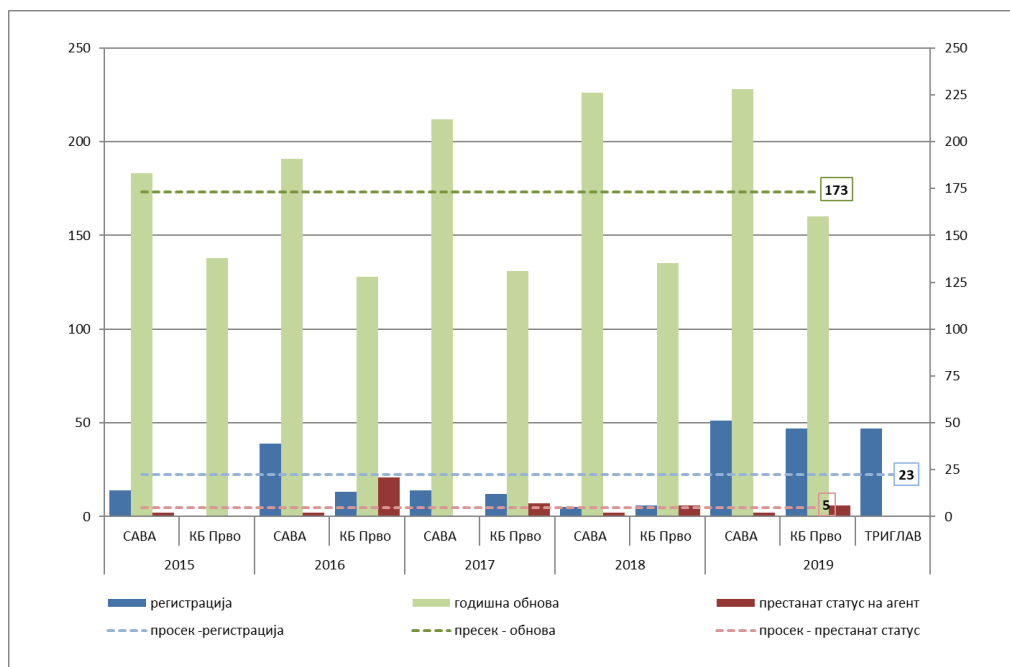
присутните кандидати. Бројот на кандидати кои го полагаа испитот во 2019 година е значително поголем во однос на претходната година, што најмногу се должи на почнувањето со работа на третото пензиско друштво. Во табела 7.1. се дадени детални податоци за присутните кандидати кои го полагаа испитот за агенти во 2019 година, по пензиско друштво.

Табела 7.1. Присутни кандидати кои го полагаа испитот за агенти по пензиско друштво

Пензиско друштво	Присутни	Положиле	Положиле (во %)
САВА	94	37	39%
КБ Прво	131	41	31%
ТРИГЛАВ	141	71	50%
Вкупно	366	149	41%

Во текот на 2019 година, беше извршена регистрација на вкупно 145 агенти, од кои 51 агент на САВА, 47 агенти на КБ Прво и 47 агенти на ТРИГЛАВ. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрација на агентите и тоа, на вкупно 388 агенти, од кои 228 на САВА и 160 агенти на КБ Прво. Во текот на 2019 година, на вкупно 8 агенти им престанал статусот на агент од кои 2 агенти на САВА и 6 агенти на КБ Прво. Преглед на бројот и просечните вредности на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти од 2015 година до 2019 година по пензиско друштво, е даден на *графиконот 7.1*. Може да се забележи дека бројот на регистрирани агенти кај САВА и КБ Прво во 2019 година е значително поголем во однос на 2018 година.

Графикон 7.1. Број на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти по години и пензиски друштва

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од *графикон 7.2*. може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почетокот на системот, и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број склучени договори по агент, до 2011 година. Потоа, до 2014 година просечниот број склучени договори по агент значително опаѓа. Во следните години бројот на агенти, кои склучувале договори и просечниот број на склучени договори по агент остануваат на приближно слично ниво. Во 2019 година се забележува зголемување на бројот

на агенти, кои склучувале договори како и минимално зголемување на просечниот број на склучени договори по агент во однос на 2018 година. Еден од факторите кои влијаат на ова зголемување е почетокот на работа на новото пензиско друштво.

Графикон 7.2 Број на агенти кои склучувале договори за членство во ЗПФ и просечен број договори по агент

